Andrija Kačić Miošić

Razgovor ugodni naroda slovinskoga (izbor)

Bulaja naklada

Razgovor ugodni naroda slovinskoga

Izbor

Andrija Kačić Miošić

Sadržaj

Bratu štiocu.

Prisvitli gospodine

Pripoljubljenomu štiocu.

Pisma Radovana i Mjelovana.

Poskočnica, koja se može u kolu pjevati.

Slidi kratko ukazanje od starih kralja slovinskih i događaji koji se u stara vrimena zgodiše u državam slovinskim, iz različitih knjiga izvađeni i na svitlost postavljeni

Događaji posli porođenja Isusova.

Pisma od Pavlimira.

Pisma od kralja Tješimira.

Pisma od kralja Vladimira.

Pisma od Radoslava i Bodina.

Pisma od Kobilića i Vuka Brankovića.

Pisma od Kotromanovića.

Pismo od Ostoje Kristića i Stipana Jablanovića.

Pismo od Basilija Cesara.

Slidi kratko govorenje od poglavica hrvatski oliti kranjskih.

Pisma od mejdana Jure Kastriotića

Pisma od Jure Kastriotića i njegove majke Vojsave

Pisma od boja Jure Kastriotića i cara Murata na 1443.

Pisma od ženidbe i udaje Mamice, sestre Kastriotića

Pisma od rata Jure Kastriotića i Republike mletačke, koji se učini na 1447.

Murat ožalošćen puno i rasrđen iđe s vojskom na Skenderbega. Na 1449.

Murat poče grad biti.

Ban Kastriotić opet čini juriš na Turke.

Murat ožalošćen.

Dilo viteško, koje učini Jure Kastriotić.

Murat pristrašen.

Pisma od Kroje.

Smrt Jure Kastriotića na 1467.

Pisma vojvode Janka, rečenoga Sibinjanina.

Pisma druga vojvode Janka.

Pisma četvrta vojvode Janka i s. Ivana Kapistrana, kako razbiše cara Memeda, sina Muratova, pod Biogradom na 1456.

Pjesma od uzetja carigradskoga uzvađena iz knjiga Florijana Kampi

Pisma od kuće Frankopanovića

Pisma, kako Ante Loredan, vlastelin mletački, obrani Skadar

od Turaka na 1475.

Pisma od kralja ungarskoga, Ludovika imenom, kako pogibe na Muačkom polju boj bijući s carem Sulemanom na 1526.

Pisma od bana Zrinovića i cara Sulemana trećega, koji obside Seget ungarski i pod njim umri na 1566.

Pisma, kako kralj Uluzali dođe s mnogo galija i ostalih od boja brodova pod grad Korčulu na 15 agusta oliti kolovoza 1571 i ne može ga osvojiti.

Pisma od Cipra.

Pisma od strašnoga boja, koji se učini na dan svete Justine.

Popijevka od gospode presvijetle dubrovačke, kako razbiše i isjekoše Turke Saracene na moru blizu grada Korčule na 1033, kralja bosanskoga Ostoju Kristića na 1401 i bana od Neretve ufatiše i umoriše. Prekazana presvijetloj gospodi dubrovačkoj od fra Andrije Kačića, rečenoga Mjelovana.

Pisma od vitezova pridostojne kuće Grabovčeve, prikazana gosp. pris. serdaru Anti Grabovcu.

Govorenje od stare i plemenite kuće Kačića.

Pisma od starih knezova Kačića

Pisma od grada Šibenika, kako dođe poda nj paša bosanski samo trideset iljada vojske i bi razbijen na 1646; također od Vodičana, Vrpoljana i Krapnjana, kako isikoše Turke pod selom Vodice na 1645.

Pisma od grada Splita, kako dolaziše poda nj Turci na 1646. izvađena iz istorija Jerolima Brusona.

Pisma druga od grada Šibenika, kako dođe poda nj paša Tećelija samo pedeset iljada vojske i ne može ga osvojiti na

1647.

Pisma od Beča.

Pisma principa Euđenija, kako razbi cara Mustapu na Tisi rata bečkoga.

Slidi pisma prva od vitezova ungarski i hrvatski, koji u stara vrimena turske odsicaše glave, izvađena iz različiti istorija štampani, počamši od godišta gosp. 1441 do godišta gosp. 1641.

Pisma najposlidnja od slavne Bosne

Najposlidnji razgovori starca Milovana s bratom štiocem

Rječnik

Bilješka o autoru

Impressum

Bratu štiocu.[1]

Po naravi je čovika svakoga svoj narod faliti, uzdizati i uzveličavati, i zato vide se mnoge knjige na svitlost iznesene, u kojim se štiju kralji, duke, markeži, knezovi, gospoda, vitezovi, junaci i njiova junaštva. Ma narod slovinski vazda je bio, kako se vidi, u tomu malo pomljiv, jer se malo stvari štije i nahodi od stari kralja, bana, gospode i događaja, koji su se događali u našim stranam. I da se posve ne izgube od stari vitezova uspomene, Gosp. Bog dao je našemu narodu tako pamet naravnu, da ono, što drugi narodi uzdrže u knjigam, oni uzdrže u pameti pivajući na sobetim, dernecim i po svim mistim, kuda putuju, pisme svoji kralja, bana, vitezova i vrsni junaka, koje premda nisu posve istinite, ništa ne manje ima svaka dobar temelj od istine. Želeći dakle ja, da siromasi težaci i čobani naroda slovinskoga, koji se naslađuju u takizim pismam, mogu doći u poznanje, da njiove pisme i davorije nisu brez temelja istinita, na službu istih siromaha dajem na svitlost ove knjižice skupljene, složene i prinesene iz različiti knjiga talijanski u jezik slovinski, u kojim će se viditi kralji, bani, gospoda i vitezovi slovinski, njiovi rati, junaštva i sva dilovanja dobra i zla. Ma viruj mi, moj štioče poštovani, da kada razgledaš ovi moji trudak, vidićeš nesrićno i nemirno stanje, u komu se nahođahu vaši prašukundidi u vrime slovinski vladaoca, i poznaćeš čestito, mirno i rajsko stanje, u komu se nahodimo sada pod krilom našega Privedroga Principa, za koga imamo u potribi našu krv proliti. Ako li ti pak ne budu ove knjižice ugodne, a ti čini bolje. Na peru ti srića, i da si mi zdrav i veseo!

Prisvitli gospodine[2]

Želju, koju sam još odavno imao dati na svitlost vitežka vojevanja i glasovita junaštva Jure Kastriotića, rečenoga Skenderbega, vojvode Janka Sibinjanina, mnoge priuzvišene gospode mletačke i ostali različiti ungarski i slovinski vitezova za razgovor i službu slovinskoga naroda, sada izvršujem i na svitlost dajem. Poznajući pak, da se u Vašemu Gospodstvu Prisv. nahode skupljene i sjedinjene kriposti vitezova rečeni, zato ovi moj trud, premda malo urešeni, istomu velesrčno prikazati slobodim se: prvo, kakono od starine gospodičiću, budući štio, da su od imena i Vaše jasne kuće plemena ne samo knezovi nego li jošter i principi u stara vrimena bili, kako se nahodi u diplomi aliti blagodarstvu Jure Ivanovića, koju primi od Matijaša, kralja ungarskoga, u kojoj daje mu plemeniti tituo aliti ime od principa na ovi način: »Illustrissimo invictissimoque principi Georgio Ivanović«, u kojoj diplomi potvrđuje mu slobodno posidovanje od grada Niša, njegove države i drugi sela i varoša. Rečena pak diploma bi na svitlost dana od prisv. gosp. Tomka Mrnavića u Rimu na 1630. Prilična istina štije se u knjigam talijanskim, koje se imenuju »Istoria degli avvenimenti dell' armi imperiali contro i ribelli ed Ottomani«, gdi na listu 328 štiju se četiri principa moskovska, poslani za poklisare od cara moskovskoga k cesaru Leopoldu, među kojim se nahodi jedan od imena i plemena Valeša Pris. Gosp., imenom Protasio Ivanović, veliki kancelir od Moškovije, a ostali imena jesu ova: Borić Petrović, senatur, Ivan Januović, senatur, i Ivan Mihajlović, sekretar, koje poglavice mogu se od svakoga viditi u knjigam gori imenovanim. Koliko pak rabrenomu vitezu moj trud prikazati ne stidim se, jer vojujući pod barjakom Privedroga Principa mletačkoga istomu poštenje, sebi i svoj krajini učinili jeste, a tomu svidočanstvo izvode kolajne, medalje od zlata, knežtvo i druga pomilovanja od istoga primljena. Ali kruna Vašega jasnoga plemena, dika kotorske države i poštenje sve Dalmacije jest srićni i čestiti plod od plemenita i vitežkoga stabla porođen, čneumrloga imena knez i kavalir Marko, koji pod gradom Patrasom od turski gusara naskočen od viteza

svuda proglašenoga slavno ime steče, jer s malo svojizi junaka pridobi Turke i porazi mnoge. To vitežko dilo poznavši Privedri Princip, učini ga s velikim veseljem kavalirom s. Marka. Ali ni ovde kavalira Marka junaštvo ne dospiva, jer nahodeći se pod gradom turskim Atenom samo svoji četrdeset vitezova u svojoj tartani, ne punoj velikoj, bi naskočen od jednoga šambeka gusarskoga puno velika i strahovita, u komu biše blizu četiri stotine Turaka, koje Marko veselo dočeka, š njimam se žestoko pobi, šambek, bojno tursko drvo, pridobi, sažga na moru i Turke pobi, da ji se malo plivajuć na kraj i sarani aliti od njegove slavne sablje uteče. Ma u ovoj dolini od suza malokrat se zgađa veliko veselje brez plača, kako se dogodi u čudnovatomu boju i dobitju pod Atenom, jer kavalir Marko, pridobivši i sikući Turke, od puške smrt imade, koga Jozo, brat rođeni, vitežki osveti dobivši mnoštvo Turaka, osvojivši šambek bojni, dignuvši ga u lagum i učinivši svome Privedromu Principu veliko potenje, koji ga nadari z darovim od visoke časti i potenja učinivši ga kavalirom svetoga Marka, davši mu medalje i kolajne od zlata, ne samo njemu, nego li i ostalim vitezovom, koji čestito š njime boj biše i Turke predobiše. Ova dakle i druga mnoga dostojanstva pritežu mene, da ovi moj trud, premda mlohav i neuredan, Vašemu Gospodstvu Prisvitlomu prikazati i posvetiti imam, komu želeći svaku sreću i čestitost nebesku i zemaljsku vazda se nazivljem

Vaš Gosp. prisv.
priponizni i vazda držani
sluga
fra Andrija Kačić, rečeni
Miošić.

Pripoljubljenomu štiocu.[3]

Ne nahodeći se u mojim knjižicam od kralja, bana i vitezova slovinski mnoge stvari i lipi događaji, koji se prija, a niti i posli porođenja Gospodinova zgodiše u državam slovinskim, zato, moj ljubezni štioče, rečene knjižice prištampajem s pristavkom stari kralja, cesara, papa i mnogi sveti od našega slovinskoga naroda, s nadometkom također mnogi pisama od bana i stari ungarski, mletački i slovinski vitezova. A to ja sve sam pomljivo izvadio iz knjiga latinski, talijanski i rvatski, iz različitih pisama i karata, diplomata, dukala, atestata, davorija i svidodžbe staraca, redovnika i svitovnjaka. Svrha pak, za koju ja ovi trud činim, jest najprva slava i poštenje Božije, komu se svako dilo pošteno, brez otruje grija učinjeno posvetiti i prikazati ima; druga, neka se sadašnji i poslidnji vitezovi mogu ogledati kano u zrcalo u rabrenita vojevanja i glasovita junaštva svoji dida i šukundida, da ji slobodno i veselo mogu naslidovati i s općenitim neprijateljom boj biti. Treća pak svrha moga truda jest ova: da se slavna imena vitezova i glasoviti junaka mogu za puno vikova na svitu uzdržati, štiti i njiova junaštva spominjati, jer što se u knjigam ne nahodi, brzo se izgubi i zaboravi; knjige štampane sve po svitu idu, ako se izgube u jednomu gradu, državi ali kraljestvu, ne će u drugomu. I to su, moj štioče, svrhe, za koje ja ovi trud činim, koji, ako si roda od starine gospodskoga, vitežkoga oli junačkoga, ufam se biće ti ugodan, ako li nisi, na moje mrzićeš knjižice i pogrđivat trudno dilo starca Mjelovana, kakono su i do sada oni, koji nisu od vitežke krvi sastavljeni. Retorike ni poesije, nakićena ni napirlitana veza naći ne ćeš, nego jednu zgradu svrhu tvrdoga temelja od istine ziđanu stinam naravnim iz duboki jama po nastojanju siromaha Mjelovana izkopani. Ako se naslađuješ u zgrađam narešenim, evo sam ti kamenje pripravio, pilaj ji, teši ji i kreši ji s tvojizim alatom, koga si stekao, ter načinjaj visoke, plemenite i gospodske palače. Ja ti dobrovoljno dopušćam i čestitu u tvomu rukodilu sreću nazivam.

Pisma Radovana i Mjelovana.

Knjigu piše od Kotara kneže,
po imenu starac Radovane,
ter je šalje pobratimu svomu,
Mjelovanu od gorice crne.

U knjizi ga lipo pozdravljaše
ter ovako starac besiđaše:
»Mjelovane, sva je vjeka na te:
probudi se, biće bolje za te.

Kadno lani prođe niz Kotare
i pronese gusle javorove
ter zapjeva pjesmu od junaka
jedne slaviš, druge ne spominješ.

Viječe na te Lijeka i Krbava,
Slavonija, vjetežka država,
slavna Bosna i sva Dalmacija,
Romanija i sva Bulgarija,

jer ostavi mnoge vjetezove,
mejdandžije, bane i knezove.
Pazi, da ti ne ogule bradu,
jer junaci za šalu ne znadu.

Ta eto si brežan ostario
vojujući i bojak bijući,
a junake nijesi zapantio,
već ji srdiš tako pjevajući.

Il junake pjevaj sve kolike,
neka nije prama tebi vjeke,
ol se prođi gusal' i pjevanja,
niz Kotare ravne putovanja.«

Odpisuje starac Mjelovane:
»Ne budali, pobro Radovane!
Ko će skupit po nebu oblake,
ko l' ispjevat po svijetu junake!

Ne bi ti ji vijele izpjevale,
kamo li će starac Mjelovane:
nije lasno uz gusle vijekati
ni junake po imenu zvati.

Ako l' ti je što pomučno, pobre,
od Kotara starče Radovane,
uzmi gusle, ta se i napjevaj,
sve delije po svijetu izpjevaj.

Ali ćeš se prija prestaviti
kano čvrčak pjevajuć do mraka,
nego li ćeš, pobre, izbrojiti,
koliko je na svijetu junaka.

Kad sam lani proša niz Kotare,
svaki veli: 'Pjevaj moje stare!'
Ma ne reče njeko, Radovane:
'Na ti novac, starče Mjelovane,

ter ćeš kupit jednu ćekvu vina,
što će tebi biti do Karina!
Nije lasno po svijetu oditi,
od junaka pjesme izvoditi.

Ali neka znadeš, Radovane,
da za novce ne pjevam junake,
već za ljubav, slavu i poštenje,
vjetezova stari uzvišenje.

Evo ću ti gusle napraviti,
vjetezove po imenu zvati;
od koji se spomenuti mogu,
sve ću ti ji zbrojiti u slogu.

Radovane, vjera ti me moja,
korba mi je dodijala tvoja.
Valja mi se iz doma dijeliti,
al me ne će đeca prečekati.

Jer 'vo sam ti težko obolio,
oronuo i još oslijepio
skitajuć se od grada do grada,
od nemila, pobre, do nedraga.

Nadaj mi se do godine dana,
junake ćeš kazat od mejdana.
Dospivajuć pozdravljam te lijepo
i u dvoru malo i veleko.«

Poskočnica, koja se može u kolu pjevati.

Osobitu narod svaki
kripost ima, s kom se diči,
koju daje Bog prijaki.
Mudri kažu ove riči.

A kraljuje sva rabrenost
u narodu slovinskomu,
snaga, jakost i srčenost
u vojniku rvatskomu.

Aleksandro to svidoči,
kralj veliki svega svita,
svakom noseć on prid oči
dilovanja plemenita,

koja vazda ukazaše
Slovinjani vitezovi;
i zato se zovijaše
slavni jaki narod ovi.

Pri neg umri, njim ostavi
dopušćenja blagodarna,
uznosi ji, fali, slavi
rad junaštva vele harna.

Kara, priti i proklinje,
ko b' opsova narod ovi,
i svakoga još zaklinje,
da za njima zlo ne slovi.

Ostavlja jim banovine
sve od mora latinskoga
i države jošter ine
od Baltika ledenoga,

da njiovo ima biti,
od starine kako biše,
i niko se nejma priti;
Aleksandro to hotiše.

Sva velika Sarmacija
od starine njiova je,
slavna Bosna, Dalmacija
ilirička država je.

Moskovija, Polonija,
Bohemija, Ungarija,
sva bogata Slavonija
i vitežka Bulgarija,

slovinske su te države,
davno koje osvojiše,
i puno se oni slave,
jer narode pridobiše.

Ligonija, Alanija,
ravna Lika i Krbava,
još i lipa Arbanija
ilirička jest država.

Plodna zemlja Pomeranska
i Gorija još suviše,
banovina a i Kranjska
slavnog puka vazda biše.

Njiova je didovina
Srbska zemlja i Rusija,
u istinu još starina
Tatarija i Prusija.

U bilomu gradu svomu,
Aleksandrija ki se zazva,
svemu puku slovinskomu
ljubeznivu pozdrav nazva.

Blagoslov jim još ostavi
Marte, Jova i Plutona,
svoji bogov', koje slavi,
da jim dadu svaka ona,

koja od nji prosit budu
i u dnevu i u noći,
da jim nije trud zaludu,
biće njima u pomoći.

Jedanajest svitli bana
s aznadarom tu bijaše,
od istočni kada strana
nji monarka pozdravljaše.

Za svidočit bihu zvani
svemu svitu, slavni puče,

upisani gori bani,
kako mudri to nas uče,

da t' je ova ostavio
Aleksandro, sin Filipa,
ter je tebe proslavio
blagodarstva dileć lipa.

Rad junaštva i virnosti
tvoji stari, zemljo slavna,
imala si časti dosti
u istinu još odavna.

Veseli se, majko jaka
iliričkih vitezova,
da si puna ti junaka,
svitli bana i knezova.

Lipu sriću ter ne kuni,
jer plemića i gospode
gradovi su tvoji puni,
u poštenju svakom ode,

brez kojizi ti bi bila
ka i brez duše mrtvo tilo,
tamna, mračna i nemila;
to bi ti se dogodilo.

Prostrano se nebo gizda,
jer je svitlo i pristalo,
al da nije na njem zvizda,
u tamnosti sve b' ostalo.

Tako ni ti nigda ne bi
časna bila ni ugodna,
da gospode nejm' u tebi,
jer b' ostala sva neplodna.

Za običaj u tebi je,
da svak jednak oće biti;
neprilično u sebi je
još o tomu pomisliti.

Aleksandro umirući,
znam očito, ne kti toga:
svoje carstvo njim dajući
imenova dostojnoga.

Ni u raju, di su sveti,
svi jednaci mogu biti;
ni u paklu još prokleti
istu sržbu budu piti.

Apostoli jer su veći
nego sveti mučenici,
svu istinu valja reći,
od svitovnji svečenici.

A Lucifer žešću ima
od ostali muku doli,
osobitu sržbu prima,
jer se zove kralj oholi.

K vedru nebu nu pogledaj
ter kriposti vidi svake,
svitle zvizde ter razgledaj,
vidićeš ji nejednake.

Po svoj zemlji prošetaj se,
slišaj moja govorenja,
u razumu ne smetaj se,
već promisli sva stvorenja,

i lizuća i plazuća,
svita zviri svakojake,
sva letuća i plovuća,
ugledaćeš svuda take.

Vrsta svaka ljuti zmija
starešine svoje štuje,
do zemlje se svaka svija,
zvizduk kralja kada čuje.

Bog je tako postavio,
da razlikost ima biti;
od vika je ostavio,
ti se zato nejmaš priti.

Slidi kratko ukazanje od starih kralja slovinskih i događaji koji se u stara vrimena zgodiše u državam slovinskim, iz različitih knjiga izvađeni i na svitlost postavljeni

Prvi kralj ilirički zvaše se imenom Ilirik, od koga se Slovinjani Ilirici prozvaše. Posli ovoga mnogi vladaše, ali njiova imena knjige s kojim se ja služim, ne meću.

Na 3522. po stvorenju svita Farani Dalmatini naseliše otok Vis.

Na 3606. po stvorenju svita vladaše slovinskim državam kralj Bradilio, Slovinac, koji imade žestok rat s Filipom, kraljem od Macedonije, koga Bradilio dobi i pod harač podloži.

Na 3629. Glaucio i Klito, sin rečenoga kralja Bradilija, kraljevaše u državi slovinskoj, i ove Aleksandro Veliki, sin kralja Filipa, jako oblada i pridobi.

Na 3655. Demetrio glasoviti bi učinjen kralj od slovinskih banovina.

Na 3685. Vlahahu slovinskim državam Brem i Bolg, hercezi oliti duke, Slovinci, i ovi porobiše grčku zemlju.

Na 3726. Agran, Pleuratov sin, bî učinjen kralj slovinski. Ovi kralj puno snažan biše i zato podloži mnoge banovine. Imadiše sto navâ od boja, s kojizim ode protiv Etolom, razbi i porobi njiovu državu, pak napunivši rečene brodove svakoga bogatstva, slavodobitnik povrati se u zemlju slovinsku.

Na 3732. Umri kralj Agron, i njegova žena Teuta poče vladati slovinskim državam.

Na 3733. Bihu poslani rimski poklisari Lucios i Kajo kraljici Teuti, da je mole neka bi pokarala svoje podložnike koji činjahu mnogo zla Latinom po moru; ali puna ženske oholosti činila ih je pogrdno

smaknuti.

Na 3734. Kraljica Teuta poslala je vojsku na Skenderce, osvoji grad Dračevo, Korčulu i mnoge druge. Đenera prid vojskom biše Dimitar Faranin, koji se izneviri Teuti i sa svom vojskom pridruži Rimljanom, koji porobiše svu Dalmaciju i osvojiše kraljestvo Teutino.

Na 3743. Dimitar Faranin, vladalac od vojske slovinske, vojevâ je po moru i porobio grčke države. Ovi je imao za ženu Triteutu, Pine, kralja slovinskoga, mater.

Na 3744. Rimljani osvojiše Far na otoku i Dimal, misto jako u Dalmaciji.

Na 3745. Serdilaida, kralj slovinski, diže vojsku i porobi Macedoniju, da mu nije platio Filip, kralj macedonski, potroške za pomoć koju mu je bio poslao suprot Etolom i Lacedemonom.

Na 3762. Filip, kralj macedonski, hotijući pridobiti Serdilaidu, kralja slovinskoga, i njegovo kraljestvo podložiti, bî od rečenoga Serdilaide pridobiven i istiran iz zemlje slovinske.

Na 3773. Kraljevâ je u slovinskim državam Pleurat, Slovinac, i ovi porobi grčku zemlju do Korinta.

Na 3781. Kraljevâ je nad Slovincim kralj Gencio.

Na 3784. Gencio, kralj slovinski, po nagovoru Perseja, kralja macedonskoga, učini se neprijatelj Rimljana, koji s velikom vojskom dođoše u Dalmaciju ter mu mnoge gradove osvojiše, najposli Skadar u koga se biše zatvorija. I tada kraljestvo slovinsko i macedonsko pod oblast Rimljana pade.

Na 3840. Drugi Slovinjani, zvani Ardijeji i Palari, udariše na Slovince dalmatinske, koji se bihu Rimljanom podložili, ter ih neprijateljski porobiše.

Na 3900. Peraštani Dalmatini dignuli se jesu suproć Rimljanom.

Na 3901. Dalmatini gornji udariše na Liburneže Kotarce, kojizim grad Promin osvojiše. Dođoše Rimljani na pomoć Liburnežem, koje Dalmatini pridobiše, đenerala rimskoga i svu njegovu vojsku

isikoše.

Na 3920. Po smrti Julija Cesara Dalmatini Slovinci rimskoga zapovidništva jaram svrgoše, koje Bebius, rimski vojvoda, pokoriti hotijući, on i sva njegova vojska od Dalmatina bî pobijena. Ali opet Rimljani veću vojsku poslaše u Dalmaciju, koja veće od pedeset godišta š njimam se bijući, najposli od Rimljana pridobiveni ostadoše Dalmatini.

Na 3926. Digoše se Posavci suproć Rimljanom, puno vrimena š njima boj biše; ali dođe cesar August s vojskom i podside stolno misto posavsko Sigečicu, koju u dvajest dana na silu osvoji. Otolem se dili u Dalmaciju, razbi vojsku kralja dalmatinskoga, Tutima imenom, i osvoji mu veliki grad Promin.

Na 3927. Cesar August opet s vojskom dođe u Dalmaciju, i zarad velika glada, koji tada u Dalmaciji biše, cesaru se podložiše, davši mu harač i u tutiju aliti u poručanstvo sedam stotina mladića.

Na 3948. Daci Pridunajci robili jesu Slovince, a Dalmatini digoše se protiva Rimljanom.

Događaji posli porođenja Isusova.

Na 7 po Isusovu porođenju bihu kralji od Dalmatina i Slovinaca Batana i Pinet. Ovi se digoše protiva Rimljanom, a imadihu vojske osam stotina iljada pišaca i dvista iljada konjika, kako piše Velejus Rimljanin, to čini miljun u sve. Na puno mista Rimljane isikoše na ta način, da nisu nikadar bili u većemu strahu, tuzi ni žalosti.

Na 8. Dođe rimska vojska u Dalmaciju ter same Makarane oblada.

Na 9. Rimljani razbiše slovinsku vojsku i ufatiše Bata i Pineta, kralje slovinske.

Na 57. Sveti Pava pripovida je rič Božiju po slovinskim državam.

Na 244. Vladao je svim slovinskim tada državam kralj Svates, Slovinac. Ovi Slovinci tada zvaju se Avari i Abari.

Na 254. Bribirani Kotarci ubiše svetoga Maksima.

Na 350. Kraljeva je ovo vrime nad Rvatim Suring.

Na 400. Dođe s vojskom iz Scitije Radigost u Dalmaciju i u ostale slovinske države ter se mnogo jaki učini.

Na 401. Kralj Alarik gotski slovinski osvoji Rim i Italiju.

Na 417. Goti Slovinci zadobili su španjolski orsag.

Na 421. Počeše se Mleci ziđati.

Na 451. Atila, kralj ungarski, rečen bič Božiji, mnogu krv po svim proli.

Na 453. Atila osvoji svu Dalmaciju.

Na 453. Atila razori Akvileju i mnoge gradove po Italiji.

Na 454. Atila, star od 124 lita, oženi se mladom divojkom i posli velike igre i veselja svojom se krvlju zaduši.

Na 457. Vladaše slovinskim državam kralj Ardarik, koji s vojskom slovinskom udari na sinove Atilove i posiče veće od 30.000 Ugričića,

u komu boju pogibe Elak, mlađi sin Atilov, a stariji jedva uteče.

Na 460. Vladaše Liburnijom kralj Kunimund, Slovinac, protiva komu dignu vojsku Dinčiš, sin Atilov, podside grad Bošanje; udari na njega Kunimund, vojsku mu razbi, ali i Kunimund u tomu boju pogibe. Tada skonča posve kraljestvo Atilino. Koga vas svit dobiti ne može, od Kotaraca Slovinjana bi pridobiven.

Na 473. Teodemir kraljeva je u Slavoniji. Osvoji grad Nišu i mnoge ostale; podside Salonik, ali s velikim jaspram podmićen ostavi ga i to isto lito umri.

Na 474. Teodorik, sin rečenoga Teodemira, za kralja je slovinskoga stao, i ovi oslobodi Dalmaciju, Reciju i svu Italiju od usilnika i progonitelja.

Na 493. Teodorik, kralj slovinski, ubivši Odokara, kralja latinskoga, učinio se da je kralj od Italije.

Na 526. Kraljeva je ovo vrime u Dalmaciji i rvatskoj zemlji Selimir, Svevlada kralja sin.

Na 541. Dođe (kako niki oće) u ovo vrime kralj slovinski Ostroilo u Dalmaciju, ter istiravši stare Slovince iz Država slovinski, svoje iznova naseli.

Na 548. Diže Ostrivoj vojsku i osvoji sve do Dračeva.

Na 549. Osvojiše Slovinci s Ostroilom mnoga mista i porobiše Drinopolje.

Na 550. Bi za kralja u Dalmaciji Svevlad, sin Ostroilov, koji diže vojsku na Grke, razbi je i porobi kruto.

Na 552. Kralj Svevlad osvoji Macedoniju i Iliriju, ter se ove države tada slovinske prozvaše.

Na 564. Dođoše drugi Slovinjani, imenom Avari oli Abari, na onu stranu Dunaja u zemlju slovinsku, koju osvojiše, ter se mnogo jaki učiniše. Posli toga udariše na Istrijance i mnoge druge države, pak ji porobivši pod arač staviše. Glavar njiov zvaše se ban, od koga vojvode oliti duke slovinske do dneva današnjega bani se prozvaše. Ovi se puno moguć učini, jer istoga cesara carigradskoga, osvojivši

države, pod arač podloži, na godište po sto iljada zlatni dukata dajući mu.

Na 584. Slovinci Abari grad Zemun kod Dunaja i mnoge druge do zemlje razoriše.

Na 585. Slovinci Abari drinopoljsku zemlju porobiše.

Na 591. Abari rečeni na Dalmaciju udariše i dosta zla učiniše.

Na 592. Isti Abari Slovinci vele zla učiniše u istočnim stranam.

Na 593. Kralj longobardski s pomoću Slovinaca osvoji Paduvu.

Na 599. Slovinci Abari četrdeset gradova u Dalmaciji razorili jesu.

Na 600. Slovinjani, pobivši vojnike grčkoga cesara, svu Istriju opustili jesu.

Na 614. Bi za kralja slovinskoga abarskoga Kajan, i ovi porobi i osvoji vas Friul, obside grad veliki Vidam, u komu zapovidaše udovica Romilda, i videći iz grada rečenoga kralja Kajana zaljubila se biše u njega, komu posla virna poklisara dajući mu na znanje, da će mu grad pridati, ako je uzme za ženu. Obeća se Kajan, i pusti nesrićna žena Abare u grad, koji sve posikoše građane i nevirnost veliku učiniše. Kajan prvu noć spava je s Romildom, posli toga pridavši je u ruke mnogi bludnika, napokon čini je na kolac nabiti. Dilo nemilo i sasvim opako. *Discant mulieres.*

Na 620. Opet Slovinci Abari porobiše zemlje istočne do Carigrada, i zato cesar od kralja abarskoga mir je pitao.

Na 637. Dalmatini Slovinjani obsidoše grad Sipont u latinskoj zemlji, ubiše Aja vojvodu i svu njegovu isikoše vojsku.

Na 638. Dođoše Avari Slovinci, porobiše Dalmaciju pak priko mora odoše robit Italiju.

Na 639. Avari Slovinci razasuše Dalmaciju i razrušiše gradove, među kojim veliki i glasoviti grad Solin, stolno misto cesara Dioklecijana, spored zemljom izporediše. Stari također Dubrovnik razoriše i posve opustiše.

Na 639. Dođoše Rvati od gore Babine, i istiravši stare pribivaoce

Slovince, rvatsku naseliše zemlju; a prozvaše se Rvati od bana Rvata imenom, koji njima vladaše.

Na 644. Bi kralj slovinski abarski Kajm, koji se pobi s Vukom, vojvodom furlanskim; za tri dana bili se jesu, četvrti razbi Vuka i vojsku njegovu.

Na 667. Slovinci razbiše Francuze, u komu boju pogiba sin kralja francuzkoga Pipina, imenom Astijagis.

Na 677. Kraljeva je u Bulgariji Butaja, Slovinac.

Na 688. Francuzi bihu zapovidnici u rvatskoj zemlji i velike propasti činjahu Rvaćanom. Između ostali ovo: malu dicu izdirahu materam iz ruku pak ji raskidivahu i psom bacahu. Taku opačinu Rvati podnit ne mogući, isikoše sve glavare francuzske po svojim državam; i cića toga velika vojska francuzska došla je na nje, s kojom se Rvati sedam godišta biše i sve š njiovim vojvodom isikoše.

Na 706. Slovinci porobili su furlansku zemlju i Lumbardiju, porazili bana furlanskoga Ajaidu sa svim plemićim, koje su ufatili. Posikli su također i Ferdulfa, vojvodu longobardskoga, zarobili mnogu čeljad, zaplinili plino i odnili neizbrojena bogastva u svoje kraljestvo.

Na 756. Budimir, kralj sveti, ovo je vrime vladao.

Na 763. Iza Crnoga mora opet jedan slovinski narod dođe, stade krajem vode Atarne.

Na 813. Mihajlo cesar bi razbijen od Bulgara.

Na 818. Ban Ljutovid, vladalac od Požege, Srima i Slavonije, odvrže se od cesara Ludovika i poče robit banovine tuđe.

Na 819. Biše u ovo vrime kralj dalmatinski imenom Borna, koji podiže vojsku na Ljutovida, bana od Slavonije, pobi se š njime kod vode Kupe i bi pridobiven od bana Ljutovida.

Na 820. Udariše sa tri strane silne vojske cesara Ludovika na bana Ljutovida, i ne mogući mu ništa učiniti, sramotni se natrag povratiše, a mnogi od banovaca bihu posičeni.

Na 821. Pođe s ovoga svita kralj slovinski Borna, ter na misto njegovo bi učinjen Ladislav, sin rečenoga Borne. U to isto vrime

udari na Ljutovida neizbrojena vojska cesara Ludovika, kojoj ne mogući Ljutovid odoliti, pobiže u srbsku zemlju i bi primljen od vojvode srbskoga u dvor svoj; ali se Ljutovid ukaza nepoznan i žestoko neharan, jer pogubivši svoga dobročasnika učini se gospodar od njegova grada i svega bogatstva. Pravo je rečeno: »Ne čini dobra nepoznanu, da te zlo ne nađe«.

Na 823. Pobiže Ljutovid u Dalmaciju i bi ubijen od svoji prijatelja.

Na 827. Dalmatini i Slovinci odbaciše rimsko i carigradsko vladanje

Na 829. U Dalmaciji i rvatskoj zemlji kraljeva je Tomislav.

Na 832. U drugim slovinskim državam kraljeva je Gostumil.

Na 837. Kralj dalmatinski i rvatski Trpimir.

Na 839. Senjani robili jesu Friul.

Na 864. Bihu vladaoci slovinski Demogoj i Inik.

Na 872. Po smrti Demogoja kraljeva je u Dalmaciji Šebeslav.

Na 879. Umorio je kralja Sebeslava vojvoda Branimir.

Na 880. Metodius, veliki i razumni, slovinski apostol rečen, ovo je vrime bio.

Na 890. Vladao je u Slavoniji Branislav, a u Dalmaciji i u ostalim državam slovinskim kraljeva je Mučimir.

Na 891. Slovinci razbiše Bavare i Francuze.

Na 920. Zapovida je ban Mihajlo ovo vrime.

Na 936. Razbiše Rvati vojsku Simeona, kralja bulgarskoga, i svu Bulgariju jako porobiše, ubivši još istoga kralja Simeona.

Na 938. Primislav i Boleslav glavari su rvatski bili.

Na 949. Pribina ban ubio je Miroslava, kralja slovinskoga.

Na 966. Slovinci Neretvani pobiše Turke Saracene u latinskoj zemlji i iz gore Garganske iztiraše.

Na 1059. Kraljeva je Krešimir nad Rvatim. Ovo vrime podložiše se Bošnjaci Beli, kralju ungarskomu, s ovim ugovorom, da oni bane

svoje obiru, i bi odabran Ivan Kotromanović.

Na 1065. Kraljeva je u slovinskim državam Stipan, sin Krešimirov.

Na 1074. Kralj rvatski bi Zvonimir, koga malo posli baci s vladanja ban Slavić; ali s pomoću Grgura pape imade kraljevstva vladanje.

Na 1077. Kraljevaše u srbskoj zemlji kralj Mihajlo.

Na 1100. Kraljeva je u srbskoj zemlji i u Dalmaciji kralj Bodin.

Na 1115. Vladao je slovinskim državam kralj Jure, koji svoje sinovce progoneći bi svržen, i Grubiša, njegov sinovac, za kralja učinjen.

Na 1141. Knez Radoslav z bratjom svojom Ivanom i Vladimiron počeše vladati slovinskim državam, ali mnogo od Deše napastovani bihu.

Na 1151. Deša suprot Radoslavu vojeva i snažan se puno učini. Ovi darova koludrom otok Mlit kod Dubrovnika.

Na 1161. Deša posve pridobi kralja Radoslava.

Na 1171. Bi kraljem slovinskim Nemanja, sin Dešin, i ovi se mnogo velik učini.

Na 1190. Bi za kralja Stipan Nemanić, sin rečenoga Nemanje.

Na 1200. Simeon, sin Stipana Nemanića, bi kralj od Rašije i Dalmacije. Ovi osvoji mnoge banovine. I u to vrime Bosnom vladaše ban Kulin.

Na 1235. Porobiše Tatari svu Ungariju, pritiraše kralja Belu k moru i njegovu vojsku težko isikoše; ali s pomoću bana Franđipana pridobi Tatare i srićno se povrati na svoje vladanje.

Na 1241. Senjani veliku virnost ukazaše kralju Beli, jer vitežki pridobiše Tatare u polju Grobničkomu ter ji razbiše i okolo pedeset i šest iljada posikoše, od koga vrimena Grobničko polje nije ničim do današnjega dneva roditi moglo.

Na 1252. Stipan, ban slovinski, počeo je zidati grad Jablanac. U to isto vrime kralj Bela učini Šubiće knezove od Bribira.

Na 1271. Ninoslav banova je u Bosni.

Na 1289. Stipan Nemanić, kralj od Rašije i Dalmacije, osvoji Bosnu.

Na 1312. Bi za bana od Knina, Skradina i ostali mista Mladin, sin bana Pavla.

Na 1317. Uroš, sin Stipana Nemanića, ovo vrime kralj je slovinski bio.

Na 1322. Ban Mladin mnoga zla činjaše u Dalmaciji, navlastito Trogiranom i Šibeničanom, robeći njiove države i mnogu krv nepravedno prolijući. Princip posla jim na pomoć galije, ter osvojiše Omiš i Skradin, grad rečenoga bana Mladina, koga zloću isti Karlo, kralj od Ungarije, podnositi više ne mogući, u Kninu ufati ga i odvede svezana u Ungariju.

Na 1331. Velikoga kralja Uroša sin Stipan postavi u tamnicu.

Na 1339. Fratri s. Frane dođoše u Bosnu, kojizim ban Stipan uziđa manastir u Mileševu.

Na 1340. Stipan Nemanić osvoji svu Macedoniju, Bulgariju, Romaniju i mnoge druge države ter se poče cesar zvati.

Na 1354. Uroš, drugi toga imena, bi učinjen kraljem slovinskim.

Na 1371. Ubi kralja Uroša njegov nevirni tast Vukašin, koji poče na misto njegovo kraljevati.

Na 1373. Tvrtko, kralj bosanski, sagradi Novi u Buci od Kotora.

Na 1376. Udariše Turci na kralja Vukašina, koji samo trideset iljada vojske pobi se š njima na bojnom Kosovu, razbi vojsku tursku ter ji isiče okolo trideset iljada izvan onizi, koji se u vodi Marici utopiše. Priđoše vodu i Turke priko vode sikoše; ali voleći sadirati s mrtvi odoru nego žive sići, bihu od Turaka snažno naskočeni ter sramotno natrag pobigoše. Deset iljad' Turci posikoše, a pet iljad' voda Marica proždri. Utopi se silni vitez Ugleša, brat kralja Vukašina, koji malo prije veće od trista glava odsiče. Proždri voda i jakoga viteza Relju, rečenoga Bošnjanina. Pripliva Vukašin na konju vodu Maricu i pobiže priko gore, ali zaludu, jer ga pogubi njegov sluga za odniti mu kolajnu i križ od zlata.

Na 1382. Fridrig Bubel i ban Surić ovo vrime bani su dalmatinski i

rvatski bili.

Na 1389. Car Murat na Kosovu polju od Miloša Kobilića bi ubijen.

Na 20 klasna, a godišta gori rečenoga 1389, Tvrtko, kralj bosanski, razbio je cara Amurata.

Istoga godišta istirao je Tvrtko Ugre ispod Vrane u Kotaru, koju obsili bihu, ter ji pritira u Nin.

Na 1390. na osam klasna pridali su se Trogirani kralju Tvrtku.

Na 1391. Puške i prah puščeni niki fratar Nimac iznašao je. Isto godište pođe s ovoga svita kralj Tvrtko.

Na 1392. Dabiša, Stipana bana brat, kralj je bosanski postao.

Na 1401. Umro je Dabiša, kralj bosanski. Tvrtkov sin naravni kraljestvo bosansko imade. Ostoja Kristić baci Tvrtkova sina s kraljestva. Ostoja vojeva je suproć Dubrovčanom i suproć Hrvoju Vukiću, banu jajačkomu.

Na 1403. Hrvoje Vukić razbio je Ugričiće i Pavla Bistena, bana rvatskoga, blizu Bihaća.

Kralj Ludovik učinio je Hrvoju vojvodom ali dukom splitskim i banom dalmatinskim i rvatskim.

Na 1406. Sigismund, kralj ungarski, dođe s vojskom u Bosnu, osvoji Srebrnicu i mnoge druge gradove i varoše po izdaji bana Hrvoja, suproć komu se postavi Sandalj Hranić, kapitan bosanski, ali od ungarske vojske bi pridobiven, ter mnoga gospoda bosanska poginuše.

Na 1407. Ostoja Kristić učini mir s kraljem ungarskim i vojevat poče protiva Hrvoju.

Na 1409. osvojili jesu Mlečani Travis, Paduu, Vičencu, Veronu i druga mnoga mista.

Na 1412. Šibenički puk istirao je svoje plemiće iz grada, ali kralj ungarski smutljivcem činio je glave odsići.

Na 1415. Ban Hrvoja odstupi od cesara i kralja ungarskoga Sigismunda, uteče se caru i od njega primi pomoć protiva Ostoji,

kralju bosanskomu. Cića toga nevirna dila digla se je silna vojska ungarska protiva njemu i dođe u Bosnu, prid kojom bihu glavari Ivan, palatin aliti ban ungarski, Ivan Marotić, ban slovinski, i Pava ban Kupor s mnogom gospodom i plemićim ungarskim i slovinskim. Ali njiova bi velika nesrića, jer Hrvoja razbi i svu vojsku isiče, a gospodu, koji ne pogiboše, one ufati žive. Bana Kupora ufativši živa, u volujsku kožu čini ga sašiti i u vodu baciti.

Na 1416. Pođe s ovoga svita veliki vojvoda Hrvoje; i kralj bosanski Ostoja, odbacivši svoju ženu kraljicu, Grubu imenom, uze ženu Hrvojinu.

Gospoda i plemići bosanski ovo vrime učiniše viće, da Ostoju bace s kraljevanja, u komu viću bi ubijen Pava Radjenović; a kralj Ostoja s Petrom Pavlovićem u grad tvrdi Bobovac uteče. Ali ostoju Bošnjaci baciše, a Stipana Jablanovića za kralja odabraše.

Na 1443. Tvrtko Drugi, kralj bosanski, brez poroda umri; i kraljeva je na misto njegovo Toma Kristić i obraćen na pravu viru Isusovu od svetoga Jakova od Marke, reda s. Frane, krst sveti primi po kardinalu Karvajali. Posli njegove smrti kraljeva je njegov sin naravni Stipan, koji od Turaka bi ubijen, i tada posve dospi slovinsko kraljevanje.

Pisma od Pavlimira.

Ljuto cvile slovinska gospoda,
kako cvile, do neba se čuje;
dozivlje ji vila iz planina
ter je njimam tiho govorila:

»Što cvilite, slovinska gospodo,
koja vam je velika nevolja?
Ali su vas Grci porobili?
Ali vas je kuga pomorila?«

Govore joj slovinska gospoda:
»Muči, vilo, mukom zamuknula!
Niti su nas Grci porobili,
niti nas je kuga pomorila.

Ali nam je cviliti nevolja,
jer 'vo ima trideset godina,
odkada smo kralja izgubili,
a drugoga nismo učinili.

Nit ga, vilo, okrunit možemo,
jer se bani pogodit ne mogu,
a od kralja roda ne imade,
koga bismo za kralja obrali.«

Bila vila njimam govorila:
»Ne bojte se, slovinska gospodo!
U Rimu je dite Pavlimire
od kolina kralja slovinskoga.

U lipoti svakoga nadlazi,
još i mlade Rimkinje divojke,
jakost, mudrost u njem se nalazi:
biće dika slovinske gospode.

Poklisare u Rim odpravite
ter za kralja njega učinite.
On je unuk starca Radoslava,
a sinovac kralja Cijaslava.«

Kad gospoda vilu razumiše,
poklisare u Rim odpraviše,
dovedoše mlada Pavlimira,
u Tribunju njega okruniše.

Svi dođoše bani na veselje,
svi dođoše i pokloniše se;
ne kti doći bane Ljutomire,
ne kti doći ni pokloniti se.

To je kralju vrlo mučno bilo,
silenu je vojsku sakupio,
ter otiđe gori u Rašiju,
u državu bana Ljutomira.

Lipo ga je bane dočekao
s trijest iljad' svoji vitezova;
tu udari konjik na konjika,
sve po izbor junak na junaka.

Tu se teška krvca prolivaše,
do neba se jadan glas čujaše:
viska konja, a jauk junaka,
sve ditića i mladi momaka.

Namiri se kralju Pavlimire
na mladoga bana Ljutomira,
od bedrice ćorde povadiše
ter se z britkim ćordam udariše.

Bog pomože kralju Pavlimiru,
jer je banu glavu odsikao.
Ovako se svakomu zgodilo,
gdi ne sluša mlađi starijega!

Pisma od kralja Tješimira.

Goji majka sinka malenoga
u Tribinju, gradu bijelomu,
goji ona sivoga sokola,
po imenu kralja Tješimira.

Kad ga majka odgojila biše,
izprosi mu gizdavu divojku,
lipu ćercu bana Cidomira
u Nadinu, gradu bijelomu.

Gizdave mu svate sakupila,
sakupila gospodu slovinsku,
od mila je suze prolivala,
ovako je njima govorila:

»Poslušajte, gospodo svatovi,
vi po izbor bani i knezovi:
kad dođete u Kotare ravne,
g bijelomu dvoru divojčinu,

pazite mi sinka Tješimira,
kojino je jedinak u majke,
zdrava mi ga natrag povratite
i divojku mladu dovedite.

Kotarci su ljudi siloviti,
vi nemojte s njimam vino piti,
u vinu ji kažu kabgadžije,
kabgadžije, teške mejdandžije.

Doniće vam vina trolitnjega
i rakije od devet godina,
pazite se bana od Nadina,
vi ne pijte brez vodice vina.«

Svatovi se na noge skočiše,
svoje brze konje podsidoše,
otiđoše svati po divojku
Vukosavu, po izbor Kotarku.

Zdravo svati došli do divojke,
do divojke i njezine majke,
i zdravo se natrag povratiše,
Vukosavu mladu dovedoše.

Malo vrime postojalo biše,
lip je ona porod porodila,
porodila sinka Prelimira
i za njime mlada Krešimira.

Kad li biu dica ponaresla,
babo jim je tiho govorio:
»Sinci moji, dva siva sokola,
poslušajte vašega babajka!

Ovo ima puno godinica,
odkad mene kraljem učiniše
i na glavu krunu postaviše
u Tribinju, gradu bijelomu.

Za kralja me bani ne poznaše,
ne poznaše nit se pokloniše,
već vas molim, moji sokolovi,
osvetite vašega babajka.

Krešimire, drago dite moje,
nu osedlaj dobra konja tvoga
ter otiđi g banu Cidomiru,
g didu tvomu, prijatelju momu.

Ljubi njemu skuta i kolina,
moli, sinko, bana gospodina,
nek ti dade vojsku nebrojenu,
ter otiđi na Bosnu ponosnu.

Pogubi mi bana bosanskoga
i osvoji očevu državu
do Dunaja, studene vodice,
koja teče posrid Ungarije.

Prelimire, drago dite moje,
nu sakupi mlade Tribinjane,
Crnogorce i sve Hercegovce
do Cetine, studene vodice.

Pogubi mi bana od Dulcinja
i osvoji očevu državu
sve do ravne zemlje Bulgarije,
Bulgarije i do Romanije.

Sinci moji, ne bili prokleti,
dones'te mi dvi glave junačke:

jednu glavu bana dulcinskoga,
drugu glavu bana bosanskoga.

Nek se sviste po svitu krajine,
od slovinske zemlje banovine,
što će reći kralja ne slušati,
ne slušati nit se pokloniti.«

Kada dica babu razumiše,
svoje brze konje podsidoše;
Prelimire kupi Tribinjane,
Crnogorce i sve Hercegovce.

Pođe s vojskom Dulcinju bilomu
udari se z banom od Dulcinja;
ali banu loša srića biše,
jer mu rusu glavu odsikoše.

Pak otiđe s vojskom u Rašiju,
da pogubi bana od Rašije
i osvoji očevu državu
sve do ravne zemlje Bulgarije.

S njim se bane pobit ne smiđaše,
već mu šalje mite i darove
i daje mu ćercu za ljubovcu,
a on njemu svu Rašiju ravnu.

Ali mlado dite Krešimire,
on otiđe g banu Cidomiru,
ljubi njemu skuta i kolina
ter je njemu tiho govorio:

»Ah moj diko, bane Cidomire,
ovo ima mnogo godinica,
odkad moga babu okruniše
u Tribinju, gradu bijelomu.

Za kralja ga bani ne poznaše,
ne poznaše nit se pokloniše;
već te molim, diko, dobro moje,
da mi dadeš vojsku nebrojenu.

Ja ću poći u Bosnu ponosnu,
pogubiću bana Selimira,
osvojiću očevu državu
do Dunaja, vodice studene.«

Što god pita dite Krešimire,
što god pita, to mu bane daje:
dade njemu vojsku nebrojenu,
pođe š njome na Bosnu ponosnu.

Dočeka ga bane Selimire
niže Jajca nasrid polja ravna;
tu se bojna kopja položiše
i svijetle ćorde povadiše.

Tu udari junak na junaka,
ter se biše od jutra do mraka;
al je banu loša srića bila,
njegova je vojska izginula.

Sam uteče bane Selimire,
sam uteče u luge zelene,
a ne bi ga ni on utekao,
veće ga je mrkla noć otela.

Posli toga boja žestokoga
svu je ravnu Bosnu osvojio
do Dunaja, studene vodice,
koja teče posrid Ungarije.

Onda bilo, sad se spominjalo,
ko me čuje, na čast neka mu je.

Pisma od kralja Vladimira.

Gorko cvili sužanj Vladimire
u tamnici kralja bulgarskoga,
gorko cvili, danak proklinaše,
u koji se na svit porodio.

Cini jadan, da ne čuje niko,
al to čuje Kosara divojka,
lipa ćerca kralja bulgarskoga,
koji biše roda slovinskoga.

Pita njega Kosara divojka:
»Što je tebi, moj sužnju nevoljni?
Ali ti je majka omilila,
ali ti je žao zavičaja?

Ali ti je gladak dodijao
al tamnica, jadna kuća tvoja,
al na nogu negve do kolina,
al na ruku težke lisičine?

Al si čuo, moj sužnju nevoljni,
da s' udaje virna ljuba tvoja,
ter proklinje danke i godine
i staricu jadnu majku tvoju?«

Govori joj sužanj Vladimire:
»Prođi me se, Bulgarko divojko!
Nije meni žao zavičaja,
niti mi je omilila majka.

Nit je meni gladak dodijao,
ni tamnica, jadna kuća moja,
ni na nogu negve do kolina,
ni na ruku težke lisičine.

Ni s' udaje virna ljuba moja,
jer se do sad nisam oženio,
niti ću se jadan oženiti,
jer 'vo ću ti brzo poginuti

u tamnici kralja bulgarskoga
Samuela, da ga Bog ubio!
Na viri je mene privario,
u tamnicu tamnu postavio.«

Još mu veli Kosara divojka:
»Da reci mi, moj sužnju nevoljni,
odkuda si, od koje li zemlje,
od koga li roda i plemena.«

Govori joj dite Vladimire:
»Ja sam sužanj od Hercegovine;
dvorio sam kralja slovinskoga
u Tribinju, gradu bijelomu.

Što me pitaš za rod i za pleme,
i to ću ti poviditi pravo:
ja sam, seko, roda gosposkoga,
al sam sužanj kralja bulgarskoga.

U mene je blago nebrojeno,
moja bi me izkupila majka,
al me kralju ne da na odkupe,
nego ište rusu glavu moju.«

Tišila ga Kosara divojka:
»Nemoj cvilit, moj sužnju nevoljni!
Ja sam ćerca kralja bulgarskoga
Samuela, gospodara tvoga.

Rasplitaću žute kose moje,
ljubiću mu skuta i kolina,
noge ću mu suzam polivati,
živim ću ga Bogom zaklinjati,

da te pusti iz tamnice tamne
i pošalje staroj majci tvojoj,
nek se tvoja obeseli majka,
kad ugleda Vladimira sinka.«

Pak odšeta bilu dvoru svomu
ter se sama sobom razgovara:
»Što sam godir vidila junaka
slovinskoga roda i plemena,

ja ne vidi lipšega junaka,
ni lipšega, ni pristalijega,
nit ga može poroditi majka,
od mladoga sužnja Vladimira.«

Pak ulize u dvore bijele,
ljubi babi skuta i kolina,

noge mu je suzam oblivala,
ovako je babi govorila:

»Daruj meni sužnja Vladimira
za mojega virna zaručnika,
a tako ti svitle krune tvoje
i tako ti sinka Radomira!

Čini mi se, moj mili babajko,
da će biti roda gosposkoga:
dvorio je kralja slovinskoga,
lipo zbori, ponizno govori.

Oprosti ga iz tamnice, babo,
a tako ti šarca konja tvoga
i tako ti britke ćorde tvoje,
jer je lipo momče Hercegovče!«

Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
»Nije ono momče Hercegovče,
već je ono kralju Vladimire.

Ja ne mogu drugo učiniti,
valja mi ga tebi darovati,
sva je tvoja slika i prilika,
slavi njega Krbava i Lika.«

Kad razumi Kosara divojka,
da će biti kraljica slovinska,
od dragosti suze prolivaše,
svome babi ruke celivaše.

Od tamnice ključe uzimala,
tamnici je vrata otvorala;
Vladimira sužnja dozivaše,
ter ovako njemu govoraše:

»Ustani se, kralju Vladimire,
ter otari gorke suze tvoje,
evo tebe zaručnica zove,
lipa ćerca kralja bulgarskoga!«

Kad je sužanj riči razumio,
niz obraz je suzam oborio,
blagosivlje Kosaru divojku
veće nego svoju milu majku.

Pak izađe iz tamnice tamne
i otiđe g dvoru divojčinu.
Lipo ga je taste dočekao,
za zdravlje se š njime upitao.

Zove k sebi bulgarske terzije,
da mu kroje sa zlatom aljine;
oblači ga u skerlet i zlato,
sinu sužanj kano sunce žarko.

Plemenit je sobet učinio,
gospodu je na sobet sazvao,
vinča njega s Kosarom divojkom,
povrati mu krunu i kraljestvo.

Tu veselje veliko bijaše,
ne može se, pobre, reći više:
u dvoru su bubnji i svirale,
a prid dvorom divno kolo igra.

U kolu su Bulgarke divojke,
kolo vodi seka Kosarina,
lipe ona pisme izvodila,
svaku pismu seki pripivala.

Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bulgarskoga,
kako svoga zeta celivaše,
celivaše i blagoslivljaše:

»Odi z Bogom, drago dite moje,
na putu ti dobra srića bila!
Puno sam ti, sinko, sagrišio
i staricu majku razcvilio

držeći te u tamnici tamnoj,
moreći te i žeđom i gladom.
Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
povedi je g bilu dvoru tvomu.

Pozdravi mi slovinsku gospodu
i staricu milu majku tvoju,
kojuno sam vrlo uvridio,
brezzakonje svako učinio.«

Svim delijam pisma na poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje!

Pisma od Radoslava i Bodina.

Kukala je crna kukavica
usrid zime, kad joj nije vrime:
nije ono crna kukavica,
već je ono Jacinta gospoja,

virna ljuba kralja bulgarskoga,
koga bihu Grci ufatili,
u tamnicu tamnu postavili,
ter ga more i žeđom i gladom.

Suze roni, bilu knjigu piše,
ne piše je grčki ni latinski,
već je piše srmski i slovinski,
ter je šalje kralju Radoslavu:

»Radoslave, mili gospodare,
oli ne znaš, ol ne haješ za me?
Sinovca ti Grci ufatiše,
u tamnicu tamnu postaviše.

Trikrat sam ga zlatom izmirila,
ne bi li ga jadna izkupila,
al ga cesar ne da na odkupe,
već ga mori i gladom i žeđom.

A jutros mi bila knjiga dođe,
da će njega brzo pogubiti,
mene jadnu ljubu razcviliti,
kojano sam skoro dovedena.

Već te molim, svitla kruno moja,
napiši mi listak knjige bile
ter je šalji grčkomu cesaru,
od istočni strana gospodaru,

neka pusti sužnja iz tamnice,
druga moga, a sinovca tvoga;
daću njemu blago nebrojeno,
sitni biser i drago kamenje.«

Kada kralju bila knjiga dođe,
knjigu štije, a suze proliva,
pak napisa listak knjige bile
ter je šalje kruni cesarevoj:

»Ej cesare, svitla kruno moja,
pošalji mi sinovca Bodina,
koga držiš u tamnici tamnoj
ter ga moriš i žeđom i gladom.

Daću tebi blago nebrojeno
i još k tomu alem-kamen dragi,
koji valja grada Carigrada
i po ravne zemlje Romanije.«

Njemu cesar knjigu odpisuje:
»Ne budali, kralju Radoslave!
Ne bi tvoga pustio sinovca
ni za tri bila grada Carigrada,

ni za svitlu krunu Mogolovu,
koja valja mojega cesarstva,
ni za ćordu kralja Aleksandra,
koja sjaje kano sunce žarko.

Više zemlja grčka i latinska
na Bodina, sinovca tvojega,
jer ne osta sela ni varoša,
koga nije Bodin porobio.

Tijaše se jadan okruniti
usrid bila grada Carigrada;
tijaše mi krunu ugrabiti,
na glavu je svoju postaviti.

Al ovo ti tvrdu viru dajem,
još i jamca Boga velikoga,
da ću prija glavu izgubiti
nego živa Bodina pustiti.«

Štije knjigu starče Radoslave,
knjigu štije, a suze proliva;
po imenu sluge dozivaše
ter ovako njimam govoraše:

»Koji bi se od vas junak naša,
da otiđe priko grčke zemlje
do tamnice sinovca mojega,
nesrićnoga kralja bulgarskoga,

ter otvori vrata od tamnice
i izvede sužnja nevoljnoga,

dao bi mu ćercu za ljubovcu
i još k tomu blago nebrojeno.«

Svi junaci g zemlji pogledaše,
pogledaše i pokloniše se,
ali ne kti dite Tratomire,
već je kralju tiho govorio:

»Ja ću poći priko grčke zemlje
i dovešću sinovca tvojega.«
Pak pokroji do zemlje mantije
ter se čini crnim kaluđerom.

I otiđe od grada do grada:
izpovida, grčki pripovida,
Boga moli, poji leturđiju,
travu jiđe, ladnu vodu pije.

Kad je doša tamnici na vrata,
pita njega straža od tamnice:
»Odkuda si, sveče duhovniče,
odkuda li, od koje li zemlje?«

A on njemu tiho odgovara:
»Ja sam rodom od Stambula grada.
Evo ima devet godin' dana,
odkada sam u gori zelenoj.

Travu jidem, ladnu vodu pijem,
težkim bičim moje tilo bijem,
suze ronim od jutra do mraka
i od mraka do bijela danka.

A sad ima nediljica dana,
odkada sam čudan sanak snio,
sanak snio, u sanku vidio,
da umire kralju Bugarine

u nevolji u tamnici tamnoj:
on umire od glad' i od žeđe
i brez sluge i brez svečenika,
i brez brata i brez prijatelja.

Već te molim, dragi prijatelju,
pusti mene u tamnicu tamnu,
da pokripim sužnja nevoljnoga,
koji će se noćas prestaviti.«

Privari se straža od tamnice,
privari se, ujide ga zmija,
otvori mu vrata od tamnice,
da pokripi sužnja do zorice.

Kad ulize u tamnicu tamnu,
Božju mu je pomoć nazivao,
bile mu je ruke oprostio,
bile ruke i bijele noge.

Izvede ga iz tamnice tamne
pak podiže od zemlje mantije,
britke se je ćorde dobavio,
od tamnice stražu pogubio.

Pobigoše goricom zelenom
priko zemlje grčke i slovinske
pivajući i popivajući,
utekoše, vesela jim majka!

Veseli se malo i veliko,
a najveće kralju Radoslave
i Jacinta, ljuba Bodinova,
koja biše skoro dovedena.

Lipo ga je striko darovao:
darova mu dva grada bijela
blizu ravne zemlje Romanije.
Ali se je brzo pokajao,

jer ne prođe ni godina dana,
ol godina oli polovina,
skupi vojsku Bodin, dite mlado,
ter otimlje stričeve države.

Radoslav mu bilu knjigu piše,
ovako je njemu besidio:
»Što sam tebi, sinko, sagrišio,
ter ti išteš rusu glavu moju?

Ej Bodine, drago dite moje,
kamo vira, kamo l' duša tvoja,
kamo suze, kamo ljubav moja?
U za čas te striko pričekao!«

Za to Bodin i ne haje ništa,
već mu ote krunu i kraljestvo,

pogubi mu dva sinka malena
u Tribinju, gradu bijelomu.

Ej neviro, nigdi te ne bilo,
vrlo ti si svuda urodila!

Pisma od Kobilića i Vuka Brankovića.

Lipe ti su rumene ružice
u bijelu dvoru Lazarovu,
niko ne zna, koja biše lipša,
koja viša, koja l' rumenija.

Nisu ono ružice rumene,
već su ono ćerce Lazarove,
od Servije ravne gospodara,
od starine viteza i bana.

Lazar ćerce za gospodu daje:
Vukosavu Miloš Kobiliću,
Maru daje Vuku Brankoviću,
a Milicu caru Bajazetu.

Na daleko Jelinu udaje
za plemića i gospodičića,
po imenu Crnojević Jurja,
koji biše od Zente vojvoda.

Malo vrime postojalo biše,
tri sestrice majku pohodiše;
ne pohodi Milica carica,
jer joj ne da care Bajazete.

Sestrice se lipo pozdravljale,
al se one brzo zavadiše
faleć svaka svoga zaručnika
u bijelu dvoru Lazarevu.

Veli ljuba Crnojević Jurja,
po imenu Jelina gospoja:
»Nije majka rodila viteza,
što je majka Crnojević Jurja.«

Govorila ljuba Brankovića:
»Nije majka rodila plemića
ni junaka ni gospodičića,
što je majka Vuka Brankovića.«

Smijala se ljuba Miloševa,
po imenu mlada Vukosava,
smijala se ter je besidila:
»Ne ludujte, jadne seke moje!

Ne fal'te mi Vuka Brankovića,
koji nije na glasu delija,
nit mi fal'te Crnojević Jurja,
junak nije nit je od junaka.

Već falite Miloš Kobilića,
od Pazara Novoga plemića,
kojino je junak od junaka,
porodi ga Hercegovka majka.«

Rasrdi se ljuba Brankovića,
Vukosavu rukom udaraše;
kako je je lako udarila,
iz nosa joj krvca izvirala.

Skočila se mlada Vukosava,
ode cvileć g dvoru bijelomu,
Miloša je plačuć dozivala
ter je njemu tiho govorila:

»Da ti znadeš, mili gospodare,
što govori ljuba Brankovića:
da ti nisi plemić od plemića,
nego hrđa od hrđakovića!

Još se fali ljuba Brankovića,
da ti ne smiš na mejdan izaći
Brankoviću, svomu gospodaru,
zašto nisi desnom rukom junak.«

To Milošu puno mučno biše,
ter se skače na noge junačke
i poside konja od mejdana
pak dozivlje Vuka Brankovića:

»Prijatelju Vuče Brankoviću,
ako te je porodila majka,
izađi mi na mejdan junački,
da vidimo, ko je bolji junak!«

Inako se Vuku ne mogaše,
već posida konja od mejdana
pak izađe na to polje ravno,
gdi bijaše misto od mejdana.

Tu se z bojnim kopjim udariše,
al se bojna kopja polomiše;

od bedrice ćorde povadiše,
i ćorde se britke izlomiše.

Udriše se teškim buzdohanim,
buzdohanom perje politaše,
Milošu je srića priskočila,
baci s konja Vuka Brankovića.

Govori mu Miloš Kobiliću:
»Sad se fali, Vuče Brankoviću,
pofali se virnoj ljubi tvojoj,
da ti ne smim na mejdan izaći!

Mogu li te, Vuče, pogubiti,
tvoju ljubu u crno zaviti?
Ali ne ću, jer smo prijatelji,
pođi s Bogom, ne fali se više.«

Malo vrime postojalo biše,
na Lazara Turci udariše,
prid njima je Murat Sulemane,
robi, pali sela i gradove.

Lazaru se ino ne mogaše,
nego kupi vojsku na sve strane,
zove k sebi Vuka Brankovića
i deliju Miloš Kobilića.

Gosposki je sobet učinio,
gospodu je na sobet sazvao,
a kada se vinca ponapiše,
gospodi je svojoj besidio:

»Poslušajte, moji vitezovi,
vi po izbor bani i knezovi!
Sjutra ćemo udriti na Turke,
slušaćemo Miloš Kobilića,

jer je Miloš na glasu delija,
boje ga se Turci i krstjani:
on će biti prid vojskom vojvoda,
a za njime Brankoviću Vuče.«

To je Vuku vrlo mučno bilo,
jer Miloša vidit ne mogaše,
Lazara je nadvor izvodio,
skrovito je njemu govorio:

»A ne znaš li, mili gospodare,
zaludu si vojsku sakupio,
izdaće je Miloš Kobiliću,
Turke brani, o neviri radi.«

Muči Lazar, ne govori ništa,
a kada je za večerom bilo,
zlatnom čašom Lazar napijaše,
suze roni, tiho besiđaše:

»Ni u zdravlje cara ni cesara,
već u moga zeta Kobilića,
koji me je izdat namislio
kano Juda svoga Stvoritelja.«

Zaklinje se Miloš Kobiliću,
zaklinje se Bogom gospodarom,
da izdaje ne će učiniti,
o neviri nigda pomisliti.

Pak se skače na noge junačke
ter ulize pod čadore bile,
do ponoći suze prolivaše,
od ponoći Boga vapijaše.

Kada li je zora zabilila
i danica lice pomolila,
on poside dobra konja svoga
pak otiđe u vojsku carevu.

Moli Miloš careve delije:
»Pustite me k caru pod čadore,
izdaću mu vojsku Lazarovu,
a Lazara živa ufatiti.«

Kobiliću Turci virovaše
ter prid cara njega dovedoše.
Kleče Miloš na zemljicu crnu,
ljubi caru skuta i kolina.

Svoga se je noža dobavio,
Murata je u srce udrio,
pak povadi sablju od bedrice,
siče Miloš paše i vezire.

Al i njemu loša srića biše,
jer ga Turci na sablje razniše.

Sto učini, Vuče Brankoviću,
što učini, da od Boga nađeš!

Pisma od Kotromanovića.

Tri su bora uporeda resla,
među njimam jela tankovita:
nisu ono tri bora zelena,
nit je ono jela tankovita,

već su ono tri mila brajena,
tri brajena Kotromanovića,
i Danica, njiova sestrica,
usrid Jajca grada odgojena.

Tri se braca lipo milovaše
i zajedno skladno pribivaše:
gledale ji iz gorice vile,
gledale su ter su besidile:

»Ko bi onu bratju zavadio,
zavadio oli pogubio,
njegova bi bila banovina
od Dunaja do sinjega mora.«

To je čula vila Slovinkinja
ter je njimam tiho besidila:
»Dajte meni lipu banovinu
od Dunaja do sinjega mora.

Ja ću onu bratju zavaditi,
zavaditi oli pogubiti.«
Pak poleti k Jajcu bijelomu
ter nahodi tri mila brajena.

Meće na nje teške mađinluke,
ne bi li ji vila zavadila:
mađinluci kripost izgubiše,
tri se braca nigda ne svadiše.

Kad vidila vila Slovinkinja,
da ne može bratje zavaditi,
leti ona gori na planinu
pak zavika s visoki planina.

Viče tanko, ali glasovito,
ter dozivlje po Bosni gospodu:
»Zlo vam jutro, bosanska gospodo!
Al ne znate, ali ne hajete?

Viće čine tri mila brajena,
tri brajena Kotromanovića,
usrid Jajca, grada bijeloga,
često zbore, ovako govore:

»Udaćemo Danicu divojku
za mladoga kralja ungarskoga,
krunićemo brata Vladislava
usrid Jajca, grada bijeloga.

Skupićemo ungarske katane,
isićemo bosansku gospodu;
otećemo polja i livade
i gosposka sela i varoše.«

Kada oni vilu razumiše,
sve se skače malo i veliko,
svoje brze konje posidoše,
k Jajcu gradu hitro poletiše,

da pogube tri mila brajena,
tri brajena Kotromanovića,
i Danicu, Bosanku divojku,
koja biše skoro izprošena.

Ali njimam Bog i srića dade,
dokaza jim Bogom pobratime,
pobigoše Kotromanovići,
utekoše, vesela jim majka!

Dva odoše k banu od Karlovca,
Stipe dite gradu Dubrovniku,
a Danica k Rimu bijelomu
tek pohodi crkve i otare.

Al je malo vrime postajalo,
razboli se Danica divojka
od groznice, bola velikoga,
od bolesti pribolit ne može.

Latini je lipo ukopaše
i na grebu pismo učiniše:
»Ovde leži Danica Bosanka,
od slavnoga naroda divojka.«

Koga nije, da kruva ne jide,
a mi, pobre, da se veselimo

sve u strahu Boga velikoga!

Pismo od Ostoje Kristića i Stipana Jablanovića.

Ljuto cvile Bosanke divojke
ter proklinju Kristića Ostoju:
»Bog ubio Kristića Ostoju,
slavne Bosne kralja zulumčara!

Jer ne osta pod vincem divojka
ni u Bosni mlada udovica,
koju nije Kristić obljubio,
kralj od Bosne, da ga bor ubio!«

Kad to čuše bosanska gospoda,
to je njimam vrlo mučno bilo,
među se su viće učinili,
da pogube Kristića Ostoju,

a okrune Jablanović Stipu,
kojino je plemić od starine.
Što zboriše, ono učiniše,
Stipu kneza kraljem učiniše.

Kad je Kristić glase razumio,
skočio se na konjica svoga
pak pobiže priko Bosne ravne,
uteče se caru čestitomu.

Ljubi caru ruke i kolina,
gorko plače, suzice proliva,

ter je njemu tiho besidio:
»Sud mi čini, care gospodine!

Bošnjaci mi krunu ugrabiše,
a drugoga kralja okruniše,
po imenu Jablanović Stipu,
slugu moga, dušmanina tvoga.

Već te molim, mili gospodine,
da mi dadeš silnu vojsku tvoju,
sto iljada mladi janjičara,
trijest iljad' po izbor konjika.

Osvojiću svu Bosnu ponosnu,
pogubiću bosansku gospodu,
Stipana ću živa ufatiti
i Ružicu, ljubu Stipanovu.

Ljubiću je nasrid Carigrada,
baš na oči Jablana Stipana.«
Na to se je care nasmijao
ter je njemu tiho govorio:

»Daću tebi silnu vojsku moju,
ter otiđi na Bosnu ponosnu,
a ti meni sina u tutiju,
po imenu mlada Radivoja.«

Al se njemu ino ne mogaše,
već mu daje sina Radivoja,
a car njemu vojsku nebrojenu,
mlade pišce i brze konjike.

Digoše se svioni barjaci,
udariše careve borije,
otiđoše priko Romanije,
ulizoše u Serviju ravnu.

Malo vrime postojalo biše,
glas dopade kralju bosanskomu:
»Zlo ga sio, Jablanović Stipe,
eto na te silna turska vojska!

Prid njome je Kristiću Ostoja,
oteće ti krunu i kraljestvo
i Ružicu, virnu ljubu tvoju,
ljubiće je nasrid Carigrada.«

Kad je Stipe riči razumio,
silenu je vojsku sakupio,
mlade pišce i brze konjike,
od kraljestva po izbor vojnike.

Al je malo vrime postojalo,
na Stipana Turci udariše,
robe, pale sela i varoše:
što je staro, pod stablo okreću,
što je mlado, vode u sužanstvo.

Na Turke je Stipe udario:
tu se težka krvca prolivaše,
do neba se jadan glas čujaše,
viska konja, a jauk junaka.

Bojak biše od jutra do mraka
i od mraka do bijela danka.
S obi strane mnogi izgiboše,
al se ne zna, čiji mejdan biše.

Kad vidio Jablanović Stipe,
on napisa listak knjige bile
ter je šalje u vojsku carevu,
a na ruke Kristića Ostoje.

U knjizi je Stipe besidio:
»Spomeni se, Kristiću Ostoja,
spomeni se jadne duše tvoje
i pričiste vire Isusove!

Koga robiš neg iraju svoju?
Koga sičeš nego bratju tvoju?
Odi, jadan, da se pomirimo,
počastimo i još pobratimo.«

Kad je Kristić knjigu razgledao,
od mila je suze prolivao,
posla Turke k caru čestitomu,
a on ode k Stipi pobratimu.

Kano bratja lipo skladovaše
i bosanskim kraljestvom vladaše.
Što je kiša, to je jela viša,
što je suša, to je zelenija!

Svim junakom pisam na poštenje,
od Boga jim bilo oproštenje.

Pismo od Basilija Cesara.

Vojsku kupi cesar Basilio
po svoj zemlji grčkoj i latinskoj;
kupio je godinicu dana.
Kada li je sakupio biše,

zove k sebi bana Nicefora
ter je njemu tiho besidio:
»Nicefore, virna slugo moja,
eto tebi silna vojska moja,

ter otiđi s vojskom na Bulgare
i isici malo i veliko,
ufati mi živa Samuela
i njegova sina Radomira.

Ol ufati, ol donesi glavu,
metnuću je gradu na bedene,
neka reče, ko mimo nju prođe:
'Ono li je silni Bugarine,

koji Grke pod mač okrećaše
i varoše ognjem sažigaše,
koji mene na mejdan pozivlje,
na privari gradove uzimlje?'

Sva je grčka zemlja porobljena
od Bulgara, da ji bor ubio!
Junačke je krvce napojena,
jer je moja vojska isičena.

Osveti me, virna slugo moja!
Al se pazi kralja Samuela,
nemoj na njeg ob dan udarati,
jer će tvoju vojsku pridobiti.«

Kad je bane riči razumio,
pokloni se do zemljice crne
pak otiđe s vojskom na Bugare:
ob noć iđe, a ob dan počiva.

Ili koga srita ili stiza,
on svakoga za Bugare pita.
Namira ga namirila biše
na Todora, sužnja bulgarskoga,

ter je njemu tiho besidio:
»Reci meni, moj sužnju nevoljni,
umiš li mi kazat za Bugare
i njiova kralja Samuela?«

Ali mu je Todor besidio:
»Daj ti meni trista žuti dukat',
ja ću tebi kazat za Bugare,
moreš na nje noćas udariti.

Bugari su kod rike Čelinke,
vino piju, kano vuci viju,
u kolu su od jutra do mraka,
ne boje se Grka ni Turaka.«

Kad je njega bane razumio,
mašio se u žep od dolame,
ter izvadi trista žuti dukat'
pak ji daje sužnju nevoljnomu.

Kada li je sunce počinulo,
podiže se goricom zelenom
i ulize u zemlju bulgarsku.
Prije zore k ladnoj vodi dođe

i nahodi bugaske delije,
gdi spavaju kano i poklani.
Tu se ladne vodice napiše,
na Bugare mučem udariše.

Dvajest iljad' vojske isikoše
malo manje živi ufatiše,
ter ji vode bilu Carigradu
pak jim crne oči povadiše.

Kad je čuo kralju Samuele,
da su njima oči povađene,
od žalosti crnoj zemlji pade,
g zemlji pade, Bogu dušu dade.

Slidi kratko govorenje od poglavica hrvatski oliti kranjskih.

Hrvatsko kraljestvo uzdržaše pod sobom mnoge države, to jest: Karniju, Karintiju, Stiriju, Liku, Krbavu i svu donju Dalmaciju od Istrije do Cetine. I sve ove države bihu vladane od bana oliti duka hrvatski, koji se mnogokrat kralji zovijahu, budući puno puta bili ne samo od rečenih banovina gospodari, nego li jošter i od sve Bosne do vode Dunaja. I svi oni, koji bihu njima podložni, zovu se Hrvati zarad zemlje Kroacije oliti Hrvatije i zaradi njezinih bana, od koji imam u kratko besiditi. Prvi dakle duka oliti ban hrvatski biše

1. Porin; i ovi osvoji svu Liku i Krbavu istiravši stare pribivaoce, koji onde bihu, premda od istoga jezika i naroda slovinskoga bihu kakono i Porin.

2. Porga, sin Porinov; i ovi poznade zakon pravi, jer se krsti s podložnicim svojim.

3. Tomislav, koji imade rat s republikom mletačkom.

4. Trpimir; i ovi ne imadući rata ni s kim, od njega se vele stvari i ne piše.

5. Onuslav. Ovi učini rat protiva duždu mletačkomu i porobi Kaorle blizu Mletaka, ma slano plati.

6. Demogoj, koji živi i umri boj bijući s republikom mletačkom.

7. Iniko. I ovi ode s vojskom u Istriju, porobi je i učini dosta zla u njoj, ma bi istiran iz Istrije od Badoara, dužda mletačkoga.

8. Sedeslav. Ovi istiravši sinove prošastoga vladaoca s pomoću Basilija i cesara, učini se kraljem hrvatskim, ma od ovoga, koji slidi, bi ubijen prija godine dana svoga vladanja.

9. Branimir. Ovi bi od pape Ivana Osmoga pofaljen u knjizi, koju mu piše, da je ostavio nevirnost grčku, u koju biše upao, i da je pozna papu za vikara Isusova.

10. Mučimir, od koga se ne štije zlo ni dobro.

11. Miroslav. U vrime ovoga poglavice dođe Šimun, kralj bulgarski, s vojskom velikom, da porobi zemlju hrvatsku, ma zlo obrši, jer njegova vojska od Hrvata bi isičena sva kolika. Malo posli odoše Hrvati u Bulgariju i porobiše je.

12. Krešimir. I ovi imade dva sina, to jest Krešimira i Dirčislava, i ovi mlađi ugrabi kraljestvo starijemu bratu.

13. Dirčislav. Ovi bi prvi, koji se z dopuštenjem cesara Basilija imenova i zazva kraljem od Kroacije i Dalmacije.

14. Krešimir Drugi. I ovi između svi kralja i bana hrvaski bi najveći u jakosti i mogućstvu. Imade sina Stipana i oženi ga s ćerom dužda mletačkoga, kojoj Icela ime biše.

15. Slavić. Koliko otac ovoga kralja biše srićan, toliko on bi nesrićan, jer ne biše dobro ni sio na pristolje svoje, od jednoga velikoga kneza bi postavljen u tamnicu, u kojoj život svrši. Zašto li, kako li, znati ja ne mogu.

16. Zvonimir, drugim imenom Demetrio. Ovi bi od pape poznan za kralja i s velikim veseljem posvećen i okrunjen, zašto viteški branjaše svetu crkvu rimsku. Ovi kralj imade za ženu sestru svetoga Ladislava, kralja ungarskoga; i ne imadući sina zakonitoga izvan jednoga naravnoga oliti kopilana, Stipana imenom, ovi bi učinjen za kralja hrvatskoga, koji od gospode hrvatske bi zlo gledan i malo od koga za kralja poznan, jer ne biše sin zakoniti kralja Zvonimira. I tako u vrime njegovo bi velika smutnja među gospodom, hotijući se svaki za kralja učiniti. Žena Zvonimirova pobiže u Ungariju g bratu svomu svetomu Ladislavu i pokloni mu kraljestvo hrvatsko, budući ga njoj ostavio na smrti njezin muž Zvonimir. Ladislav skupivši vojsku uputi se g zemlji hrvatskoj. Videći gospoda zlo, koje mogaše sliditi, izabraše dvanajest najbolji knezova, među kojim se nahođaše vrsni knez Juran Kačić, zapitaše mir i primiše za kralja sinovca svetoga Ladislava, koga biše doveo sobom iz Ungarije, a Stipana kopilana baciše na 1091. I ovi kralj novi zvaše se Almo.

Bilo je i drugi bana hrvatski, koji se ovde ne spominju za ne uzmnožati više govorenja. Ovo je dakle zadosta, što smo do sada

besidili; ako li ko želi znati više, neka se muči ištući stari poderčina, ali mi se čini, da će se malo okoristiti kakono i ja.

Pisma od mejdana Jure Kastriotića

Otkada su silne mejdandžije
postanule u zemlji carevoj,
ne bijaše žešćega junaka
od Alije deli Tatarina.

On svakoga na mejdan zoviše,
al mu niko izać ne smiđaše
nego jedno momče golobrado,
po imenu Skenderbeže Jure.

Tiho mu je Jure besidio:
»Sedlaj konja, silni mejdandžija!
Pozivljem te na mejdan junački
niže grada nasrid polja ravna.

Neka gleda Murat Sulemane
i njegove mlade sultanije
iz Jedrene, grada bijeloga,
di se bije orle i sokole.

Tvoja mi je sila dodijala
i isprazna slava omrznula;
ako jesi junak od krajine,
sedlaj konja da se ogledamo!«

Kad je Ale njega razumio,
Juriši je tiho govorio:
»Oli si se, momče, pomamilo,
oli ti je život omrznuo?

Ko je godir sa mnom bojak bio,
već se nije k majci povratio,
nećeš ni ti, vira ti je moja!«
To govori, na konja se skače

ter otiđe niz to polje ravno,
a za njime Kastriotić Jure.
Gledâ ga je care gaspodare
i njegove mlade sultanije

iz Jedrene, grada bijeloga,
gledao je ter je besidio,
di ga sluša malo i veliko:
»Skenderbeže, samovoljo moja!

Ludo ti ćeš izgubiti glavu
bojak bijuć s Alom Tatarinom;
veće neg je u godini dana
Tatarin je odnio mejdana.«

Kad su bili nasrid polja ravna,
mejdandžije konje razigraše;
kadali se blizu sastadoše,
s brijetkim se sabljam udariše.

Ali pusta glava Alijina
ugleda se na zemljici crnoj.
Začudi se sva vojska carova,
a najveće Murat Sulemane.

Kad zamahnu Kastriotić Jure,
kad zamahnu, kad l' odsiče glavu!
Brže mu je glavu odsikao,
nego bi ga munja ošinula.

Malo toga vrime postajalo,
al to idu dva zmaja ognjena
izdaleka od Perzije ravne,
Jain jedno, a Zampša je drugo.

Viču oni od jutra do mraka:
»Može li se koji junak naći
od sve vojske cara čestitoga,
da nam ide na mejdan junački?«

Sve delije k zemlji pogledaše,
ali ne kti Kastriotić Jure,
već se skače na konja golema
ter izlazi na mejdan junački.

Govori mu Murat poočime:
»Ne hod' tamo, drago dite moje,
već se prođi ala i mejdana,
jer ćeš ludo izgubiti glavu.«

Ponizno mu Jure odgovara:
»Ne brini se, care poočime,
desnica je moja od mejdana,
pogubit ću i dva Perzijana.«

Pak zavika iza svoga glasa
ter dozivlje dva Turčina mlada:

»Mejdandžije od Perzije ravne
obadva vas na mejdan pozivljem!«

Čudila se dva Turčina mlada,
što govori Kastriotić Jure.
Perzijanski Turci govorahu,
kreću glavom ter mu se rugahu:

»Čudne sile, strašne mejdandžije
koji po dva na mejdan pozivlje!
Ludo momče ne zna što govori,
nije prija na mejdanu bija.«

Pak se skoči jedan na konjica,
po imenu Jain mejdandžija,
ter poleti niz to polje ravno,
da pogubi Kastriotić Jurja.

Ali njemu loša srića biše,
jer ga ljute rane dopadoše.
A kad vidi Zampša pobratime,
da će njemu pobre poginuti,

udri konja čizmam i mamuzam
ter doleti kano soko sivi,
Skenderbegu da odsiče glavu.
U zâ čas je po se doletio:

Jure mu je glavu odsikao
i njegovu Jain pobratimu.
Veseli se sva vojska careva,
a najveće Murat poočime.

Pisma od Jure Kastriotića i njegove majke Vojsave

Sanak snila Vojsava kraljica,
virna ljuba kralja od Epira,
po imenu Ive Kastriota,
sanak snila, u sanku vidila,

da je ljuta zmaja porodila:
krila su mu Epir pokrivala,
k Carigradu glava dopirala,
koja žive Turke proždiraše.

Kada li se od sna probudila,
u njojzi je čedo proplakalo;
suzicam je lice oblivala,
Ivanu je sanak povidila.

Kad je Ivan ljubu razumio,
lipo joj je sanak tomačio:
»Sto si, ljubo, u sanku vidila,
da si ljuta zmaja porodila,

to ćeš rodit golema junaka,
kojino će caru dodijati.
Što li krilim Epir pokrivaše,
to će branit sve kraljestvo naše.

Što l' j' u tebi čedo proplakalo
nejako će biti odvedeno,

za njime ćeš suze prolivati,
ali će se dite izbaviti.«

Još ne prođe nedilica dana,
porodila Vojsava kraljica
lipo čedo, prija neviđeno,
zlamenito, prija nerođeno.

Na čelu mu od krune zlamenje,
a na ruci od brijetke ćorde.
Čudila se epirska gospoda
gledajući po njemu zlamenja.

Majka čini veliko veselje,
svoga sina šalje na krštenje,
lipo mu je ime postavila,
lipo ime, Jure dite mlado.

Kada li je dite ponareslo,
Vojsavi je loša srića bila:
Arbaniju Turci porobiše,
od Ivana arač zapitaše

i četiri u tutinu sina:
Reposija prvorođenoga,
Konstantina i Savišu mlada,
Juru dite, sinka najmlađega.

Ivanu se drugo ne mogaše,
jer mu biše Murat dodijao,
već mu daje blago nebrojeno
i četiri u tutiju sina.

Za njimam je majka izlazila,
sva u crno biše obučena,
od žalosti kose razplitala,
bilo lišce suzam oblivala.

Da je komu poslušati bilo,
kako cvili Jure, dite mlado!
Fataše se majci o grjocu,
suze roneć majci govoraše:

»Ostaj z Bogom, mila majko moja!
Vidiš li me, vidim li te veće...
I fala ti na mliku bilomu,
s kojim si me, majko, zadojila.«

Majka sinka lipo celivaše,
suze roni ter mu govoraše:
»Odi z Bogom, drago dite moje,
ne privrni svete vire tvoje!«

To izusti, na zemljicu pade,
a Turci joj sinke povedoše
priko ravne zemlje Arbanije,
sva četiri caru darovaše.

Kad je care Juru razgledao,
zlamenje je na njem ugledao:
britku sablju na desnici ruci,
svitlu krunu na glavi junaškoj.

Goji njega u dvoru bilomu.
Kada li je dite ponareslo,
ne bijaše takoga junaka
u Turčina ni u kaurina.

On na mejdan često izlazaše,
na mejdanu glave odsicaše,
po vazdan se džilitaše s Turcim
ter ji često s konja obaraše.

Maleno je vrime postajalo,
majka njemu bilu knjigu piše
da mu biše babo priminuo
u Krojanu, gradu bijelomu.

Turci njemu oteše kraljestvo,
osta jadna Vojsava kraljica
i brez kralja i brez kraljevine,
brez gospodstva i brez banovine.

Mislio se Kastriotić Jure,
kako bi se caru izmakao,
siroticu majku pohodio
i svoje se krune dobavio.

Ali mu je srića priskočila:
udariše ungarske katane,
porobiše careve države,
prid njimam je vojevoda Janko.

Kad je Murat glase razumio,
silenu je vojsku sakupio,

pak je daje Kastriotić Jurju
ter je njemu care besidio:

»Virna slugo, Kastriotić Jure!
Što god imam u dvoru junaka,
mladi paša, aga i spaija,
nada tebe ne imam junaka,

koji će mi prid vojskom izaći
i pobit se s vojevodom Jankom.
Pridajem ti silnu vojsku moju
i mojega ćatu velikoga.

Spomeni se, drago dite moje,
da sam tebe za sina uzeo,
u mojemu dvoru odgojio
i za pašu tebe učinio.

A kad sam te, sinko, poturčio,
lipo sam ti postavio ime,
lipo ime, dite Skenderbeže,
to će reći: snažni Aleksandro.«

Kad je Juko njega razumio,
pokloni se do zemljice crne
i podiže Turke vitezove
priko ravne zemlje Romanije.

Brzo Jure srbskoj zemlji dođe,
na polju je tabor učinio,
iz tabora bilu knjigu piše
ter je šalje vojevodi Janku:

»Kaurine, od Sibinja Janko!
Ja imadem i za dvoje vojske,
sjutra ćemo na te udariti,
al se nemoj, pobro, poplašiti.

Spomeni se, Sibinjanin Janko,
da mi jednu viru virujemo:
kada sjutra u boju budemo,
pridaću ti svu vojsku carevu.

Ja sam sužanj Murat Sulemana,
a sinak sam Ive Kastriota,
pokojnoga kralja od Epira,
kojino je skoro priminuo.

Murat mi je oteo očinstvo,
majka moja u nevolji cvili,
rad bi moju majku pohoditi
i očinstvo moje prigledati.«

Kad je sjutra jutro osvanulo,
na Ungarce Turci udariše.
Kad se poče krvca prolivati,
poče Jure natrag uzmicati.

Kad vidiše age i spaije,
da Kastriot natrag uzmicaše,
koji nije nigda uzmicao,
pobigoše natrag brez obzira.

Tad Madžari sablje povadiše,
svoja bojna kopja položiše,
dobrim konjem pustiše diždume,
svu carevu vojsku isikoše.

A kad vidi Kastriotić Jure,
dobavi se ćate velikoga,
nad njime je sablju izvadio
ter je njemu Jure besidio:

»Udilj piši listak knjige bile,
napiši je od strane careve
i šalji je krojskom kapetanu,
nek mi dade Kroju u Epiru.

Ako li je napisati ne ćeš,
evo tebi tvrdu viru dajem,
odsiću ti rusu glavu tvoju
i daću je vojevodi Janku.«

Na ino se ćati ne mogaše,
već napisa listak knjige bile.
Kad se Jure knjige dobavio,
ćatinu je glavu odsikao.

Pak otide k ravnoj Arbaniji,
i š njime je trista Arbanasa,
sve plemića i gospodičića,
vitezova prija neženjeni.

Kad je doša u Kroju bijelu,
daje knjigu krojskom kapetanu.

Knjigu štije krojski kapetane,
knjigu štije, a suze prolije.

Ali mu se ino ne mogaše,
već mu daje ključe bila grada,
poznaje ga, da je poglavica
od sve ravne zemlje Arbanije.

Kad se Jure ključa dobavio,
družini je svojoj govorio:
»Družinice, mila bratjo moja,
naoštrite svitle sablje vaše.

A kad bude noćas o ponoći,
što nađete da je sunećeno,
ter se ne će krstom prikrstiti,
isicite malo i veliko.«

Jedva oni noćce dočekaše,
svoje britke sablje naoštriše;
a kada je o ponoći bilo,
isikoše malo i veliko.

Kada li je danak osvanuo,
ori Jure visoke munare
tere ziđe crkve i otare,
uze krunu starca babe svoga.

Svu osvoji ravnu Arbaniju,
što god nađe da je sunećeno,
sve isiče malo i veliko
pak pohodi milu majku svoju.

Nije zmija zmiju privarila,
što Skenderbeg Murat Sulemana!

Pisma od boja Jure Kastriotića i cara Murata na 1443.

Telar viče od jutra do mraka
u bijelu gradu Carigradu:
»Ko je godir od stola careva,
čestiti je car zapovidio,
da se sjutra na divanu nađe!

Kad je sjutra jutro osvanulo,
skupiše se na divan gospoda:
mlade paše, age i spahije.
Tiho im je care besidio:

»Poslušajte, paše i kadije
i ostale age i spahije!
Bojak bismo s kraljem od Epira,
bojak bismo i pridobismo ga.

Dade meni pô kraljestva svoga,
i četiri u tutiju sina,
i još meni davaše arače,
da mu svitle ne otimljem krune.

Kadli umri od Epira kralju,
dozvao sam ja njegova sina,
po imenu Juru Kastriota,
kogano sam lipo milovao.

Davah njemu krunu od Epira,

koju mu je babo uzdržao,
da kraljuje i da harač daje,
kako mu je i ćako davao.

Ne kti Jure uzeti kraljestva,
već se meni zakle na ćitapu,
da on mene neće ostaviti,
nego krvcu za mene proliti.

Ja virovah onoj zmiji ljutoj
i othranih zmaja u nidarcu:
a sad me je Jure odbignuo,
Muhameda sveca pogrdio.

Poslah njega k ravnoj Ungariji,
da boj bije Sibinjanin Jankom,
al nevirni Kastriotić Jure
svu izdade silnu vojsku moju

i pogubi pašu kapetana
i mojega ćatu velikoga,
samo dvajest hiljada vojnika,
pak pobiže k ravnoj Arbaniji.

Uze tvrdu Kroju na privari
i posiče krojskog kapetana;
uze krunu starca babe svoga
i podloži njegovo kraljestvo.

Što god nađe da je sunećeno
po Epiru i okolo njega,
ter se ne kti krstom prikrstiti,

sve isiče, niko ne uteče.

A ni to mu dosta ne bijaše,
već ulize u kraljestvo naše,
robi, pali sela i varoše,
siče, kolje malo i veliko.

A sad mi je tužba dodijala
da vojnika nejma na krajini
koga Jure nije pogubio,
pogubio oli zarobio;

da se bila dvora ne bijeli
koga nije ognjom opalio;
da nejmade majke ni ljubovce
koja nije u crno zavita.

O gospodo paše i kadije
i ostale age i spahije!
Nije l' koga porodila majka,
da otiđe do Epira ravna

i osveti krvcu prolivenu
čiste vire sveca Muhameda,
da pogubi Juru Kastriota
koji mi je puno dodijao?

Ko pogubi onu zmiju ljutu,
il pogubi il dovede živa,
čestita ću njega učiniti,
od Epira krunu darovati.«

Umukoše paše i kadije
i ostale age i spahije,
a veziri k zemlji pogledaše,
ali ne kti silni Ali-paša,

veće caru tiho odgovara:
»Evo, care, desna ruka moja
i u ruci britka sablja ova,
kojano je krvce napojena,

a tako se moje ne napila,
ona hoće osvetiti tebe
i pogubit Juru Kastriota,
kogano si sinkom odgojio!«

Kad je care njega razumio,
silenu je vojsku sakupio,
sve konjikâ po izbor delijâ,
silne vojske četrjest hiljada.

Razviše se svioni barjaci,
udariše careve borije,
ode vojska k ravnoj Arbaniji,
prid njome je silni Ali-paša.

Malo vrime postojalo biše,
glas dopade Juri Kastriotu,
da na njega ide Alipaša.
Kupi Jure vojsku po Epiru:

osam hiljad silenih konjika,
sedam hiljad poizbor vojnika,
usve vojske petnajest hiljada,
ali je to ognja žestokoga.

Pod Krojom je vojsku pribrojio
pak je svojoj družbi govorio:
»Da idemo, mila braćo moja,
pozdraviti silnog Ali-pašu!

Nemojte se, braćo, poplašiti,
što je veće vojske u Turaka:
oni slave svoga Muhameda,
a mi lipo ime Isusovo.«

Kada Jure svrši govorenje,
učini se veliko zlamenje;
svi konjici konje posidoše,
britke sablje pišci pripasaše.

Razviše se svileni barjaci,
udariše bubnji i svirale,
u vojsci se činjaše veselje,
oko vojske tuge i žalosti.

Plaču majke jedine sinove,
plaču ljube svoje zaručnike,
mala dica majke gledajući,
plaču seke milu braću svoju.

Svojoj braći pute priticaše,
priticaše ter ih celivaše

hvatajući konje za diždume,
ne bi li se koji povratio.

Majke svoje skiduju đerdane,
a ljubovce zlatne prstenove,
dijevojke vince pozlaćene
ter zavite meću na otare.

Uz otare ruke raspinjale,
da bi majke sinke pričekale,
a ljubovce svoje zaručnike
i sestrice milu braću svoju.

Otolom se vojska podignula
i otiđe suproć Ali-paši.
Kad su bili na polje Dibrensko,
onde ih je noćca dostignula.

Tute oni pobiše barjake
i po polju bile čadorove.
Kad je sjutra danak osvanuo,
poče Jure razređivat vojsku.

Blizu polja gusta gora biše;
u toj gori postavlja busije,
tri hiljade silenih konjika,
prid njima je Amedža vojvoda.

Amedži je Jure govorio:
»Ej, sinovče, drago dite moje,
postoj, sinko, u gori zelenoj,
drži tvoju na okupu vojsku.

Ali nemoj prija udarati,
neg se počme krvca prolivati.
Kad ugledaš dvi vojske ognjene
i barjake turske i kaurske,

ti ćeš izać iz gore zelene,
na Turke ćeš juriš učiniti,
pristrašit ćeš svu vojsku carevu,
ter ćemo je pod mač okrenuti.«

Amedža je njega poslušao
i otiđe u goru zelenu.
U ta doba silni Ali-paša,
na polju je vojsku razredio.

Od konjikâ krila učinio,
za krila je pišce postavio,
među krila Jure ulizao,
oko njega pišci i konjici.

Iza sebe stražu ostavio,
sve konjika dvanajest stotina,
prid njima je bane Vranjanine
koji biše junak od starine.

Vranjaninu Jure govorio:
»Drži, bane, na okupu vojsku,
ali nemoj prije udarati,
neg udari iz gore busija.

A kad udre iz gore Amedža,
ja ću vojsci krila razmaknuti,
tvojoj družbi pute otvoriti,
nek udare čili na umorne.«

Malo vrime postajalo biše,
dade Jure od boja zlamenje.
Tu se dobri konji razigraše,
udariše bubnji i svirale.

Tu se britke sablje povadiše,
a bojna se kopja položiše;
tu udari konjik na konjika,
tu se poče krvca prolivati.

Kada vidi Amedža vojvoda,
da se silne vojske udariše,
iz potajnih udari busija
kano vuče iz gore zelene.

Tri hiljade kopjâ položiše,
tri hiljade sabljâ povadiše,
učiniše juriš izazada,
siku jadne Turke iznenada.

Kud Amedža s vojskom dopiraše,
na alaje Turke razgonjaše.
Ta nenadnja iz gore busija
strah zadade svoj vojsci carevoj.

Kad to vidi Kastriotić Jure,
svojoj vojsci krila razmaknuo,

Vranjaninu pute otvorio,
pak udriše čili na umorne.

Tu se teška krvca prolivaše,
do neba se jedan glas čujaše
od velike jeke i jauka:
Turci zovu sveca Muhameda,
a kršćani ime Isusovo.

U tri ure boja žestokoga
pade mrtvih silenih Turaka
dvajest i dvi hiljade konjika,
dvi hiljade osta u sužanjstvu.

Od vojnikâ Kastriotić Jurja
pade mrtvih pišac i konjika
dvi stotine i dvajest junaka;
toliko ih ranjenih bijaše.

Kada vidi silni Ali-paša,
da su njemu Turci izginuli,
skupi ono zdravih i ranjenih
pak pobiže k bilu Carigradu
brez barjaka i brez čadorova.

Osta Jure s vojskom na mejdanu,
dok pokupi turačku odoru
i dok rane zavije junakom,
pak otiđe na turske mejaše.

Svu je tursku zemlju porobio
i zdravo se natrag povratio.

Nije majka rodila junaka,
što je majka Skenderbega Jurja.

Pisma od ženidbe i udaje Mamice, sestre Kastriotića

Kada Jure seku udavaše,
po imenu Mamicu divojku,
za Topića, baua i viteza
od lijepe zemlje Arbanije,

gospodski je sobet učinio
u svojemu dvoru bijelomu,
gospodu je na sobet sazvao,
sve poizbor bane i knezove.

Kadali se vinca ponapiše,
dva se bana ljuto zavadiše;
jedan biše bane Zakarija,
a drugi je Dukađin Aleksa.

Svadiše se dva bana mlađahna
o Jerinu, lipotu divojku,
lipu ćercu bana Dušmanića,
kojoj ne bi slike ni prilike
u svoj zemlji grčkoj ni slovinskoj.

Govorio Dukađinoviću:
»Jerina je moja dijevojka,
ona se je meni obetala,
evo ima godina danaka.«

Ali veli Zakarija bane:

»Evo ima tri godine dana,
da Jerinu jesam isprosio,
isprosio i prstenovao.

Ako l' ti je što pomučno, pobre,
a ti hodi da se ogledamo:
dilit ćemo sriću i divojku
s britkom sabljom i desnicom rukom.«

To govoreć na konja se skače
pak izađe na to polje ravno,
a za njime Dukađine bane,
ter se s bojnim kopjim udariše.

Zakarija bolji junak biše,
teško rani Dukađinovića
pak povadi britku sablju svoju,
da odsiče Dukađinu glavu.

Al ga ote Skenderbeže bane
i delija Vranjanine kneže.
Evo, pobre, rata i gorega,
pobiše se momci i junaci!

Svaki braneć svoga gospodara
jedan drugog i kolje i para,
osta mrtvih na polju delija
od stotine manje ni jednoga.

Vranjanina rane dopadoše
i Juricu Vladenića kneza
mireć momke Dukađinovića

i mladoga Zakarije bana.

Pisma od rata Jure Kastriotića i Republike mletačke, koji se učini na 1447.

Rano rani Zakarija bane
ter govori staroj majci svojoj:
»Ostaj z Bogom, mila majko moja!
Evo idem do divojke moje.«

Majka njemu besidila biše:
»Ne od' tamo, drago dite moje!
Dukađin je davno pribolio,
koji ište rusu glavu tvoju.

Zasišće ti u gori zelenoj,
udariće na te iznenada
ter će tebe, sinko, pogubiti,
mene tvoju majku razcviliti.«

Zakarija majke ne slušaše,
već otiđe g dvoru divojčinu.
Zdravo bane do divojke dođe
i zdravo se natrag povratio.

Kad ulize u luge zelene,
loša mu je doskočila srića:
dočeka ga Dukadine bane
u busiji u gori zelenoj.

Iz busije udari potajne
ter pogubi Zakariju bana
i njegova Bogom pobratima,
po imenu Crnojević Pavla.

Osta jadna ljuba Dušmanića,
po imenu Božica banica,
kukajući kano kukavica,
a privrćuć kano lastavica,

i brez sinka i brez zaručnika
u Dainu, gradu bijelomu.
Al evo ti rata žestokoga!
Knjigu piše dužde Mlečanine

ter je šalje od Skadra gospodi,
ovako je njima besidio:
»Kako bilu knjigu razgledate,
od Daina ključe zapitajte;

postavite moje vitezove,
neka brane Dain na krajini,
jere ga je meni darovala
udovica neboga Božica.«

Kad gospoda knjigu proučiše,
od Daina ključe zapitaše,
postaviše u grad vitezove,
sve vojnike dužda mletačkoga.

Kad je Jure glase razumio,
to je njemu puno žao bilo;

skupi vojske trinajest iljada
ter otiđe g Dainu bilomu.

Sa svi ga je strana obsidnuo
pak ga bije silenim topovim.
Knjigu piše mlađan kapetane
iz Daina, grada bijeloga,

ter je šalje duždu mletačkomu.
U knjizi je duždu besidio:
»Kupi vojsku, mili gospodare,
i šalji je na pomoć Dainu,

kogano je Jure obsidnuo,
ovo ima tri nedilje dana,
ter ga bije ognjenim topovim,
juriš čini, lagum podkopaje.«

Kad je dužde knjigu progledao,
skupi vojske petnajest iljada
ter je šalje na pomoć Dainu
i prid njome Jurić đenerala.

Jurić biše roda junaškoga,
mlado momče puno ponosito,
družini je svojoj besidio:
»Poslušajte, mila bratjo moja!

Na glasu je Skenderbeže bane,
da je silni junak na krajini,
al u njemu ne ima junaštva,
neg izdaje i turske privare.

Nejma Jure od boja zanata,
ne diluje dilo od junaka,
već se skita po gori zelenoj
ter zasida kano pustaija.

Evo vami tvrdu viru dajem,
kad ugleda moju silnu vojsku
aramija Skenderbeže bane,
pobignuće natrag brez obzira.«

Ne fali se Skenderbeže bane,
već ponizno svituje vojnike.
Ovako je Jure besidio:
»Arbanasi, moji vitezovi!

Ide na nas vojska principova,
prid njome je Jurić đenerale,
valja danas š njome bojak biti
i junašku sriću prokušati.

Nije ovo bojak biti s Turcim,
već s Latinim, mudrim Talijancim,
i s Hrvatim, na glasu konjicim,
koji će nam puno dodijati.

Poslušaj me, Musa kapetane!
Ti ćeš udrit s vojskom na Latine,
ja ću s mojim krilom udariti
na konjike, mlade Dalmatine.

Ti viteže, Vranjanine kneže,
udarićeš s pišcim i konjicim
na vas dundar dužda mletačkoga,
u komu su mladi Arbanasi.

Al vas molim, mila bratjo moja,
nerođena kano i rođena,
kad duždevu vojsku razbijete,
pustite je zdravu i veselu
pobignuti Skadru bijelomu.

Nisu Turci, nego bratja vaša,
koji jednu viru virujemo,
nit je lipo, niti je pošteno,
da njiovu krvcu prolijemo.«

Pak podiže svoje vitezove,
deset iljad' pišac' i konjika;
tri iljade ostavi vojnika
pod Dainom, gradom na krajini.

Maleno je postajalo vrime,
sritoše se dvi vojske ognjene,
sritoše se ter se udariše
crnim praom i teškim olovom.

Udri Musa na Latine mlade,
al se brane kano vitezovi;
a Skenderbeg udri na Hrvate,
al ji s mista pomistit ne može.

Vranjanin je s vojskom udario

na vas tabor dužda mletačkoga,
al u njemu junaka ne biše,
neg čobana i mladi težaka

od lijepe zemlje Arbanije,
koji nisu boja ni vidili,
kamo li su glave odsicali;
pobigoše glavom brez obzira.

Ostadoše Hrvati junaci
i Latini, mladi Talijanci,
bojak bijuć od jutra do podne
nasrid polja blizu Skadra grada.

Zdravo došli Skadru bijelomu
bojak bijuć, natrag uzmičući.
Osta mrtvi nasrid polja ravna
dvi iljade duždevi delija.

Iljadu ji živi ufatiše
i Dainu gradu povedoše;
al je Jure srca milostiva,
sve ji pusti g dvoru bijelomu.

Osta mrtvi Jurini delija
tri stotine mladi Arbanasa,
sedamdeset još saviše biše
mrtvi ljudi, Barlecio piše.

Murat ožalošćen puno i rasrđen iđe s vojskom na Skenderbega. Na 1449.

Poznajući Murat zlo, koje primi od Kastriotića, dozva prida se vezira velikoga i ostale vićnike dvora svoga ter jim poče ovako govoriti: »Do sada nisam mogao uložiti svu snagu moju za slomiti holost nevirnoga Jure Kastriota, budući imao dosta činjenja i muke boj bijući s vojvodom Jankom. Ma sada, budući se š njime pomirio, svu moju snagu i vojsku mislim okrenuti protiva onoj aranzadi, od pustaija arambaši. Znam, da će mi se narugati svita poglavice, gdi jedan gospodar od svita sa svom jakostju iđe protiva jednomu baniću, koji se skita od planine do planine za uteći sržbu moju, ali ne mogući ga na drugi način dobiti, potribito je, da ja glavom iđem na njega sa svom vojskom, koju imadem. I zato dajem naredbu, da se po svim mojim državam vojske kupe, ma tako skrovito i potajno, da oni ajduk ne može doći u poznanje od take priprave.«

Veliki vezir, primivši rečenu naredbu, izvrši s velikom pomljom sve ono, što mu bi zapovi đeno od Murata, sto i pedeset iljada vojske sakupivši, devedeset iljada konjika, a ostalo pišaca, koju vojsku budući Murat svojim očima vidio, razredi i namisti svaka, kako sliditi imadu, diže se put Svetigrada. Ma prija nego se on dili, hoti da se brzokonjici na nikoliko dana nađu pod Svetigradom, neka mogu zatvoriti pute, da Kastriotić ni od kuda ne može dati gradu pomoći. Ma se privari, jer Jure znadući za tursku misa i pripravu, Svetigrad bi obilno proviđen s ranom i s vojskom. Ukaza se dakle pod gradom četrdeset iljada konjika, koga sa svih strana obkružiše.

Malo posli ukaza se Murat sa svom vojskom na 1449 i obside Svetigrad, koga jakost i tvrdoću razgledavši, uzboja se, da ga na silu osvojiti nije moguće i zato posla dva gospodičića kapetanu od grada, Petru Perlatu imenom, da ga ponukuje, neka mu na lipe grad pridade, ako misli koji dan poživiti, i da mu od strane careve obeća mnogo blago i veliko gospodstvo. Sve to prikazaše Petru kapetanu

rečena gospoda, ma od Petra i Svetigrađana bihu usilovani mučati i udilj se izpod grada diliti. Ponizno poklisari počeše ji moliti, da se dostoje slišati nikoliko besida, koje od strane careve imadihu njima prikazati; vojnici ne ktijahu slušati, ali po dopuštenju kapetanovu imadoše sriću za kazati ono, što u srcu mišljahu reći, i počeše govoriti ove riči: »Poslušajte, Svetigrađani, milostivo ponukovanje našega čestitoga cara, koji želeći vam saranjenje života i svako dobro lipo vas pozdravlja i kakono otac ljubeznivi sve vas ponukuje, da uzmete, što se vašega naodi, i da mu na dobru volju brez boja, krvi i vaše velike štete grad pridade. Ako li biste pak hotili pod njegovim barjakom vojevati, bićete puno srićni i čestiti. Drugojačije pak učinivši, nemojte se srditi na ono, što vam se po svakoj pravdi dogoditi ima.« - Na njiovo dugo i složno govorenje Petar drugo ne odgovori, nego da se brez njiova zla imadu udilj izpod grada diliti.

Murat poče grad biti.

Murat rasrđen puno, ne mogući grada na privari imati, zapovidi, da se bije s topovim. I tako bihu izvedena dva najveća topa na jednu glavicu, ter ga počeše biti i u malo dana probiše beden od grada toliko široko, da bi mogla kola kroz proboj proći. Videći Murat, da se grad mogaše s jurišem osvojiti, dade naredbu, da se čini juriš. Turci izvršiše zapovid carevu ter zorom rano na grad udariše, jedni noseći grede, daske, maškline, motike i poluge oliti ćuskije, a drugi skale oliti listve, ter ji sa svi strana uz grad prisloniše i uza nje uzlazeći na bedene od grada sabljom u ruci skakaju. Ma koliko ji uzlazaše, on'liko ji sunovratice na zemlju padaše, koji brez glave, koji brez ruku oli brez nogu. Na puno mista, ne mogući listve podniti tegoću od Turaka, pod njima pukoše ter se š njima niz planinu zakotrljaše. Bihu Turci načinili od greda i saratiča nike kaštele i kule uz bedene grada, koje jadnim građanom težak strah zadadoše. Ali građani s vrilim paklom, katramom i uljem rečene kule polijući brzo sažegoše i s velikim kamenjem grede izlomiše. Tri debela sata juriš činiše Turci, a i veće bi, da ban Jure ne bude udario na turske čadorove i konjike, koji bihu na polju. Gledajući dakle Turci izpod grada, kako Arbanasi siku konjike po polju, bihu usilovani grad ostaviti i dat jim sa svom vojskom pomoć. Ostade mrtvi Turaka na jurišu prvomu oko tri iljade izvan onizi, koji na polju od Arbanasa posičeni bihu. Svetigrađana pogibe četrdeset, a sto ji ranjeni ostade. Posli toga juriša Turci za nikoliko dana počinuše, ma topovi ne pristaše nigda grad biti.

Ban Kastriotić opet čini juriš na Turke.

Videći Kastriotić s jedne visoke planine, kako se Turci bihu razpustili i tamo amo po polju brez svakoga straha raztrkali, namisli ob noć udariti na nje. I našavši jednu noć lipu prigodu, što biše namislio, ono učini, ali mu ne izađe sve onako, kako biše namislio, jer budući turske straže zaćutile jeku konjika i rzanje konja, zavikaše: »Skenderbeg, Skenderbeg na nas!« Kastriotić, premda biše poznao, da su ga Turci podpazili, ne kti se vratiti natrag, nego hitro udari na čadore ažijanske i sve Turke, koje nađe, pokla i isiče. Iz dundara Muratova dođe Ažijanom pomoć, ali se Jure ne poplaši, nego se š njima vitežki pobi i mnoge svojim Arbanasim odsiče glave.

Murat ožalošćen.

Gledajući paše i veziri Murata puno smućena i ožalošćena, iskahu svake načine za razveseliti ga i zaradi te svrhe tri puta jedan dan juriš činiše na grad, ali se svaki put povratiše s velikom njiovom štetom izpod grada. Murat, još većma ožalošćen, dozva svu gospodu prida se ter jim ovako govoriti poče: »Jeda smo, o vitezovi moji, došli u Arbaniju, da zakopamo svu slavu našu, naši šukundida, dida i otaca? Jesmo li mi oni isti, koji dobismo kralje od Persije i Ažije, koji pogubismo Vlauša, kralja od Ungarije? Sada ne možemo dobiti jednoga banića, moga slugu odmetnika? Ne ostaše kralji, koje ne porazismo, kraljevine, koje ne podložismo, gradovi, koje ne osvojismo: a sada vidim, da se jedan kokošinjak, od lupeža uziđan na jednoj glavici, ruga našoj sili, snazi i slavi. Što se ovo čini? Kakvi su ovo puti, kakva li je to srića moja? Sada dakle, moji nepridobitni kapetani, vladaoci i vitezovi, ako me ljubite, ukažite ljubav vašu, ter sjutra rano na grad udarivši osvojite ga i osvetite vas i mene, vašega gospodara.«

Dilo viteško, koje učini Jure Kastriotić.

Prija nego Turci na grad udariše, dade Murat naredbu Feriš-paši, da čuva kanap samo dvanajest tisuća konjika i šest tisuća pišaca, bojeći se Skenderbega. Feriš-paša dobrovoljno primi naredbu, još odviše pofali se, da će ga zazvat na mejdan, ako bi se po srići ukazao. Ma ne posta vele vrimena, Jure udari na Turke. Spominjući se Feriš-paša riči, koje biše caru rekao, zazva Juru na mejdan, ma po se ne u dobar čas, jer mu Kastriotić u jedan trat glavu odsiče. Turci videći, što se od paše dogodi, pobigoše natrag, a za njima Arbanasi, ter ji sikoše do čadora careva. Car videći, što se čini na polju od njegovi vojnika, diže svu vojsku izpod grada za dati njima pomoć. Pogibe tada na polju Turaka, kako Barlecio svidoči, četiri iljade.

Murat pristrašen.

Murat gledajući krvave od grada zidove, mrtve oko grada Turke, veliko mnoštvo ranjenika, koga brez ruku, koga brez nogu, i slušajući njiova ječanja, plač i jauk, a navlastito promišljajući zlo, koje mu Skenderbeg učini pogubivši Feriš-pašu i mnoge š njime, zanimi od velike žalosti, uzdrća se i pristraši jako. Budući se pak u se povratio, uzdanu ter poče svit od vezira i paša iskat što se imadiše učiniti. Jedni mu rekoše da se dili izpod grada i porobi sva Arbanija; drugi, da se Svetigrad ostavi, a Kroja obsidne; a treći, da se iđe tirati Skenderbeg. Nijedan ovi svit ne bi primljen od Murata, nego hoti, oli da se uzme na silu Svetigrad oli s velikim mitom oli s kakvom čudnovatom privarom.

Pisma od Kroje.

Odkada su cari postanuli
u Jedreni, gradu bijelomu,
nije veća vojska sakupljena
na viteza bana Skenderbega,

što sakupi Murat, care silni.
Kupio je godinu danaka;
kada li je sakupio biše,
diže vojsku na Kroju bijelu.

Koliko je Tiran polje ravno
izpod Kroje grada bijeloga,
svega su ga Turci pritisnuli
i popeli bile čadorove.

Kad li vojska počinula biše,
silni Murat bilu knjigu piše
ter je šalje krojskom kapetanu,
po imenu knezu Vranjaninu.

U knjizi ga Murat pozdravljaše
ter ovako knezu govoraše:
»Lipa pozdrav mladu kapetanu
Vranjaninu, od starine banu,

koju šalje gospodar od svita,
po imenu Murat Sulemane,
britka sablja Boga velikoga
i buzdohan sveca Muhameda.

Vidio si, kneže Vranjanine,
silnu vojsku pod Krojanom gradom:
bi li lašnje zvizde pribrojio
nego vojsku cara čestitoga?

Ovo jesu svati vitezovi,
lipi svati Memeda mojega,
koji su se dovlem potrudili
po Krojanu, lipotu divojku,

kojuno sam davno zamirio,
zamirio i prstenovao
za mojega sinka najdražega,
po imenu Memeda mladoga.

Vranjanine, krojski kapetane,
ol mi pridaj Kroju ponositu
oli čekaj svate vitezove
i pripravljaj gospodske darove:

iz bostana rumene jabuke,
ruse glave tvoji vitezova.
Svi su moji svati ponositi,
za druge ti ne haju darove.«

Nemu kneže knjigu odpisuje,
u knjizi se starcu podruguje:
»Ne budali, moj starče nevoljni«
Nije Kroja za Turke divojka,

jer od davna ima gospodara,
po imenu Kastriotić bana,
koji bi se prije poturčio,
nego bi je tebi darovao.

Odi k meni, kad je tebi drago,
i svi tvoji svati vitezovi,
lipe sam jim dare pripravio,
crna praha i teška olova.

Pozdravlja te Krojana gospoja,
zaručnica Kastriotić bana,
lipe ti je dare pripravila,
britku sablju Jure gospodara.«

Kada ga je care razumio,
to je njemu i pomučno bilo,
ali mu se ino ne mogaše,
već gospodi tiho besiđaše:

»Evo Vrana knjigu odpisuje,
u knjizi se meni podruguje,
da mi ne će pokloniti grada,
dok je njemu na ramenu glava.

Al evo mu tvrdu viru dajem:
ako mi ga ufatiti Bog da,
crne ću mu oči izvaditi,
živa ću ga na mihe derati.

Valja da mi rano uranimo
ter na Kroju skladno udarimo;

ko uhvati kneza Vranjanina,
za pašu ću njega učiniti.«

Još ne biše zora zabilila,
zavikaše carevi telari:
»Na noge se, Turci vitezovi,
da se iđe Kroja uzimati!«

Skočiše se paše i veziri,
od bedrice sablje povadiše;
barjaktari razviše barjake,
alaj-bezi podigoše vojsku

ter na Kroju juriš učiniše,
sa svi strana naglo udariše:
s jedne strane Turci janjičari,
z druge strane baše i sejmeni.

Jes' li, pobre, ikada vidio,
kada snižak leti iz oblaka?
Tako strile u grad dolićahu
ter vojnikom rane zadavahu.

A trese se drvlje i kamenje
oko Kroje, visoke planine,
od topova, šiba i pušaka,
od jauka ranjeni junaka.

Nad Krojom je sunce pomrčalo
od crnoga praha i olova,
a zidovi krvavi bijahu
sve od krvce carevi delija.

Bila grada ne uzeše Turci,
nego pod njim mnogi izgiboše,
oko grada na snope ležahu
ter Muratu jade zadavahu.

Ali evo i gore žalosti!
Udri Jure iz gore zelene
na konjike cara čestitoga
ter pogubi iljadu Turaka.

Izpod Kroje to Murat gledaše,
bradu guleć suze prolivaše;
diže vojsku izpod bila grada
pak ulize pod čadore bile.

Za tri danka ni s kim ne govori,
niti klanja nit abdest uzimlje.
Kad je danak četvrti svanuo,
zove Murat paše i vezire.

Srdito je njima govorio:
»Al ste došli Kroju osvojiti,
al Murata cara ukopati
na Tirani, polju širokomu?

Evo vami tvrdu viru dajem:
ako sjutra Kroju ne uzmete,
žive ću vas u tope mećati
i s vami ću Kroju uzimati.«

Kada li je danak osvanuo,
udariše turski tambalasi,
svitle sablje paše povadiše,
janjičare na grad natiraše.

Listve nose baše i sejmeni
ter ji meću gradu uz bedene,
al se brane vitežki građani,
listve lome, odsicaju glave.

Ah, moj Bože, goleme žalosti!
Teška ti se krvca prolivaše,
niz dolinu ona tecijaše,
u Drinu se riku salivaše!

Maleno je vrime postajalo,
udri Jure iz gore zelene
na čadore cara čestitoga,
siče Turke, ni broja se ne zna.

Kada ga je Murat ugledao
izpod Kroje, grada bijeloga,
ovako je care besidio,
di slušaju paše i veziri:

»Skenderbeže, gorska aramijo,
vele ti si meni dodijao
i junački glava odsikao,
ali tvoje ne odsiče niko!

Ali imaš konje bile vile
al junake sive sokolove?

Al je tvoje od mazije tilo,
ter ti sablja naudit ne može?

Na Adžama često udarasamo
i njegovu vojsku isikosmo;
bojak bismo s carem Kostadinom
i njegovu zemlju osvojismo.

Pobismo se s kraljem Karamanom
ter njegovo carstvo osvojismo;
bojak bismo s kraljem Vladislavom
i rusu mu glavu odsikosmo.

A sad ima puno godinica
da vojujem i da bojak bijem,
da bi s kime, ne bi ni žalio,
već s ajdukom, od Krojana banom,

koga nigda pridobit ne mogo,
ni na silu niti na privaru.
I ovo su ljute rane moje,
koje nigda priboliti ne će.

Što će reći kralj i cesari,
što l' ostali bani i glavari
ko pridobi silu Muratovu,
ko l' isiče Turke janičare!

Posla na njeg Ali-pašu moga
i š njim vojske četrjest iljada,
sve konjika, po izbor vojnika,
da pogube Skenderbega bana,

ol pogube ol dovedu živa;
al nevirni Kastriotić bane
svu isiče silnu vojsku moju
nasrid Dibre, polja velikoga.

Opet posla Fereš-pašu moga
i š njim vojske petnajest iljada,
ne bi li ga ob noć privario
i rusu mu glavu odsikao.

Al prokleti Skenderbeže bane
iz potajni udari busija
ter pogubi Fereš-pašu moga
i njegovu na privari vojsku.

Pouzda se u Mustapu moga,
da će dobit Skenderbega bana,
ali zmija Kastriotić Jure
razbi pašu, isiče mu vojsku.

Za osvetit moje vitezove,
od Skendera bana isičene,
skupi vojsku, pođo k Svetigradu,
da na silu ja osvojim njega.

Osvoji ga, ali na privari;
a kada se natrag povratismo,
ter pribroji silnu vojsku moju,
al to nejma polovinu vojske.

Ovo ima po godine dana
da ja bijem Kroju sa svi strana;
ne mogu je tužan osvojiti
ni na silu niti na privaru.

Već izgibe silna vojska moja
pod Krojanom, on se ne bilio!
I još me je bolest obrvala
od starosti i težke žalosti.

Pomozi me, sveče Muhamede,
koji si me do sad pomagao!
Ako li me ti pomoći ne ćeš,
evo ti se kunem na ćitapu:

razoriću visoke munare,
a ziđaću crkve i otare;
razkovaću srebrne ibrike,
a kovaću križe i kaleže;

pogubiću odžu velikoga,
klanjaću se papi latinskomu.«
To izusti, a dušu izpusti
pod Krojanom na polju ravnomu.

I poleti k svecu Muhamedu
ter se Murat š njime barabari:
blizu sveca, podviv noge, side
lulu pijuć, na vatri se grijuć.

Smrt Jure Kastriotića na 1467.

Budući Memed, kada se diže izpod Kroje, sagradio jedan kašteo tvrd u Arbaniji i u njega stavio svoje vojnike, kako je gori rečeno, Skenderbeg, ne mogući podnositi Turke u svojoj državi, otiđe od grada do grada kupit vojsku za osvojit rečeni kašteo. Ali mu smrt ne dade izpuniti, što biše zamislio, jer kada dođe u grad Ales, na njega bolest smrtna, to jest sveđerni oganj žestoki, koji ga diže s ovoga svita na bolji. Poznavši dakle Jure, da se biše približalo vrime od njegova putovanja, s velikim skrušenjem učini veliku ispovid i s velikim poniženstvom primi svete sakramente i veselo u svemu podloži se volji Božijoj. Ispunivši pak sve stvari duovne čini doći prida se gospodu arbanašku i poklisara mletačkoga ter jim poče ovako govoriti: »Znate li dobro, gospodo arbanaska, turske privare, s kojim se utemeljiše i puno snažni učiniše? Poznali ste njiove nevirnosti, progonstva i veliku nenavidnost prema kršćanom. Priporučujem vam sklad i mir, da se imate zajedno držati i skladno protiva obćenomu neprijatelju boj biti, zašto nesklad kralja i bana kršćanski jest temelj od uzvišenja i raširenja turskoga. Nisam ja sam caru odolio, nego s vami zajedno, i ako se budete uzdržati u ljubavi, istu ćete sriću imati, koju ste sa mnom imali; jer kako nesklad vladaoca kršćanski daje život i uzvišenje carstvu turskomu, tako sklad njiov daje istomu smrt i skončanje.«

Posli govorenja obćenoga obrati oči poklisaru mletačkomu ter mu ovako poče razložiti: »Ja sam vazda veliku ljubav nosio republici mletačkoj i gospodu mletačku kakono moje oce ljubio i njiove države od naglosti turske branio. Cineći dakle brez nikakve sumlje, da i oni meni istu ljubav nose, zato moju banovinu pridajem njima u ruke priporučujući je, da je brane od neprijatelja, doklen moj sin Ivan dođe na godišta od razuma i na mogućstvo od vladanja.« Svršivši ovo govorenje dozva prida se ženu i sina Ivana ter mu poče pripovidati strah Božiji, obsluženje zapovidi njegovi i ljubav prama svojim podložnikom. »Ali, moj sinko, imaš znati (reče Skenderbeg), da će Turci iskati sve načine za imati te u ruke i na tebi radiće

ispuniti svu onu osvetu i srditost, koju su imali zaludu protiva meni. I zato potribito je, da se diliš u drugo kraljestvo; a budući mi moj veliki prijatelj Ferdinando, kralj od Napulje, poklonio tri gradića u svojoj državi, imaš otić s majkom i onde ćeš pribivati, dok ne dođeš na godišta od vladanja.«

Posli rečenoga razgovora do malo dana pođe s ovoga svita, i taki se plač učini po svoj Arbaniji, da nije moguće izkazati. Težaci, vojnici i gospoda, sve to jednoskupno zaplaka, ma iza svega glasa, znadući i promišljajući sužanjstvo, u koje posli njegove smrti imadihu upasti. I ne samo od svojizi Arbanasa bi gorko plakan, dali jošter od sviju po svitu kršćana, a najveće od Rimljana i Mlečana. Bi s velikim poštenjem ukopan u crkvi sv. Nikole od Alesa, grada u Arbaniji, koji grad budući posli deset godina osvojili Turci sa svom Arbanijom, izpitaše, gdi se naodi greb Skenderbegov, koga našavši otvoriše, da vide njegovo mrtvo tilo, bojeći ga se još i mrtva u grebu, pak razjagmiše njegove kosti držeći se čestit oni, koji mogaše štogod ujagmiti, koje u srebro okivahu ter uza se s velikom pomljom držaju cineći, da će biti na vojevanju srićni, snažni i slobodni, kako je i on bio.

Tri iljade glava svojom sabljom Jure odsiče, što se je očito vidilo od njegovi vojnika, ali puno i puno veće, što se znati ne može. Biše lipa, visoka i posve ugodna struka. Imadiše taku snagu u rukam, da od jednoga maha volove po poli, oklopnike od vrata do bedre, pa dva Turčina upoređena s jednim udarcem prisicaše. Bi moljen od cara Memeda, da mu pošalje svoju sablju, koja taka čudesa činjaše, ali videći, da u njoj ne bijaše te kriposti, koja se glasaše, posla je natrag tužeći se, da mu nije poslao onu sablju, koja volove i oklopnike prisicaše. Jure mu odgovori, da je ona ista, ali nije ista desnica, koja s njome vlada. Puno se još od njega stvari piše i štije, koje za ne uzmnožati sasvim moje govorenje ostavljam. Talijanski ko razumi, neka štije Sagreda, Barlecija i Giammariu Biemi Brešanina, iz kojizi sam u kratko ovo izvadio i u slovinski jezik složio za siromahe težake i čobane, koji latinski ne znadu. I svršujem istim se priporučujući, da mi reku:

»Pokoj ti duši, Mjelovane!«

Pisma vojvode Janka, rečenoga Sibinjanina.

Da je komu poslušati bilo,
što govore krajišnici Turci!
Vele oni: »Jao, naša majko,
pogubi nas vojevoda Janko!

Ne vidiš li, sveče Muhamede,
što se čini od ćispeta tvoga?
Kamo tvoja sablja okovana?
Jer ne sičeš dušmanina svoga?

Posli bana Kastriotić Jurja
nije zmije nad vojvodu Janka:
svu je tursku zemlju porobia
do Jedrene, grada bijeloga.

Mnoge paše i mladi veziri
bojak biše s vojevodom Jankom,
ali svoje pogubiše glave.
Lani razbi cara čestitoga
pod bijelim gradom Biogradom.

Valja bižat u zemlju arapsku,
jer od Janka živit ne možemo.
Muhamede, naša mila majko,
ne vidiš li, što nam čini Janko?«

Ta se tužba i do cara čula,

ter dozivlje Isak-pašu svoga;
ovako je njemu govorio:
»Isak-paša, virna slugo naša!

Eto tebi silna vojska moja,
ter otiđi do Erdelja ravna
i pogubi vojevodu Janka,
ol pogubi, ol dovedi živa,

jer je meni tužba dodijala
od Turaka moji krajišnika,
da ne mogu s mirom večerati
od ajduka vojevode Janka,

koji razbi silne vojske moje
pod Aradom i pod Biogradom.
Isiče mi Turke krajišnike
i pofata momke i divojke.«

To Isaku i pomučno biše,
ko je Janko, jer dobro znadiše;
ali mu se ino ne mogaše,
valja slušat cara čestitoga.

Diže vojsku priko Romanije,
brzo paša do Erdelja dođe.
Poče palit sela i varoše,
ali mu je loša srića bila.

Viknu vila glasovito tanko:
»Na noge se, pobratime Janko!
U Erdelj ti Turci ulizoše

i varoše ognjem sažegoše.«

Kad je Janko glase razumio,
na pašu je s vojskom udario:
sve isiče, niko ne uteče
izvan paše, vesela mu majka!

Biži junak goricom zelenom,
plačuć gorko u Jedrenu dođe;
ostade mu azna i zaira,
čadorovi i alaj-barjaci.

Kad je Murat glase razumio,
bijaše se teško zamislio,
kako će se osvetiti Janku
i porobit ravnu Ungariju.

Tomu se je care domislio,
zove k sebi paše i vezire
ter je njima tiho besidio:
»Uj, veziri, moji vitezovi!«

Nije l' koga porodila majka,
da otiđe do Erdelja ravna
i porobi sela i gradove
i pogubi Sibinjanin Janka?«

Svi veziri mukom zamukoše,
ali ne kti Memede vezire,
već se fali ter caru besidi
na divanu, di slušaju Turci:

»Daj mi, care, silnu vojsku tvoju,
a ja ću poći do Erdelja ravna,
Janka ću ti živa ufatiti,
Ugričiće pod mač okrenuti.

Osvojiću Erdelj, zemlju ravnu,
Slavoniju i svu Ungariju.«
Kad je Murat njega razumio,
sve mu dade, što je zapitao.

Podiže se vezir Mehmed-paša,
sobom vodi sina Ibraima;
podiže se preko Romanije
prid delijam cara čestitoga.

Zdravo dođe do Erdelja ravna
pak počinu dva bijela danka.
Lipo uči Turke janičare,
kako mogu poznavati Janka.

Jankovo jim obličje kaže,
dogu konja, sa zlatom aljine,
ter je njima paša besidio:
»Ko pogubi Sibinjanin Janka,
biće čestit do sudnjega danka.

U Janku je srića i nesrića:
ako sada njega pogubimo,
sva će naša biti Ungarija,
Slavonija, Lika i Krbava.«

Ali Janku dobra srića biše,
pobratima virna imadiše,
koji njemu svaka kazivaše,
što se godir u vojsci činjaše.

Napisa mu listak knjige bile
ter u knjizi Janku besiđaše:
»Pobratime, Sibinjanin Janko,
mnogo paša obećaje blago,

ko odsiče rusu glavu tvoju;
kaže Turkom tvoje obiličje,
dogu konja, sa zlatom aljine,
krilo zlatno, brke do ramena.

Sjutra ćemo na te udariti,
pazi dobro, ne izgubi glave.
I da si mi zdravo, pobratime!
Neimenjak iz vojske careve.«

Knjigu štije vojevoda Janko,
knjigu štije, a na nju se smije.
A kad li je danak osvanuo,
on se biše vas priobrazio:

na njemu su orjadske aljine,
a pod njime zečak Tatarija.
Maleno je vrime postajalo,
al to iđu carevi junaci.

Dvi se silne udariše vojske
u Erdelju nasrid polja ravna.

Sikoše se od jutra do podne,
a kad li je po podnevu bilo,

razbi Janko Turske janjičare
i potira careve delije:
Memed-paši odsiječe glavu
i njegovu sinu Ibraimu.

Dvajest iljad' glava odsikoše,
osam iljad' živi ufatiše.
Pade mrtvi mladi Ugričića
tri iljade nasrid polja ravna.

Osta pusto blago Memedovo
i njegova sina Ibraima,
samur-ćurci, zelene dolame
alaj-bega, odža i adžija.

Sve to Janko po vojsci razdili;
rusu glavu šalje Memedovu
i njegova sina Ibraima
Vladislavu, kralju ungarskomu.

Kad je care glase razumio,
od žalosti biše zanimio,
za tri danka ni s kim ne govori,
niti klanja, nit abdest uzimlje.

Posli neg se izjadao biše,
opet kupi vojsku strahovitu:
osamdeset iljada Turaka,
sve najbolji pišac' i konjika.

Saban-pašu prida se dozivlje,
ovako je njemu govorio:
»Eto tebi silna vojska moja,
osamdeset iljad' vitezova

ter porobi Erdelj, zemlju ravnu,
Karavlašku i Karabogdansku;
sve pokolji malo i veliko,
pali ognjem sela i gradove.

Ako li mi ti ufatiš Janka,
ol ufatiš, ol odsičeš glavu,
učiniću tebe za vezira
najvećega u dvoru mojemu.«

Kada ga je paša razumio,
pokloni se do zemljice crne
pak podiže vojsku Muratovu,
i otiđe, da pogubi Janka.

Brzo dođe u zemlju Jankovu,
poče robit zemlju Karavlašku;
ognjem pali sela i varoše,
kolje, siče malo i veliko.

Ali mu je loša srića bila:
na nj udari vojevoda Janko
i s njim vojske petnajest iljada,
sve konjika po izbor junaka.

Razbi pašu i vojsku njegovu
ter ga tira us to polje ravno
do Jedrene, grada bijeloga;
siče Turke, ni broja se ne zna.

Evo tuge, evo i žalosti!
Car proklinje i suze prolije
ter vezire prida se dozivlje,
ovako se š njima razgovara:

»Svitujte me, virne sluge moje,
što li ćemo i kako li ćemo,
kud li ćemo, na koju li stranu!
Sve su moje zemlje porobljene

i silene vojske isičene
od ajduka, vojevode Janka;
ne će Janko s mirom mirovati,
straho me je, sad će udariti.«

Vele njemu paše i veziri:
»Murat care, mili gospodare,
kupi vojsku, što god veću moreš,
sve najbolje pišce i konjike,

koji će ti čuvati gradova
od onizi ungarski vragova.«
Car je svoje poslušao sluge
ter pokupi vojsku na sve strane:

sto i dvajest iljada Turaka
krajišnika, po izbor junaka,

ter se silna utabori vojska
kod Morave, vodice studene.

To je čuo kralju Vladislave
i podiže svoje Ugričiće,
Karavlahe i Karabogdane,
ter otiđe, da udari na nje.

Kad je bio blizu turske zemlje,
zove mlada Sibinjanin Janka
ter je njemu lipo besidio:
»Đenerale, desno krilo moje!

Šest iljada izberi junaka
ter otiđi uhoditi Turke.
Vidi, Janko, sve moje uzdanje,
koliko je na okupu vojske.«

Jedva Janko toga dočekao,
šest iljada izabra konjika
ter otiđe da razgleda vojsku
u po noći, da niko ne znade.

Kad je bio blizu turske vojske,
družini je Janko besidio:
»Ja ne iđem, da uhodim vojsku,
već ja iđem, da udrem na Turke.

Svaki budi srca junaškoga
i desnice Sibinjanin Janka:
da vidite čuda velikoga,
što se čini noćas od Turaka!

Čudiće se Turci i Ungarci,
što učini Sibinjanin Janko.«
Pak ulize u vojsku carevu,
da za njega i ne znade niko.

Evo Janku sriće i šićara!
Sve spavaše kano i poklano,
a izađe misec iza gore,
ter mogaše poznavati Turke.

Povadiše sablje madžarkinje
pak počeše sići janjičare.
Sablje siku, dobri konji taru,
teško sada Otmanović caru!

Posikoše Ungarci Turaka
dvajest i pet iljada junaka,
pet iljada živi ufatiše,
Vladislavu kralju darovaše.

Kralj ungarski začudi se jako,
što učini vojevoda Janko:
diže vojsku, ode na Bugare
ter osvoji zemlju Bulgariju.

Iđe s vojskom malo ponaprida
i porobi ravnu Romaniju,
Romaniju i Macedoniju
do Jedrene, grada bijeloga.

Al na njega Turci udariše
i prid njima Karabeg vezire,
zet Muratov, junak glasoviti,
na oružju puno ponositi.

U za čas je po se udario
i po cara, silnoga Murata:
Janko mu je vojsku isikao,
a pašu je živa ufatio.

Plače Murat i teško nabraja,
svoju sriću proklinje i kara;
suze roni, ovako govori,
di slušaju paše i veziri:

»Dvi me sablje siku brez pristanka:
jedna sablja vojevode Janka,
a druga je Kastriotić bana,
Skenderbega priimenkom zvana.

Nikako ji dobiti ne mogu:
valja da mi vapijemo Bogu,
da nas brani od ovih vukova,
ljutih zmaja, nebeski gromova!«

Pisma druga vojvode Janka.

Dođe knjiga iz vojske careve,
a na ruke Sibinjanin Janka:
»Biži, Janko, z glavom brez obzira,
eto na te sva sila careva!«

Kad je Janko knjigu proučio,
silenu je vojsku sakupio:
dvajest iljad' mladi Ugričića,
sve junaka i brzi konjika.

Ode s vojskom cara dočekati,
sobom vodi Sekula netjaka,
mlado momče, lipo i gizdavo,
kojeno mu desno krilo biše.

Kad je doša na Kosovo bojno,
ravno polje, dugo i široko,
onde nađe cara silenoga
i njegovu strahovitu vojsku.

Mislio se Sibinjanin Janko,
kuda li će, na koju li stranu:
al će s vojskom natrag pobignuti,
al na Turke naglo udariti.

Ovako se Janko razgovara:
»Da bi s vojskom natrag pobignuo,
svak bi reka, da sam strašivica;
rugaće se i malana dica.

Da bi snažno udrio na Turke,
po nesrići ter da izginemo,
svak bi reka: »Nut budale Janka,
što učini od svoji junaka!«

Sve je misli na jednu smislio,
na Turke je juriš učinio:
ali udri po deset Turaka
na svakoga Jankova junaka.

Tu se vojske sedam danak' biše,
po Kosovu polju prigoniše:
jedan danak vojevoda Janko
pet je puta pridobio Turke.

I pogubi trideset iljada
na Kosovu carevi delija,
ali ko će sili odoliti,
ko li isić po svitu dubove?

Ah, moj Bože, goleme žalosti!
Izgiboše mladi kapetani,
Sekul dite, Jankovo uzdanje,
i njegova vojska sva kolika.

Kad to vidi Sibinjanin Janko,
napuni se tuge i žalosti
pak pobiže niz bojno Kosovo
na vitezu dobru konju svomu.

Tiraju ga najbrži konjici,
al ga ne bi vile dostignule,
kamo li će careve delije!
I uteče, poštena mu majka!

Biži Janko goricom zelenom
stramputice, kud se ne putuje;
ob dan, ob noć nigda ne počiva,
niti jide nit vodicu pije.

Ali evo njegove nesriće:
konj mu pade na zemljicu mrtav
od umora, glada i od žeđe.
Kud ćeš sada, Sibinjanin Janko?

Iđe junak goricom zelenom
gladan, žedan, tužan i žalostan,
Suze roni, ovako govori:
»Jadna majko, jer si me rodila

i bijelim mlikom zadojila?
Ej prokleta sabljo Muratova,
jer mi nisi odsijekla glavu
na Kosovu, polju širokomu?«

Iduć Janko malo ponaprida
namira ga namirila biše
na dva vuka, dva mlada ajduka
i brez vire i brez milosrđa,

ter na Janka oba udariše,
uzeše mu sablju okovanu.

O vratu mu zlatan križ visaše,
lupeži se oba nj zavadiše.

To je Janku dobra srića bila,
jednomu se sablje dobavia,
rusu mu je glavu odsikao,
uđe drugi u goru zelenu.

Janko iđe malo ponaprida,
ali od glad' zanimio biše.
Side starac na stini studenoj:
tud izlazi neznana delija,

koji malo za Boga znadiše,
poče š njega sadirat aljine.
Starac Janko jedva izgovara:
»Nosi, brate, svu odoru moju!

Sve ti dajem i još blagosivljem,
al mi nosi štogod blagovati,
jer 'vo ću ti sada izdanuti
baš od glada, velikoga jada.«

Smilova se neznana delija,
uze Janka za bijelu ruku
ter ga vodi g dvoru ubogomu.
Nevoljno je počastio Janka,

dade njemu sve, što imadiše:
komad kruha i glavicu luka.
Lipo mu je Janko zafalio
pak otiđe priko srmske zemlje

brez dolame i brez kabanice,
brez čizama i brez opanaka.
Na putu mu loša srića biše:
rišćani mu ruke savezaše

ter ga vode svomu gospodaru,
po imenu Juri Brankoviću,
velikomu banu i plemiću
od Rašije i ravne Servije.

Meće Janka u tamnicu tamnu
ter ga mori i žeđom i gladom.
Ej neviro, nigdi te ne bilo,
davno ti si na svit postanula!

Posli toga do malo danaka
sobet čini Brankoviću Jure,
svu gospodu na sobet sazivlje,
još i sužnja Sibinjanin Janka.

Kada li se vinca ponapiše,
Branković je Janku besidio:
»Ako želiš, moj plemiću Janko,
otić doma i odniti glavu,

nuder uzmi lipu ćercu moju
za tvojega sina Ladislava.«
Na ino se Janku ne mogaše,
već sve daje, što Branković pita.

I pusti ga iz tamnice tamne,
ter otiđe g bilomu Budimu
priko ravne zemlje Ungarije
pocrnio i vas potamnio.

Božić svanu, a u Budim banu,
sve zavika malo i veliko:
»Evo nami naše sunce žarko!
Međer nije poginuo Janko.«

Sve to trče malo i veliko,
da pozdravi i zagrli Janka,
kolik' da je skoro uskrsnuo
iznova se opet porodio.

Malo Janko počinuo biše,
tri nedilje, ni manje ni više,
pak se skače na noge junaške
ter otiđe priko Ungarije.

Kupi vojsku, što god veću može:
kada li je sakupio biše,
na srbsku je zemlju udario,
na državu Jure Brankovića.

Robi, pali sela i varoše,
siče, kolje malo i veliko.
Ište Juru, da m' odsiče glavu,
al uteče u goru zelenu.

Svu je srbsku zemlju porobio
i gradove mnoge osvojio.

Ovako se svakomu zgodilo,
koji nejma vire ni ljubavi!

Pisma četvrta vojvode Janka i s. Ivana Kapistrana, kako razbiše cara Memeda, sina Muratova, pod Biogradom na 1456.

Divan čini Otmanović care,
po imenu Memede sultane,
u bijelu gradu Carigradu,
koga biše skoro osvojio.

Gospodu je na divan sazvao,
sve po izbor paše i kadije:
Useina, velikog vezira,
mufti-odžu i janjčar-agu.

Car se šeta uz divan niz divan,
a gospoda podviv ruke stahu.
Svitlu krunu k vedru nebu baca
ter se care s krunom razgovara:

»Vira moja, svitla kruno moja,
oli ću te brzo izgubiti
oli carstvo moje raširiti,
što mi babo nije raširio.«

Još se svojom sabljom razgovara:
»Ova sablja osvoji Carigrad
i pogubi grčkoga cesara,
od istočni strana gospodara.

Osvojiće i Bosnu ponosnu,
više Bosne ravnu Ungariju,
Dalmaciju do sinjega mora,
Italiju do Rima biloga.

Osvetiću starca babu moga,
po imenu Murata silnoga,
koji biše Biograd obsio,
ali njega uzeti ne može,

nego svoju svu izgubi vojsku
ter sramotan u Jedrenu dođe.
Da bi mene rodila Vlahinja,
a ne mlada kaduna Turkinja,

ako sada ne pogubim Janka,
koji moga potira babajka
i isiče janjičare Turke
pod bijelim Biogradom gradom.«

Još je Memed tiho besidio:
»Na noge se, paše i kadije,
brzo silnu vojsku sakupite,
mlade pišce i brze konjike:

šeset iljad moji janjičara,
a toliko i veće sejmena,
četrdeset taneni galija,
sto i trijest tanki ormanica.

Otićemo uz Dunaj vodicu
do bijela grada Biograda,
brzo ćemo osvetiti njega
i svu ravnu zemlju Ungariju.«

Kada paše njega razumiše,
silnu vojsku brzo sakupiše,
ter odoše k ravnoj Ungariji
i prid njima Memed ponositi.

Al je malo vrime postajalo,
glas dopade kralju ungarskomu,
po imenu mladu Vladislavu,
u Požunu skoro okrunjenu:

»Zlo ga, kralju, igra zaigrao
i na glavu krunu postavio!
Eto na te Memed, care silni,
nit ćeš uteć ni odniti glave.«

Kralj Vladislav mlado dite biše,
vojevati jošter ne znadiše,
nego moli vojevodu Janka,
da kraljuje i za nj bojak bije.

Još Vladislav Janku besiđaše:
»Kaži pravo, desno krilo moje!
Smidemo li cara dočekati,
dočekati i š njim bojak biti?«

Veli njemu Sibinjanin Janko:
»Ovde ima fratar franceškane,

po imenu Ivo Kapistrane,
koji čini čudesa velika.

On će tebe svitovati lipo,
možemo li s Turcim bojak biti.«
Kad je kralju riči razumio,
Ivanu je tiho besidio:

»Slugo Božja Ivo Kapistrane,
kaži pravo, tako bio zdravo!
Smidemo li cara dočekati
i na njega skladno udariti?«

Ali mu je svetac besidio:
»Ne brini se, svitla kruno moja,
ja ću poći s Turcim bojak biti,
za Isusa moju krv proliti.

Janko ima dvajest iljad' vojske,
malo manje ja ću sakupiti,
križ Isusov na nje postaviti,
zvati će se od sada Madžari
Božja vojska imenom križari.«

To govori, na noge se skače
ter otiđe priko Ungarije,
mnogo iljad' sakupi junaka,
sve pobana i mladi težaka.

Sastade se s vojvodom Jankom
ter je njemu tiho besidio:
»Potribno je, Sibinjanin Janko,

da načinjaš od boja đemije,

brze šajke, tanene galije,
koje mogu s Turcim bojak biti
na Dunaju, studenoj vodici,
blizu bila grada Biograda,

jer će Dunaj vodu zapričiti
turske šajke, tanene galije,
ter će nami pute zatvoriti,
da ne damo pomoć Biogradu.

Zavešćemo niz Dunaj vodicu,
razbićemo turske ormanice
i daćemo pomoć Biogradu
na sramotu cara silenoga.«

Kad je njega Janko razumio,
Ivana je lipo poslušao.
Od Budima šajke dojedriše,
iznova se mnoge sagradiše:

sto i šeset mali i veliki,
koje mogu s Turcim bojak biti,
među njima Jankova đemija,
strahovita kano sultanija.

Maleno je vrime postajalo,
glas dopade vojevodi Janku:
»Đenerale od vojske ungarske,
turska vojska pod Biograd dođe!

Obside ga sa četiri strane:
od Istoka Turci janjičari,
od zapada crni Arnauti,
od Dunaja tanene galije,
a od Save ohole balije.

Dunaj vodu šajke zatvoriše,
verugam se teškim izvezaše,
Biograd je u nevolji teškoj,
ne može mu dobra pomoć doći.«

Kad je Janko glase razumio,
ormanice biše oružao:
na nje meće ognjene topove
i oružje, što je od potribe.

Sveti Ive slavnu misu reče,
kad je reče, na kolina kleče:
blagosivlje vojevodu Janka
i njegovu sablju madžarkinju.

Pak se skače na noge viteške,
uze barjak u desnicu ruku,
na barjaku ime Isusovo,
ter prid vojskom g Biogradu pođe.

Zavezoše šajke ormanice,
a niz Dunaj, vodicu studenu,
i prid njima vojevoda Janko
u velikoj od boja đemiji.

Kada li se blizu sastadoše
bojne šajke turske i ungarske,
potrese se Dunaj, voda ladna,
od onizih bojnih lumbarada.

Evo, brate, boja žestokoga,
na Dunaju ognja paklenoga!
Stoji jauk ranjeni delija,
lomljavina taneni galija.

A kad li se lipo sastadoše
ormanice turske i ungarske,
ne pucaju puške ni topovi,
već zvekeću sablje i kadare.

Sikoše se po bijela danka
na Dunaju dvi ognjene vojske;
Dunaj ladni vas krvav bijaše,
u njega se krvca salivaše.

Biše Janku srića pristupila,
jer potopi dvadeset galija
i osvoji mnogo ormanica,
dvajest iljad' pogubi Turaka.

Dok se Janko s Turcim prigonjaše,
sveti Ivo na kolinim kleči,
k vedru nebu ruke uzdizaše
ter za Janka moli brez pristanka.

Moli Ivo i domoli Boga:
razbi Janko na Dunaju Turke,

zdravo dođe u Biograd s vojskom
na sramotu cara silenoga.

Kad to vidi Otmanović care,
poče biti s topovim Biograd,
vas se bili grade tresijaše
od topova turski i ungarski.

A kada li probiše bedene
i široke laze otvoriše,
prokušaše sriću od mejdana,
udariše Turci sa svih strana.

Dočeka ji na oružju Janko,
Turke siče nemilo i jako:
koliko ji na grad udaraše,
on'liko ji strmoglav padaše.

Ali Turci nigda ne pristaju,
juriš čine, lagum podkopaju,
teško oni viču i alaču,
listve nose, na bedene skaču.

Kano soko Janko prilićaše
ter po poli Turke prisicaše;
bedeni su s glavam okićeni
i svi s truskom krvlju poliveni.

Te žalosti car Memed gledaše,
bradu guli, suze prolivaše;
kruto ječi, jedva izgovara,
s janjičarim ter se razgovara:

»Dica moja, Turci janjičari,
sve uzdanje cara čestitoga!
Kako sjutra zorica zabili,
na Biograd snažno udarite.

Ako nami Bog i srića dade,
ter Biograd sjutra osvojite,
isicite malo i veliko,
a Janka mi živa ufatite

i papaza fra Ivana fratra:
mučiću ji godinu danaka,
jer su meni puno dodijali
i svu rusu bradu ogulili.«

Kada li je zora zabilila,
sa svih strana udariše Turci:
prisloniše skale uz bedene,
z golim sabljam skaču na zidove.

Mili Bože, tuge i žalosti!
Da je komu pogledati bilo
di se brani malo i veliko,
slipo, romo, staro i bolesno!

Janka niko poznat ne mogaše,
vas u krvi ogreznuo biše,
bihu mu se umorile ruke
prisicajuć janjičare Turke.

Ali ko će sili odoliti,
ko l' isići svu vojsku carevu!
Prve šance Turci osvojiše
ter barjake na nje postaviše.

Na zidove druge udariše,
na silu ji, pobre, osvojiše,
mrtvi Turci za skale služahu,
u grad živi priko njih skakahu.

Cvili Janko kano zmija ljuta:
»Pogibosmo, Ivo Kapistrane!«
Lipo ga je svetac slobodio:
»Ne plaši se, đenerale Janko!

Branimo se do mrkloga mraka,
pak ćeš vidit čudo od Turaka!
Kako žarko opočine sunce,
zažećemo bakovite junce.«

Kad li poče misu govoriti,
za građane Bogu uzdisati,
zgodiše se velika čudesa:
leti strila ozgar od nebesa,

na otar je prid Ivana pala.
Lipa dara, našem Bogu fala!
Sveti Ive uze je u ruke,
na njoj štije: »Dobićete Turke«.

Ovo pismo svi građani štiše
ter jedino Bogu zafališe.

Sablje oštre, gorke suze taru,
jao sada Osmanović caru!

Kako žarko opočinu sunce,
sve se skoči, malo i veliko,
nose grede, daske opakljene,
sijeno, slamu, goru svakojaku.

Užegoše, na Turke baciše,
vojnici ji straga zatekoše:
koji Turčin od vatre bižaše,
on od sablje uteć ne mogaše:

koji, pobre, od sablje bižahu,
oni živi u vatru skakahu.
Sve izgori, niko ne uteče,
kano miši izgorili ječe.

posli toga juriš učiniše
na topčije i na kumbardžije
ter oteše carevo oružje,
ognjenite šibe i lumbarde.

Sjajni misec pomrčao biše
od crnoga praha i olova.
Što god Turak' oko grada biše,
sve Ungarci pod mač okrenuše.

Kada li je danak osvanuo,
govorio Ive Kapistrane:
»Ko je godir srca junaškoga,
neka sada nasliduje mene!

Dunaj ćemo vodu pribroditi
i na carev dundar udariti.«
To je čuo vojevoda Janko
ter je svojoj govorio vojsci:

»Ko se nađe od sve vojske moje,
da pribrodi Dunaj, vodu ladnu,
i udari jurišem na Turke,
mojom sabljom odsiću mu glavu.

Zadosta je našega junaštva,
koje noćas jesmo učinili;
neka Turci s mirom doma iđu,
ne dajimo sriću za nesriću!«

Sva je vojska Janka poslušala,
ali ne kti Ivan Kapistrane
ni njegovi križari junaci,
nego Dunaj vodu pribrodiše.

Pet iljada, ni manje ni više,
svega glasa »Jezus!« zavikaše
ter udriše jedino na Turke,
na vas tabor cara silenoga.

Za šest uri s Turcim bojak biše,
od praha se ništa ne viđaše,
od topova ništa ne čujaše:
Turci zovu sveca Muhameda,
a krstjani ime Isusovo.

Ali ko će z Bogom bojak biti,
ko l' Božiju vojsku pridobiti?
Pobigoše Turci janjičari,
al ji siku Božiji križari.

Oteše jim aznu i zairu
čadorove i alaj-barjake,
sve oružje, ognjene topove,
tambalase, bubnje i svirale.

Tu gospoda mnoga izgiboše,
sve po izbor age i spahije,
mlađan vezir s agom janjičarskim,
ine vojske ni broja se ne zna.

Al uteče Memed, care silni,
uđe ranjen, vesela mu majka!
Ovo uvik nek se pripovida,
kako Ivan Turke pridobiva!

Pjesma od uzetja carigradskoga uzvađena iz knjiga Florijana Kampi

Prenesena u jezik preoslavni i složena po starcu Milovanu,
a prikazana gospodi hrišćanskoj

Knjigu piše momče sveznadare
iz Jedrene, grada bijeloga,
na iljadu četiri stotine
i pedeset još i tri godine

ter je šalje g bilu Carigradu,
a na ruke cara Kostadina:
»Kupi vojsku, mili gospodare,
iđe na te Otmanović care.

U njega je vojska sjelovita
od Ažije i od Tatarije,
Bulgarije i od Romanije
i ostalih mjesta i kraljestva.«

Kad Kostadin bijelu knjigu primi,
knjigu štije, a suze prolije.
Pitaju ga riješćanska gospoda:
»Što je tebi, care Kostadine?

Koja ti je cviliti nevolja?
Ali ti je netjak poginuo,

po imenu Kommen Dimitrija,
bojak bijuć s carevim delijam?«

Odgovara care Kostadine:
»Proď'te me se, riješćanska gospodo!
Nije meni netjak poginuo
bojak bijuć s carevim delijam,

ali mi je cvijelit nevolja,
jer evo mi lijestak knjige dođe
od elčije moga sveznadara
iz Jedrene, bijeloga grada,

da je care vojsku sakupio
i da mjesli udariti na me,
a ja ne smim dočekati njega,
jere nejmam moći ni pomoći.

Svi su bani mene odbjegnuli,
protiva se meni uzdjegnuli,
oboriće u sužanjstvo mene,
a brzo će oborit i sebe.

Sva je moja zemlja porobljena
od Memeda cara nevjernoga,
do bijela grada Carigrada,
a brzo će osvojit i njega;

jere nejmam brata ni rođaka
niti imam draga prijatelja,
koji bi mi u pomoći bio,
u potribi novce poklonio.«

Maleno je vrijeme postajalo,
ugleda se vojska silovita
oko bijela grada Carigrada
drugi danak aprila mjeseca,

sijelna vojska cara nevjernoga,
po imenu Memeda Drugoga:
sto iljada po izbor konjika,
dvi stotine iljada pješaca,

a na moru blizu Carigrada
sto galija, dvista ormanica,
čini u sve silenih Turaka
za četiri stotine iljada.

Gleda ji je care Kostadine
iz bijela grada Carigrada,
gledao je ter je govorio,
đe ga sluša malo i veljeko:

»Ah, moj Bože, čuda prevelika!
Je li veće na svijetu čojeka,
koji nije doša Carigradu
pohoditi cara Kostadina?

Turskoj vojsci ko će odoliti
ko l' on'liku sjelu dočekati?
Šest iljada, već' nejmam vojnika,
od mojega naroda junaka.

Tri iljade dođe vjetezova
od Mletaka i Đenue grada.
Udariće pedeset Turaka
na svakoga mojega junaka.

Al dok mi je na ramenu glava,
ne ću predat Turkom Carigrada,
jeda Boga i Bogorodice
i Sofije usred Carigrada!«

Pak se skoči na konja golema
ter otiđe preo Carigrada
i razgleda carigradska vrata,
na nje meće najbolje junake:

Teofila, svoga rodijaka,
da mu brani vrata Pozlaćena
i kašteo više vrata Zlatni,
koga, pobre, sedam kula brani;

a elčiju dužda mletačkoga,
da mu pazi dvora bijeloga
od sejmena i od janjičara,
vjetezova cara sjelenoga.

Julijana meće Katalana,
od starine časna kapetana,
Lavska vrata da junaški brani
i da svoje poštenje sarani.

A na vrata svetoga Romana
car Kostadin postavio biše

od Đenue mlada đenerala,
Justinijan koji se zoviše,

pak je njemu tiho besidio:
»Đenerale, sve moje uzdanje,
čuvaj vrata svetoga Romana,
brani, sijenko, i sebe i mene,

jer najveća sjela od Turaka
na ova će vrata udariti.
Janjičari, ponositi Turci,
puno će, bane, dodijati!

Al se uzdam u vijernost tvoju
i junaštvo tvoji vjetezova,
da ćeš branit svijetlu krunu moju
i od grada bijeli zjedova.«

Dva Troila, dva mila brajena,
u Đenui gradu odgojena,
Antun jedno, a Pava je drugo,
od cesara naredbu primiše,

da mu brane vrata od zapada
pram Jedreni, gradu bijelomu,
od konjika cara tatarskoga
i pješaca paše bugarskoga.

Još dozivlje Todora vjeteza,
od starine plemića i kneza;
niz obraz je suzam oborio,
ovako je njemu govorio:

»Slugo vjerna, Todore vjeteže,
predajem ti vrata od Karšije;
mnogo će ti Turci dodijati,
brani sebe, ne izdaji mene.«

Dozivaše i Luku Notara,
đenerala od tanki galija,
šenatura Carigrađanina,
ovako je njemu besidio:

»Đenerale, sve moje uzdanje,
pazi grada od turski galija.
Imaš dosta praha i olova
i junaka kano sokolova.«

Zovijaše dva principa mlada,
od bijela Carigrada oba:
Nicefora, svoga rodijaka,
i Todora, silnoga junaka,

ter ji šalje, da mu crkvu brane
od Dvanaest apostola zvane.
Kaluđere, oce duhovnike,
mlade pope, grčke svečenike

ponukuje care Kostadine,
da se brane prahom i olovom
i da mole Boga brez pristanka
od večera ter do bila danka.

Al poslušaj, moj mili brajene,
što ti kaže starac Mjelovane:
dojedriše četiri đemije
iz daleka od zemlje laćanske.

Svaka nosi po sto lumbarada,
a pušaka ni broja se ne zna,
pune bihu ognja žestokoga
i junaka od Đenue grada.

Kad su bili blizu Carigrada,
prista vjetar, stadoše đemije
nasred mora kano i planine,
nit se mječu niti naprid iđu.

Evo teška boja i mejdana!
Zavezoše careve galije,
oblećeše latinske đemije
nasred mora izpod Carigrada.

Iz đemija pucaju topovi
ter se čuju kano i gromovi,
potopiše tanene galije,
izlomiše turske ormanice.

Ne bi reka, da je morski bojak,
već bi rekao, da je sudnji danak:
iz laćenski silenih brodova
siplje oganj, nigda ne pristaje.

Pade mrtvi carevi junaka
za dvanajest iljada Turaka.

Tako isti povidiše Turci,
kad Carigrad izgubiše Grci.

Laćenom je dobra sreća bila,
Bog jim dade vjetra maestrala,
zajedriše g bijelu Carigradu
posred turski tanenih galija.

Na sve strane vatru prosipljući
i s topovim galije bijući
dojedriše zdravo Carigradu
pjevajući i popijevajući.

Memed care zanimio biše
od velike tuge i žalosti
gledajući šajke, i galije,
đe se tope u to sinje more.

Zove care pašu kapetana,
da mu rusu odsiječe glavu,
a kada ga ugledao biše
izranjena i svega krvava,

ne kti njemu odsijecati glave,
već ga bije teškim buzdohanom:
»Bre, dimsuze, paša kapetane,
kamo moje tanene galije?«

Pak namisti velike topove
pram bijelu gradu Carigradu,
poče njega biti sa svih strana
i oriti do zemlje bedene.

Pak dozivlje paše i vezire
ter je njima Memed besidio:
»Sjutra valja na grad udariti
i na silu njega osvojiti.

Koji prvi skoči na bedene
i na nj metne alaj zelen barjak,
za pašu ću njega učiniti
od sve moje zemlje Romanije.«

Kada li je danak osvanuo,
razviše se svileni barjaci,
udariše bubnji i svjerale,
zavijekaše po vojsci čauši.

Polećeše uz pole konjici,
udariše sa svih strana pješci;
juriš čine od jutra do mraka,
Carigrada uzet ne mogoše,

nego pod njim izgiboše mnogi,
a najveće Grci i Ermeni,
koji bihu silom povedeni
i na juriš prvi određeni.

Ali se to malo i znadiše
prama sjeli, koja došla biše:
za pedeset i veće danaka
ne prestaše biti Carigrada.

Evo, brate, i gore žalosti!
Bog ostavi nesrećne grešnike:
ugleda se svjetlost na Duhove
u bijelu gradu Carigradu.

Iz grada je ona izlećela
ter je k vedru nebu polećela.
Kad to čudo Turci ugledaše,
od vesela skupa zavikaše:

»Slava budi Bogu velekomu,
dobra sreća caru čestitomu!
Bog pobježe iz Stambola grada,
predade ga caru silenomu.«

To je čudo i car ugledao,
preda se je odže dozivao
ter je care njima govorio:
»Poslušajte, odže zakonoše!

Sjutra ćemo dovu proučiti
i ramazan žestok učiniti,
da ako nam Bog i sreća dade,
tor Carigrad brzo osvojimo.«

Kada li je danak osvanuo,
Turci svoju dovu proučiše
i ramazan žestok učiniše,
ne bi li jim dobra sreća bila.

To je gleda care Kostadine,
gledao je ter je besidio,

đe ga sluša malo i veliko,
patrijara i svi svečenici:

»Uče dovu Turci vjetezovi,
baš će sjutra na grad udariti.
Svaki svoje izpovjedi grije,
pokajmo se, dok imamo vrijeme.

Ljubimo se i pomijerimo se
kano bratja i riješćani pravi.
Ako naše i pogine tijelo,
ne bi li nam duši bolje bijelo!

Preoslavni otac patrijara,
kojino vas i uči i kara,
daće nami blaosove svete,
ter će činit da se Memed smete.

Svaki budi srca junaškoga,
a desnice Marka Kraljevića,
ter slobodno Turke dočekajte
i njiove glave odsijecajte.

Ako l' se približalo vrijeme,
da mi naše pogubimo glave
rad poštenja, vjere i zakona,
slava Bogu i Bogorodici!

Bolje nam je poginut pošteno
neg na svijetu živit nepošteno.
Svaki radi osvetiti Boga,
ja ću Boga i Bogorodicu!«

Kad vojnici njega razumiše,
sve zaplaka malo i veliko,
svak se kaje i proštenje pita,
a najveće care Kostadine.

Maleno je postajalo vrijeme,
sa svih strana udariše Turci:
deset iljad skala presloniše
uz bedene bila Carigrada.

Stoji jauk ranjenih delija,
stoji viska turski bedevija,
a zemlja se tresijaše kruto
oko bila grada Carigrada

od topova turski i riješćanski
od bubanja i od tambalasa,
od kumbara i silni pušaka,
od galija turski i laćenski,

od svjerala i turski pifara
i od trublja grčki i laćenski
od zvečanja mača i sabalja,
alakanja carevih delija.

Izgiboše janjičari Turci
i sejmeni, ni broja se ne zna,
a niz polje krvca tecijaše,
u sinje se more salivaše.

Koliko su visoci zjedovi
od bijela grada Carigrada,
mrtvi su ji Turci nadjetili,
viruj, pobre, mudri ljudi kažu.

Carigrada ni tad ne uzeše,
već sramotno natrag pobjegoše.
Al zavijeka malo i veliko
iz bijela grada Carigrada:

»Janjičari, vi li ste levente
i delije Otmanović cara?
Odbacite svijetle sablje vaše,
prepašite ženske opreglače,

kad ne smite s nami bojak biti,
već bižite kano strašivice!
Pofali se, Memede sultane,
koliko si glava odsjekao!«

Ah, moj Bože, goleme žalosti,
teške ti su grčke oholosti!
Kada ji je care razumio,
svu je vojsku natrag okrenuo.

Janjičari, siloviti Turci,
udariše kano mrki vuci,
carigradska osvojiše vrata,
u Carigrad sjelom uljezoše.

Isjekoše malo i veliko,
pogubiše cara Kostadina,

al vjeteški poginuo biše
sikuć mlade Turke janjičare.

Dvista rana na njemu bijaše,
al po poli Turke presicaše,
pak najposli crnoj zemlji pade,
zemlji pade, Bogu dušu dade.

Side Memed nasrid Carigrada
na pristolju cesara grčkoga,
ter od tada Otmanović care
sve ponizi kralje i cesare.

Sve po redu pozdravlja riješćane
po imenu starac Mjelovane!
Molite mu vi Boga za zdravlje
ne bi li vam pjesme izvodio

od Stambola, grada bijeloga,
Romanije i od Bulgarije,
od Mostara i ravna Kotara,
Slavonije i od Ungarije,

od junaka Lijeke i Krbave
i od Bosne, vjetežke države.
Na sablji vam dobra sreća bila
i turske se krvce napojila!

Pisma od kuće Frankopanovića

Čudila se Lika i Krbava,
što govori Bugarine Sava:
kudi pleme Frankopanovića,
i viteza bana Zrinovića.

Svoje ime uzdiže i fali,
kojeno je počelo od lani,
pogrđuje stare vitezove,
sve slovinske bane i knezove:

»Što je veće pleme Kraljevića,
Kosarića oli Kobilića
od mojega roda vitežkoga
i na glasu vazda junaškoga?

Svuda slave Zrinovića bana
i mladoga kneza Frankopana,
kano da su s neba doletili
i od vika na nebesih bili.

A ne znadu, da su od težaka,
od čobana oli prosijaka:
do jučer su uzbijali ovce
i dvorili po svitu trgovce,

a sada se svitli bani kažu
ter s težacim ne će da se slažu,
a nejmadu u žepu ni novca,
nego ištu pomoć od trgovca.«

To je čuo Ličanin Bariša
ter je njemu tiho besidio:
»Ne budali, Bugarin Saviša!
Ali si se brežan pomamio?

Nije misec ni godina dana,
da je pleme Zrinovića bana:
od iljade veće je godina,
da se zvaše kneže od Nadina.

Sva su taka velika gospoda
od našega slavnoga naroda:
niko ne zna, odkada su bili
ni gospodstvo kad su zadobili.

Nu poslušaj Frankopanovića,
velikoga bana i plemića,
od koga je roda i plemena
i od koga izlazi vrimena.

Dvi iljade godišta imade,
odkada se ovo pleme znade.
U Trojanu gradu pribivaše,
po svemu se svitu spominjaše,

jer porodi vrsne vitezove,
plemenite bane i knezove.
Ovako nam sveti oci kažu,
još i drugi k njima se prilažu.

Anicio starinom se zvaše,
od Enea bana izlazaše
i od Turna, kralja latinskoga,
najvećega plemića rimskoga.

Od njega se rodiše glavari,
kardinali i Božji vikari:
Aleksandro i Grgur Deveti,
Inocenco, Grgur, papa sveti.

Još porodi svete i svetice,
Benedeta i mnoge divice,
Isusove mnoge mučenike,
žene svete i ispovidnike.

Od njega su vitezovi stari,
svitli bani, kralji i cesari,
cesarice i mlade banice
i od svake vrste poglavice.

Po svem svitu Dante glasoviti,
u nauku puno ponositi,
Fiorentin koji se zoviše,
od kolina Frankopana biše,

a od kuće na glasu viteza
Aldigera, velikoga kneza
od bijela Fiorence grada,
kojano se nalazi i sada.

Od ovoga jasnog plemena,
al podavno u stara vrimena,

za dužda je mletačkoga bio,
imenom se zvaše Mijovio.

Kad Tatari naglo udariše
ter ungarsku zemlju porobiše,
potiraše kralja ungarskoga
do sinjega mora latinskoga.

U to vrime ban rvatski biše,
imenom se Nikola zoviše,
od plemena Frankopanovića,
imadiše srce Kraljevića

ter sakupi Rvate junake,
na oružju vitezove jake,
siče vojsku cara tatarskoga,
oslobodi kralja ungarskoga.

Od njega se bani porodiše,
zadužbine koji učiniše:
štuju crkvu i Božje pastire,
sagradiše mnoge manastire.

Sad promisli, Sava Bugarine,
koji kudiš bane od starine,
je li veće pleme Zrinovića
i viteza Frankopanovića

od tvojega roda i plemena
i krasnoga od lani imena!
Nemoj, pobre, nabijat kabljića
ni grditi slovinski plemića!

Gospodstvo su na sablji dobili,
a nisu ga za novce kupili
ni pasući po planinam ovce
ni dvoreći po svitu trgovce.«

Pisma, kako Ante Loredan, vlastelin mletački, obrani Skadar od Turaka na 1475.

Divan čini Otmanović care,
po imenu Memede sultane;
svu gospodu na divan sazivlje
ter je Memed njima govorio:

»Ne bi li se koji junak naša,
da podigne silnu vojsku moju
i otiđe priko Arbanije
ter osvoji Skadar kod Bojane?«

Svi veziri mukom zamukoše,
ali ne kti vezi Sulemane
od bosanske na glasu države,
već je caru tiho besidio:

»Daj mi, care, pišac i konjika
osamdeset iljada vojnika,
ja ću poći k Skadru bijelomu,
na silu ću osvojiti njega.«

Što zapita vezir Bošnjanine,
što zapita, to mu care daje:
osamdeset iljada vojnika,
sve po izbor najbolji junaka.

Podiže se priko Arbanije,
brzo dođe Skadru bijelomu.
Sa svi ga je strana obsidnuo,
pak napisa listak knjige bile

ter je šalje mladu providuru,
Mlečaninu Anti Loredanu.
U knjizi ga vezir podravljaše
ter ovako njemu govoraše:

»Providure Ante Loredane,
pošalji mi ključe Skadra grada.
Nemoj gubit rusu glavu tvoju
ni tvojizih mladi vitezova.«

Loredan mu knjigu odpisuje:
»Ne budali, paša Bošnjanine!
Ja sam duždu tvrdu viru dao,
da mu ne ću izdat Skadra grada,
dok je moja na ramenu glava.«

Kad je njega paša razumio,
poče biti Skadar sa svih strana.
Bio ga je petnajest danaka
od zorice ter do mrkla mraka.

Bile kule mnoge oboriše,
na tri mista beden otvoriše.
Kad to vidi paša Bošnjanine,
na Skadar je juriš učinio.

Jedni Turci beden podkopaju,

drugi skaču gradu na bedene,
ali ludo pogubiše glave
na jurišu Skadra bijeloga.

Osta mrtvi četiri iljade
oko grada na jurišu prvom
sve najboljih Turak' krajišnika.
Pivaj, pobre, junaška je dika!

Kada li je danak osvanuo,
opet Turci juriš učiniše,
od zorice ter do mrkle noćce
ne pristaše na grad udarati.

Ali bila ne uzeše grada,
jer ga brani Ante Loredane.
Biše ladne vode ponestalo
našoj vojsci u Skadru bilomu.

Loredanu to mučno bijaše
ter glavarom tiho besiđaše:
»Nije l' koga porodila majka,
da otiđe do rike Bojane

- s pet iljada najbolji junaka
i udare jurišem na Turke
ter donesu vode iz Bojane
za svu vojsku, koja je u Skadru?«

Svi junaci zemlji pogledaše
ali ne kti vitez od starine,
po imenu Crnojević Ive,

ban od Zente i Gorice Crne,

već govori mladu providuru:
»Ne brini se, Ante Loredane!
Ja ću poći do rike Bojane
i doniću vode za junake.«

Pak povede svoje Crnogorce,
Ercegovce i silne Kotarce,
ter na Turke snažno udariše,
dvi iljade glava odsikoše.

Otiđoše do rike Bojane
ter se ladne napiše vodice.
Zdravo su se natrag povratili,
za junake vodice donili.

Malo toga vrime postajalo,
trećom Turci na grad udariše:
prisloniše listve uz bedene,
na grad meću barjake zelene.

Loredan se Turkom ne pridaje,
već jim ruse odsijeca glave.
Vezir biše sablju povadio,
janjičare na grad natirao.

Al građani za to i ne haju,
već jim ruse glave odsicaju,
biju Turke drvljem i kamenjem,
s crnim prahom i teškim olovom.

A kad vidi Suleman vezire,
da ne može Skadra osvojiti,
diže vojsku izpod bila grada,
ode plačuć caru gospodaru.

Osta mrtvi pod gradom Turaka
za dvadeset iljada junaka,
što Loredan pogubio biše
braneć Skadar, - to Sagredo piše.

Za Antino veliko junaštvo
njemu dade dužde đeneralstvo
od Levanta i lipe Morije,
Cipra ravna i zemlje Kandije.

Vitežki je vazda vojevao,
po Levantu Turke razbijao:
kad Lepanat bili obsidoše
ter ga biše za osam miseci,

na tursku je vojsku udario,
deset iljad' glava odsikao.
Izpod grada on istira Turke,
okrvavi svoje bile ruke.

Pisma od kralja ungarskoga, Ludovika imenom, kako pogibe na Muačkom polju boj bijući s carem Sulemanom na 1526.

Sanak snila ungarska kraljica,
lipa ljuba kralja Ludovika,
u Budimu, gradu bijelomu;
sanak snila, u sanku vidila,

da se vedro nebo prolomilo
nad Budimom, nad bijelim gradom,
da je sunce na zemljicu palo,
da je jasni misec pomrčao,

svitle zvizde misec odbignule
ter su kraju neba pribignule;
da su utve Dunaj priletile
ter su pale na polje Muačko.

Sveznavari sanak tomačiše,
tomačiše, al ne domisliše,
nego jedna mlađana divojka,
u Budimu gradu odgojena.

Kraljici je sanak tomačila
ter joj biše tiho besidila:
»Štono jesi u sanku vidila,
da se vedro nebo prolomilo

nad Budimom, nad bijelim gradom,
to će Turci Budim osvojiti.
Što l' je sunce na zemlju padnulo,
to će Turci kralja pogubiti.

Što l' je jasni misec pomrčao
to će njemu potamniti lišce.
Što l' su zvizde misec odbignule,
to će njega odbignuti sluge.

Što li utve Dunaj priletiše
ter padoše na polje Muačko,
ono Turci Dunaj pribrodiše,
na Muaču tabor učiniše.

Koliko je Muač, polje ravno,
svega su ga Turci pritisnuli:
prid njimam je Otmanović care,
po imenu silni Sulemane.«

Ištom ona sanak tomačeći,
knjiga dođe kralju ungarskomu
od silnoga cara Sulemana,
u knjizi je kralju govorio:

»Kad razgledaš bilu knjigu moju,
pošalji mi ključe od Budina
oli odi, da se ogledamo
na Muaču, polju širokomu.«

Kad Ludovik bilu knjigu primi,
kupi vojsku po Budimu gradu,

po Budimu i okolo njega,
skupi vojske trideset iljada.

Ali jadan samosvitan biše,
mudrih ljudi nauk ne primaše:
za glavare ne meće vojnike,
već biskupe, fratre, redovnike,

koji nisu Turak' ni vidili,
kamo li su š njima bojak bili.
Mlada kralja na zlo nametnuše,
Ungariju u zlo oboriše.

Nije sablja za popa ni fratra,
već krunica i križ izpod vrata,
dišipline i pokora težka
redovnika dila su vitežka.

Fratar ima čuvat manastira,
biskup činit dilo od pastira,
a gospoda sablje pripasati
i vitežki vazda vojevati.

Kralj Ludovik mlado momče biše,
vojevati jošter ne znadiše:
ne kti slušat ungarske gospode,
već biskupe uze za vojvode.

Zove k sebi Tomorca fratra,
franceskana po imenu Pavla,
arcibiskup od Koloča grada,
ter je njemu tiho besidio:

»Ti ćeš mojom upravljati vojskom,
slušaće te pišci i konjici,
sva gospoda i svi vladaoci
od lijepe zemlje Ungarije.«

Pak podiže svoje vitezove,
trijest iljad' mladi Ugričića
ter otiđe na polje Muačko.
A kada je Turke ugledao,
bijaše se kralju poplašio.

Govorio ungarskoj gospodi:
»Svitujte me, moji vitezovi,
možemo li s Turcim bojak biti,
smidemo li na nje udariti.«

Vele njemu ungarska gospoda:
»Ludoviče, naša kruno svitla!
Nemoj gubit i sebe i vojsku
i svu ravnu zemlju Ungariju.

Trijest iljad', već' nejmaš vojnika
trista iljad' imade Turaka;
udariće deset na jednoga,
pogubiće Turci do jednoga.

Počekajmo tri bijela danka,
jer evo nam dobra pomoć iđe,
Zampuljane, od Erdelja bane,
i š njim vojske trideset iljada.

Ide tebi pomoć od Rvata
za petnajest iljada junaka:
prid njimam je od Rvata bane,
po imenu vitez Franđipane.

Trijest iljad' iđe vitezova
od Prusije i od Bohemije:
prid njimam je junak od starine
Brandeburgo, bane od Prusije.«

Fra Pava mu biskup govoraše,
na zlo kralja ter nagovaraše:
»Ne plaši se, svitla kruno moja,
dobićemo cara Sulemana!

Desnica je naša od mejdana,
ne čekajmo pomoći od bana,
već udrimo slobodno na Turke
ter mi naše posvetimo ruke.

Biće tvoja dika i pofala
pridobivši silenoga cara
brez velike od bana pomoći,
koja ti je namislila doći.«

Posluša ga, ujide ga zmija,
ter udari na carevu vojsku.
Sve do podne kraljev mejdan biše,
po podnevu Turci pridobiše.

Izgiboše ungarska gospoda
braneć svoga kralja Ludovika,

i pogibe fratar franceskane,
arcibiskup od Koloča grada.

Još i biskup od Bosne ponosne,
arcibiskup od Strogona grada
i ostali mnogi redovnici
poznadoše, što će reći Turci.

Tu pogibe kralju od Budima,
utopi se u vodu studenu.
Uteče mu sluga Miovile
ter pobiže g bilomu Budimu,

ter dozivlje budimsku kraljicu
pak je joj tijo govorio biše:
»Biži, jadna, kuda godir znadeš,
pogibe ti kralju Ludoviče!«

Govorila budimska kraljica:
»Ne budali, slugo Miovile!
Nisi jadan kralja ni vidio,
već napijaš vino po Budimu,
vino piješ, a ljubiš divojke.«

Ali veli sluga Miovile:
»Zlo ti vino, a gore ti bilo!
Nije mi se izlomilo perje
napijajuć vino po Budimu
ni ljubeći Budimke divojke,

već se moje izlomilo perje
bojak bijuć s carevim delijam.«

Kada ga je ona razumila,
niz obraz je suzam oborila,

pak pokupi i srebro i zlato,
sitni biser i drago kamenje
ter pobiže k Požunu bilomu,
di se krune kralji od Budima.

Na putu joj loša srića biše:
pustahije na nju udariše,
oteše joj i srebro i zlato,
sitni biser i drago kamenje.

Osta plačuć u gori zelenoj,
kukajući kano kukavica,
suze roneć jadna udovica.
Ej neviro, od Boga prokleta!

I od tada, pobratime dragi,
osta turska ravna Ungarija.
Teško majci budalu rodeći,
a kraljestvu dite vladajući!

Pisma od bana Zrinovića i cara Sulemana trećega, koji obside Seget ungarski i pod njim umri na 1566.

Suleman se razbolio biše
u bijelu gradu Carigradu.
Pitaju ga paše i veziri:
»Što je tebi, care gospodare?

Koja ti je bolovat nevolja?
Ali ti je starost dodijala
ali junak Zrinović Nikola
devet godin' s tobom bojak bijuć?«

Odgovara care Sulemane:
»Proď'te me se, paše i veziri!
Nije meni starost dodijala,
već nevirni Zrinović Nikola,

koji razbi Ali-pašu moga
pod Segetom - on se ne bilio! -
ter isiče svu vojsku njegovu
i porobi Bosnu do Fojnice.

Sada nejma većega junaka
u Turčina ni u kaurina
ni žešćega meni dušmanina
od Nikole Zrinovića, bana.

Nit ću živit ni veseo biti,
dok ne smaknem dušmanina moga
Zrinovića, bana rvatskoga,
koji mi je puno dodijao.«

Pak dozivlje Sokolović-pašu
ter je njemu care besidio:
»Amet-paša, virna slugo naša,
kupi vojsku, što god veću moreš,

da iđemo Seget uzimati
u lijepoj zemlji Ungariji,
koga mi je babo uzimao,
al ga nije osvojit mogao.

Ako nami Bog i srića dade,
ter mi sada njega osvojimo
i Nikolu bana pogubimo,
bićeš vezir od svih paša moji.«

Kad je paša njega razumio,
silenu je vojsku sakupio;
sto iljada po izbor konjika,
pišadije ni broja se ne zna.

Ode vojska do Segeta grada
i prid njome care Sulemane.
Gleda ga je Zrinoviću bane,
gledao je ter je besidio:

»Mili Bože, na daru ti fala,
kad dočeka i ovoga danka,

da ja vidi ov'liko junaka
pohoditi Zrinovića bana!

Što sam, Bože, od tebe prosio,
sada vidim, da sam izprosio:
blagosovi svitlu sablju moju,
da osvetim svetu viru tvoju.

Tri iljade, već' nejmam vojnika,
a brez broja na polju Turaka,
al s pomoću Boga velikoga
pridobiću dušmanina moga.«

Pak je svojoj vojsci besidia:
»Poslušajte, mila bratjo moja!
Evo na nas turska sila dođe
i prid njome care Sulemane.

Spomen'te se, da jeste Ungarci:
malo nas je, ali smo junaci,
svaki udri na deset Turaka,
sam Zrinović oće na dvadeset.

Ako l' se je približalo vrime,
da mi našu krvcu prolijemo
braneć svetu viru Isusovu
i svijetlu krunu cesarovu,

umrićemo kano mučenici,
od slavnoga naroda vojnici,
z golim sabljam u desnici ruci,
al će platit i nevirni Turci.«

Pak naperi tanena višala
na bedenu od bijela grada
ter je družbi svojoj besidio:
»Poslušajte, moji vitezovi!

Ako bi se koji junak naša
ter spomene, da se pridademo,
staviću ga na višala tanka,
da bi bila ista moja majka!

Ako bi me pogubili Turci,
oli ljute rane dopadnule,
slušaćete mojega netjaka,
baš od mene boljega junaka.

Vi imate praha i olova
i zaire za tri godinice:
branite se, ne izdajite se,
živi Turkom ne pridajite se!

Ako stari Seget izgubite,
u novi se opet zatvorite;
ako li bi novi izgubili,
bižaćete u kašteo tvrdi.«

Ištom bane tako govoreći
i delije svoje slobodeći,
potrese se Seget, grade bili,
od carevih silnih lumbarada.

Bio ga je tri nedilje dana
pak učini juriš od mejdana,
al se brani Zrinoviću bane,
ljute Turkom zadavaše rane.

Evo, pobre, goleme žalosti!
Turci žestok lagum užegoše,
po Segeta u lagum digoše
ter na Seget juriš učiniše.

Al ji siku delije Ungarci,
Zrinovića po izbor junaci.
Koliko je u godini dana,
ban Zrinović odsiječe glava

i pogubi dva zmaja ognjena:
Bulvi-pašu od Macedonije,
Tiluf pašu od Bagdata grada.
Ali stari Seget izgubiše,
u novi se opet zatvoriše.

Ladna voda oko grada biše,
al je zemlje Turci napuniše:
za tu vodu ne znade se ladnu,
jer je brzo Turci prisušiše.

Namistiše ognjene topove,
novi Seget biju brez pristanka
pak na njega juriše činjahu
od zorice ter do mrkle noćce.

Mnogo danak' i puno nedilja

Seget biše i na nj udaraše.
Ungarci se Turkom ne pridaju,
već ji siku, nigda ne pristaju.

Tu pogibe sileni Turaka
oko trijest i veće iljada,
al i vojska Zrinovića bana
tad izgibe, malo i ostade.

Ostade mu šest stotin' vojnika
Ungaraca, na glasu junaka.
Kad to vidi Zrinović Nikola,
zatvori se u kašteo tvrdi.

Suleman mu bilu knjigu piše:
»Zrinoviću, krilo cesarevo,
nemoj ludo izgubiti glave,
već otvori vrata od kaštela.«

Njemu bane knjigu odpisuje:
»Vira moja, Sulejmane care,
dok je meni na ramenu glava,
ne ću tebi otvoriti vrata,

Imam dosta praha i olova
i zaire, što je od potribe,
međuto će dobra pomoć doći
od cesara Maksimilijana.«

Kada ga je care razumio,
od jada se biše razbolio,
pak dozivlje Sokolović-pašu

ter je njemu care besidio:

»Amet-paša, desno krilo moje!
Ako meni sudnji danak dođe,
postavi me na kočije brze
ter me vozi g bilu Carigradu.

Ukopaj me, virna slugo moja,
dino devet cara ukopano,
dino barjak sveca Muhameda
i feredža Azreta Alije.«

To izusti, a dušicu pusti
na kriocu Sokolović-paše,
da od vojske i ne znade niko
pod Segetom, pod bijelim gradom.

Siče paša careve dvorane
i Mojsiju, njegova likara,
da zataji smrcu gospodara
Sulemana, cara silenoga.

Meće njega u kočije brze
ter ga vozi g bilu Carigradu.
Lipo ga je paša ukopao,
dino devet cara ukopano,

dino barjak sveca Muhameda
i feredža Azreta Alije.
Ob noć pođe, ob noć opet dođe,
da od vojske niko ne znadiše.

Kad li dođe pod Seget u vojsku,
pusti paša po vojsci telare,
da telare od jutra do mraka
i od mraka do bijela danka:

»Zapovida care Sulemane,
da kašteo tvrdi osvojimo;
ako li ga osvojit ne ćemo,
žive će nas mećat u topove
i s nami će njega uzimati.«

Kad to čuše Turci janjičari,
na kašteo tvrdi udariše,
uza nj tanke listve prisloniše
ter kaštelu skaču na bedene.

Za petnajest i više danaka
ne pristade juriš brez pristanka,
ali svoje pogubiše glave,
jer ji siku ungarske delije,

a najveće Zrinoviću bane.
Ali mu je vojska izginula,
ostade mu dvista vitezova,
a pogibe četiri stoine.

Evo, brate, i gore žalosti:
džabanu mu Turci upališe.
Kad to vidi Zrinović Nikola,
družini je svojoj besidio:

»Turci nami barut upališe,
svu zairu u lagum digoše;
od crnoga praha pocrnismo,
od živoga ognja izgorismo.

A ne će nam dobra pomoć doći
od cesara Maksimilijana.
Obranit se Turkom ne možemo,
da viteško dilo učinimo.

Otvorimo od kaštela vrata
ter na sablje dočekajmo Turke:
lipše nam je slavno poginuti
nego živi upasti u Turke.

Gole će nas po vojsci voditi
pak najposli na mihe derati.
Ali prija nego izginemo,
hote, bratjo, da se zagrlimo.«

Svi klekoše ter se poljubiše
i za grihe svoje proplakaše.
Nu poslušaj, pobratime dragi,
što učini Zrinoviću bane!

Oblači se, što god lipše može,
metnu na se sa zlatom aljine
i na glavu kapu kubašliju,
a za kapu šest pera od ždrala.

U žep meće sto zlatnih dukata
ter ovako upisao biše:

»Ko ukopa Zrinovića bana,
neka nosi sto zlatnih dukata! «

Pak otvori vrata od kaštela
i povadi sablju od bedrice.
Na kašteo Turci udariše,
al prvinci glave pogubiše,

jer ji siče Zrinović Nikola
i njegovi mladi vitezovi.
A kad bana rane dopadoše,
kleknu vitez na kolino livo.

U ruke se Turkom ne pridaje,
već jim ruse odsijeca glave,
al ga biše puška udarila
u zlo misto, u čelo junaško.

Mrtav bane crnoj zemlji pade,
g zemlji pade, Bogu dušu dade.
Zrinoviću, pokojna ti duša!
Ko će Turske odsicati glave?

Pisma, kako kralj Uluzali dođe s mnogo galija i ostalih od boja brodova pod grad Korčulu na 15 agusta oliti kolovoza 1571 i ne može ga osvojiti.

Zareče se Uluzali bane:
»Sakupiću Turke katalane,
oružaću tanene galije,
brze šajke, od boja đemije.

Uraniću rano prija zore,
zavešću se uza sinje more,
osvojiću Kotor i Korčulu
i bijelu Barbarigu kulu.

Porobiću po moru otoke,
razoriću palace visoke
od Kotora do bilih Mletaka,
pofataću dosta divojaka.

Razoriću crkve i otare,
sagradiću visoke munare
i džamije krajem Dalmacije,
di će klanjat odže i adžije.«

Što je reka Uluzali bane,
što je reka, poreka se nije,
već pokupi Turke katalane
i oruža tanene galije;

pak zajedri priko sinja mora,
brzo dođe g Buci od Kotora,
al na Kotor udarit ne smide,
već z galijam pod Korčulu ide.

Ištom zora zabilila biše,
bila vila s Pelišca zoviše
od Korčule kneza Latinina,
vlastelina, pobre, Mlečanina:

»Vlasteline, od Korčule kneže,
eto na te Uluzali-beže,
osamdeset imade galija,
sve su pune oholi balija.

Korčulu će Turci osvojiti,
u sužanjstvo tebe postaviti,
već prigledaj silene topove,
svitle puške, šibe principove.

Ne pridaji bila grada tvoga,
ne izdaji dužda mletačkoga.
Na grad bili postavi barjake
i oružaj misnike i djake,

sve građane, lovce i trgovce,
mlade momke, starce i udovce,
dijevojke, žene mužatice,
još i one mlade udovice,

svu gospodu i gospodičiće,
koji s tobom ulaze u viće.
Pobignuće katalani Turci,
kada vide, da ste mrki vuci.

Zovi, kneže, Antu Pomenića,
od starine roda Ugričića,
u njega je srca od junaka,
ne boji se silenih Turaka.

Neka vlada šibam i s topovim
i s oružjem svitlim principovim;
i prija je s Turcim bojak bio
ter mejdane njima odnosio.«

Kad je vilu razumio kneže,
od Mletaka po izbor viteže,
Korčuli je vrata zatvorio,
na bedene tope namistio.

Pak razmota svilene barjake
ter slobodi po gradu junake,
da veselo dočekaju Turke
i bijele okrvave ruke.

Malo vrime postajalo biše,
pod Korčulu Turci dojedriše.
Udariše kano mrki vuci
na Korčulu katalani Turci,

ter je biju kano i gromovi
iz galija sileni topovi,

al Korčula lipo odgovara
i galije s topovim obara.

Korčula se Turkom ne pridaje,
nego njimam žalosti zadaje,
jer je brane vitežki građani,
po imenu mladi Korčulani:

dica, starci, gizdavi trgovci,
popi, fratri, gospoda i lovci,
udovice, žene i divojke
i njiove još starice majke.

Al poslušaj, da ti čudo kažem,
žensko čudo, ter ništa ne lažem:
obukoše aljine na mušku,
pripasaše sablje na ajdučku

ter se brane kano muške glave,
a sada se od junaka slave.
Puške pune, meću se u Turke,
u njiove ne dadu se ruke.

Dan Marije biše Uznešenje,
ugleda se veliko zlamenje,
vedro se je nebo otvorilo,
iz neba je ništo govorilo:

»Nemojte se strašit, Korčulani,
jer vas dobit ne će katalani,
braniće vas Marija Divica,
kojano je vaša pomoćnica.«

To zlamenje i Turci vidiše
ter bijela jedra otvoriše,
pogiboše izpod bila grada,
ali varoš opališe tada,

u varošu dvore Pomenića,
ungarskoga starinom plemića.
Al se biše lipo osvetio,
jer je mnoge Turke pogubio.

Zajedriše neveseli Turci,
katalani, nevirni ajduci,
prija zore k Visu dojedriše
ter bogato selo porobiše.

Isikoše malo i veliko,
jer se Turkom ne nadaše niko.
Kako se je onda raselilo,
ni danas se nije naselilo.

Tu bi Turkom pozlaćena brada,
pak odoše do Staroga grada.
Onde Turci malo zadobiše,
već Vrbovsku selo porobiše.

Na Jelsu su varoš udarili,
i onde su malo zadobili,
jer u Jelsi bijaše junaka
slobodniji puno od Turaka.

Vele Turci gospodaru svomu:
»Da iđemo g Bolu bijelomu!«
Al Bol ne da ni gledati na se,
kamo li će njih pustit prida se!

A kad vidi Uluzali bane,
da nesrićan biše na sve strane,
povrati se uz to sinje more,
ide naći svoje bile dvore.

Pisma od Cipra.

Lipa ti je gora Romanija,
još je lipši Cipar nasrid mora.
U njem reste bilica pšenica,
rujno vino kano malvasija.

Po Cipru se bijele gradovi
kano bile tice labutovi,
najlipša su dva grada bijela:
jednom ime Nikožija biše,
a drugi se Famagošta zvaše.

Po njem šeta mlađan providure,
po imenu Ante Bragadine;
izšetao gradu na bedene
ter pogleda niz to polje ravno.

Sam se sobom Ante razgovara:
»Ah, moj Bože, čuda velikoga,
što se vidi nasrid polja ravna:
al je gora al studena voda,

al po polju zelene naranče,
al je polje magla pritisnula?
Čim li se je gora nakitila,
al s jabukam al z žutim narančam?«

Dozivlje ga vila iz planina
ter je njemu tiho besidila:
»Nit je gora nit studena voda,

ni po polju zelene naranče,
nit je magla polje pritisnula.

Već je ono silna turska vojska,
prid njome je Mustapa vezire;
sinoć dođe izpod Nikožije,
kojuno je jučer osvojia.

Sve isiče, niko ne uteče,
jedno za drugim za trijest iljada.
Ne žute se po granam naranče,
već na kopjim glave od junaka,

kojeno su jučer odsičene
u bijelu gradu Nikožiji.
Najlipša je glava Dandulova,
od bijela grada providura,

spored njome glava biskupova,
Kontarina, žalosna mu majka!
Na glavi mu mitra od bisera,
kojano je u Mleci krojena.

Al su glave lipo osvećene
od Arnalde, lipote divojke,
koja biše caru darovana
i još s njome trista divojaka.

U navi je barut upalila,
sultaniju u lagum dignula:
sve izgori, niko ne uteče,
sama sebi lipu slavu steče.«

Ištom vila tako besideći,
silni Turci na grad udariše,
vas se bili grade tresijaše
od onizi bojni lumbarada.

Pod njim Turci lito litovaše
od Jurjeva do Miola danka,
često oni juriše činiše,
z golim ćordam na beden skakaše.

Siče Turke Ante Bragadine
i njegovi mladi vitezovi,
mnoge oni glave odsikoše
ter ji meću gradu na bedene.

Nigda, pobre, Turci ne pristaše
ob dan, ob noć juriše čineći
i pod gradom mine kopajući,
kule bile u lagum dižući.

Tu gospoda mnoga izgiboše,
koluneli i mladi serdari,
vojevode i još barjaktari;
ine vojske ni broja se ne zna.

Al se bili grade ne pridaje,
jer ga brani Ante Bragadine.
Kad to vidi veliki vezire,
on uzimlje divit i artiju
ter napisa listak knjige bile,

pak je šalje Anti providuru
ter je njemu tiho besidio:
»Zlo ti jutro, Ante providure,
bila grada obraniti ne ćeš.

Šalji ključe od bijela grada;
ako li ji ti poslati ne ćeš,
gola ću te po vojsci voditi,
živa ću te na mije derati.«

Njemu Ante knjigu odpisuje:
»Neka znadeš, Mustapa vezire,
da ti ne ću pridat bila grada,
dok je moja na ramenu glava,

jer će meni dobra pomoć doći
od mojega bana đenerala:
sto galija dužda mletačkoga
i dvanajest bojni galijaca;

sto galija kralja španjolskoga,
vlada njimam Doria principe;
i dvanajest bana malteškoga,
a toliko pape velikoga.«

Kad je vezir knjigu razgledao,
od jada je bradu ogulio:
ne će vezir da s mirom miruje,
janjičare na grad natiruje.

Pod gradom je mine ukopao
i brzo je biše užegao;

kada li se mine užegoše,
po bijela grada oboriše.

Tu se teška krvca prolivaše,
teška krvca konjska i junaška;
tu se brani malo i veliko:
kaluđeri i svi svečenici,

udovice, žene i divojke,
dica, starci i mladi trgovci.
Tu brat brata poznat ne mogaše,
jer svakoga krvca oblivaše.

Da je komu pogledati bilo
Bragadina, mlada providura!
Krvave mu ruke do ramena
i svijetla ćorda do balčaka.

Viteški se i tad podnesoše,
jer iz grada Turke iztiraše:
osta mrtvi sileni Turaka
oko trijest i veće iljada.

Opet vezir bilu knjigu piše
ter je šalje Anti Bragadinu:
»Zlo ti bilo, Ante providure,
što li misliš, u što li se uzdaš?

Bila grada obraniti ne ćeš,
a neće ti dobra pomoć doći
od tvojega bana đenerala,
Doria je njega odbignuo.«

Kad je Ante knjigu progledao,
bio barjak biše razmotao
ter ga meće gradu na bedene,
jer se ino njemu ne mogaše.

Nestade mu praha ni olova
ni zaire, što je od potribe.
Sva mu vojska biše izginula,
a bedeni na zemlju padnuli.

Veziru je knjigu napisao,
u knjizi je njemu besidio:
»Zakuni se na ćitapu tvomu,
daj mi jamca Boga velikoga,

da ćeš pustit moje vitezove
zdrave poći duždu mletačkomu
i pod puškam i pod britkim ćordam,
poslaću ti ključe bila grada.«

Kad je vezir knjigu proučio,
od veselja crnu zemlju ljubi,
zaklinje se na ćitapu svomu
i daje mu jamca Boga svoga,

da će poći duždu mletačkomu
i njegovi mladi vitezovi
oružani, zdravi i veseli.
Ali vire u Turčinu nije.

Privari se, ujide ga zmija:
od grada je vrata otvorio,
veziru je ključe poklonio.
Govori mu sileni vezire:

»Dobro doša, turska krvopijo!
Kamo moje paše i kadije,
kamo moje age i spaije,
kamo li mi dica janjičari,

kojeno si s vojskom isikao
oko šeset i veće iljada?«
Na to se je Ante nasmijao,
veziru je tiho besidio:

»Muč', ne luduj, veliki vezire,
ja ne plačem paše i kadije,
nit ja plačem age ni spahije,
još ni tvoju dicu janjičare,

već ja plačem, da si utekao,
da ti glave nisam odsikao
i posla je k Mletku bijelomu
za jabuku duždu mletačkomu.«

To veziru puno mučno biše,
na svake ga on muke mećaše:
crne mu je oči izvadio
i bijele ruke odsikao.

Viša njega o lantini tankoj,
neka vidi sva vojska careva

Bragadina, mlada providura,
koji turske glave odsicaše.

Kada li je sunce počinulo,
skidaju ga s tanene lantine,
živa ga je na mije derao.
Bragadine, pokojna ti duša!

Kraljestvo od Cipra zvaše se jedan perivoj oliti đardin od svita radi njegove lipote, ravnine i ploda, koga porađaše, kad u njemu kralji kršćanski staju, a navlastito kada uživaše lipi mir pod krilom privedroga principa, koji ga izgubi na 1571.

Pisma od strašnoga boja, koji se učini na dan svete Justine.

Odkada su Mleci sagrađeni,
nije lipša vojska sakupljena,
što je vojska dužda mletačkoga
vrime rata Cipra nesrićnoga:

dvi stotine taneni galija,
dvajest i pet veliki đemija,
šest od boja silni galijaca,
ormanica ni broja se ne zna.

Prid njimam su sivi sokolovi,
od latinske zemlje vitezovi:
od Mletaka bane Veniere,
od Đenue Doria Andrija,

a od Španje Ivan đenerale
i od Rima Kolona principe,
od lijepe zemlje Sicilije
svitli bane, Kardon đenerale.

Kapetani, vlastela mletačka,
kavaliri, gospoda maltežka
od velika roda i plemena,
sve to trče, da Turčina siče.

Zavezoše uz more duždevo,
zajedriše izpod grčke zemlje.

Sinje se je more zapinilo
od galija i bojni đemija.

Kad su bili izpod Svete Mavre,
govorio Doria principe:
»Što su bili gori u istoku,
al su snizi ali labutovi,

al je magla posrid polja pala,
al popeti bili čadorovi,
al se vile na planini bile,
al su grčke na plandištu ovce?«

Veli njemu bane Veniere:
»Nit su snizi, nit su bile vile,
nit je magla, nit su labutovi
ni popeti bili čatorovi,

već su ono turske ormanice,
dvi stotine taneni galija,
četrdeset bojni sultanija,
sto galija Uluzali kralja
i brez broja brzi ormanica.

Prid njimam je morski kapetane
Ali-paša od Misira grada,
š njim ćemo se danas ogledati
i vitežku sreću prokušati.«

Ali veli Doria Andrija:
»Poslušaj me, bane Veniere,
ludo ćemo glave pogubiti,

mi nemojmo s Turcim bojak biti.«

Venier mu tiho odgovara:
»Nije vrime o tom besiditi;
valja danas s Turcim bojak biti,
za Isusa našu krv proliti.

Nismo došli šetati po moru
ni ljubiti Grkinje divojke,
već braniti viru Isusovu
i našega dužda mletačkoga.«

Pak je svoju vojsku razredio
i galije u red postavio,
od galija krila učinio,
đenerale lipo namistio.

Naprid šalje bojne galijace:
na jednoj je Duodo providure,
a na drugoj Guoro kapetane,
na trećoj je Ante Bragadine.

Pežara se četvrta zoviše,
Pižanova petoj ime biše,
- šesta je Ambrož Bragadina,
Mlečanina svitla gospodina.

Na desno je krilo postavio
od Đenue Andriju Doriu
i viteza Kardona Ivana,
Latinina i Sicilijana.

A na livo postavio biše
tri Mlečića i gospodičića:
Barbariga, đenerala bana,
i Kverina po imenu zvana,
trećega Kanal providura.

U sridu je bane postavio
đenerala Ivana Španjola
i viteza Kolonu principa,
kapetana papini galija.

Iza sebe ostavio biše
dvajest i pet taneni galija
i prid njima Alvar đenerala,
od starine silnoga junaka:

ako bi jim do potribe bilo,
nek udare čili na umorne.
A Venier lipo upravljaše
sa svom vojskom dužda mletačkoga.

Maleno je vrime postajalo,
dojedriše careve galije
i prid njima silni kapetane
Ali-paša od Misira grada.

Lipo jedre turske ormanice
po načinu mladoga miseca:
taki način od boja morskoga
drži vojska cara velikoga.

A kada li blizu dojedriše,
udariše pašine borije,
zavikaše Turci janjičari,
galijace živi oganj daše.

Stoji jeka bubanj i svirala,
grmljavina silni lumbarada;
stoji zvižda šiba i pušaka,
lomljavina taneni galija,
stoji jauk po moru delija.

Kada li se, pobre, sastadoše
sve galije turske i latinske,
rekao bi, nebesa se ore,
a planine u dubine nore.

Žarko sunce pomrčalo biše
od crnoga praha i olova,
sve se sinje more tresijaše
od topova turski i latinski.

Po moru se drugo ne viđaše
nego vesla, jedra i lantine,
i tilesa turska i krstjanska
po iljadu zajedno plivaše,
jedan drugom smrcu zadavaše.

Ne čuju se pisme ni popivke,
nit se čuju gusle ni tambure,
neg jauk i plač od junaka,
zveketanja mača i sabalja.

Sinje more krvavo bijaše
sve od krvce turske i krstjanske;
najveća se krvca prolivaše,
di bijahu mladi đenerali.

Ište paša Veniera bana,
a Venier pašu kapetana:
sritoše se ter se udariše,
dvi aždaje ljuto izraniše.

Vitezovi bana Veniera
u galiju tursku uskočiše,
do polak je oni osvojiše,
drugu polu osvojit ne mogu,

jer Aliji dobra pomoć dođe
od junaka bega Karaodže
i Mamuta, paše silenoga.
Izbaviše Ali-kapetana
od viteza Veniera bana.

Ali bane u nevolji biše,
galije ga turske obletiše:
Venier se njima ne pridaje,
već ji s ognjem bije na sve strane.

A međuto dobra pomoć dođe
ter udari sa četiri strane:
s jedne strane Ivan Loredane,
z druge strane vitez Kontarine,

s treće strane Alvar kavalire,

a s četvrte Malpier Katarine.
Potopiše careve galije,
pogubiše bega Karaodžu.

Dva viteza skladno udariše,
Ivan bane i duka od Parme,
na galiju paše kapetana,
udariše ter je osvojiše.

Ugleda se glava Alijina
na lantini od galije tanke,
više glave barjak trepećaše
privedroga dužda mletačkoga.

Svezana mu dva sinka klečahu
prid kolinom bana Veniera,
š njima mnoge paše i kadije,
silni Turci, age i spahije.

Turska sila biše dobivena
i najveća sila satrvena
izvan trijest taneni galija
i carevi bojni sultanija.

Ali udri zmaje od dvi glave,
po imenu Kverin đenerale,
razbi Turke, pofata galije,
težko siče po moru balije.

Livo krilo mletački galija
Barbarigo vitežki branjaše,
al ga biše strila udarila,

ljuta strila u oko junačko.

Za to bane haje i ne haje:
strilu nosi u oku livomu,
britku sablju u desnici ruci,
ter pod strilom slobodi junake.

A brzo mu dobra pomoć dođe
od njegova dragoga netjaka,
po imenu Marin Kontarina,
ter osveti ujca Barbariga.

Na Turke je juriš učinio,
bojak bijuć al je poginuo.
Treći danak bane Barbarigo
od bolesti dušicu ispusti.

Još ti kažem silnoga vojnika,
po imenu Nani Federika,
vitežki je s Turcim bojak bio,
Kara-pašu živa ufatio.

Junak biše Šilok kapetane,
vitežki se brani na sve strane;
namira ga biše namirila
na Kanala, mlada providura.

Žestoko se oni udariše
i nemilo, brate, izkrviše,
al pridobi Kanal providure
i potopi tanene galije.

Skoči paša u to sinje more,
kruto pliva, ali ne ispliva,
jer ga stiže Ivan Kontarine
ter mu rusu odsiječe glavu.

Desno krilo u nevolji biše,
jer galije njega oklopiše
Uluzali, kralja nevirnoga,
pomoćnika cara čestitoga.

Kruto bije maltežke galije
i vedroga dužda mletačkoga:
dvi galije bojne izgubiše,
braniti se više ne mogoše.

A kad vidi Andrija Doria
jadno stanje maltežki galija,
na Turke je naglo udario
i galije mnoge potopio.

Tu se biše od jutra do podne
silne vojske na sinjemu moru,
a kad li je po podnevu bilo,
na duždu je mejdan ostanuo,

jer njegova vojska strahovita
dobi vojsku cara silenoga.
To se zgodi rata Ciparskoga,
po krstjane puno nesrićnoga.

Sto galija turski ufatiše,
toliko ji ognjem sažegoše,
sam uteče kralju od Aldera
samo svoji trideset galija.

Ne bi ni on junak utekao,
već ga pusti Doria principe,
koji duždu pomoći ne dade.
Ej neviro, nigdi te ne bilo!

Osta mrtvi sileni Turaka
za trideset i veće iljada,
pet iljada živi ufatiše,
sedam paša duždu darovaše.

Osta mrtvi duždevi vojnika
pet iljada po izbor junaka,
četrnajest vlastele mletačke,
puno veće rimske i malteške,

sve principa, vrsni vitezova,
kavalira, pobre, i knezova,
što pogibe dan svete Justine
zarad svete vire Isusove.

Glasovite po imenu kažem
vitezove dužda mletačkoga,
bojak bijuć koji pogiboše
i poštenje vičnje zadobiše:

Pogibe nam slavni đenerale
Barbarigo vitez Auguštine,

biše njega strila udarila
u zlo misto, u oko junaško.

Pogiboše i dva Kontarina,
Marin jedan, a Jerolim drugi,
al se oni lipo zaminiše,
jer galije mnoge potopiše.

Pogibe nam Ivan Loredane
i delija Malpier Katarine,
Frane Buono i kapetan Mezo,
providuri, sileni junaci.

Dva viteza silna poginuše:
Marko Lando i junak Soranco.
Pogiboše i dva Barbariga:
Jure jedno, a Andrija drugo.

Ostale ti kazivati ne ću,
jer bi pisma odveć duga bila.
Neka pjeva, komu je ugodna,
nek ostavi, komu je neplodna!

Popijevka od gospode presvijetle dubrovačke, kako razbiše i isjekoše Turke Saracene na moru blizu grada Korčule na 1033, kralja bosanskoga Ostoju Kristića na 1401 i bana od Neretve ufatiše i umoriše. Prekazana presvijetloj gospodi dubrovačkoj od fra Andrije Kačića, rečenoga Mjelovana.

Plaču gorko svita banovine,
jer su one teško porobljene
od Turaka, silni Saracena,
al podavno u stara vremena.

Porobiše ravnu Italiju,
grčku zemlju i svu Dalmaciju,
dubrovačku još lijepu državu,
ravni Kotar, Lijeku i Krbavu.

Mnogi kralji š njima bojak biše,
na puno ji mjesta predobiše
dubrovačka prisvijetla gospoda
od našega slavnoga naroda.

Mnogokrat su š njima bojak bili
i vitežki jesu predobili:
kod Korčule, grada bijeloga,
nasred mora dužda mletačkoga.

Imadihu tanene galije
i velike od boja đemije,
vladaoce slavne kapetane,
vitezove mlade Dubrovčane,

sijelne vojske dvanajest iljada
od bijela Dubrovnika grada,
od Konavla i Popova ravna,
sve vojnika od naroda slavna.

Ostaviše svoje bijele dvore,
zavezoše uza sinje more,
Saracene Turke dostigoše,
sa svi strana na nje udariše.

Potopiše turske sultanije,
brze šajke, tanene galije;
isjekoše Saracene Turke
pod Korčulom, nevirne ajduke.

Ne čudi se, pobratime mili,
jer su tada Dubrovčani bili
puno snažni i vele bogati, -
pitaj mudri, ako želiš znati.

I nek znade još dobrota tvoja:
kupi vojsku Krištiću Ostoja
dvajest iljad' pješac' i konjika,
sve po izbor bosanski vojnika.

Iđe s vojskom gradu Dubrovniku
ter ne prašća još ni duhovniku,
robi, pali sela i varoše.
Dubrovčani al se podigoše:

deset iljad' po izbor junaka,
kojino se ne boje Bošnjaka,
i prid njima Červa đenerale,
Dubrovčanin, od starine bane.

Ide Červa kralja dočekati
i na njega snažno udariti.
Malo vrijeme postojalo biše,
silene se vojske susritoše

kod Brgata, planine vjesoke,
blijezu jedne doline duboke.
Od bedrice sablje povadiše,
dvi se vojske silno udariše.

Tu se proli krvca od junaka
Dubrovčana i mladi Bošnjaka,
žestoko se vojske isjekoše,
s obi strani mnogi izgiboše.

Al predobi Červa đenerale,
silni vjetez, glasoviti bane:
Krištića je vojsku isjekao,
i njega bi, al je utekao.

U tom boju poginuo biše
Červa vjetez, kako pero piješe.

Di je radost, tu je i žalosti,
neka nije prazne oholosti!

To se zgodi, dragi pobratime,
na iljadu četiri stotine.
I posli su oni vojevali
ter gradove bile uzimali.

Ufatiše morskog kapetana,
od Neretve vjeteza i bana,
u tamnicu tamnu zatvoriše
i nemilom smrcom umoriše.

Razbiše ga ter ga predobiše
i Brščanik bili osvojiše
u Neretvi blizu Opuzena,
al podavno u stara vremena.

Posli toga oni vojevaše
i španjolske kralje pomagaše:
tri stotine od boja đemija
poslaše jim u malo godina.

Vjetežki su oni vojevali
i po moru vojske razbijali.
Kralj od Španje poznade ji lipo
ter zagrli malo i veliko.

Svoj gospodi grada Dubrovnika
čast i dika, slava privelika
i junaška pjesma davorija,
koju pjeva ravna Slavonija.

Pisma od vitezova pridostojne kuće Grabovčeve, prikazana gosp. pris. serdaru Anti Grabovcu.

Ako ne znaš, moj mili brajene
i viteže od sinjske krajine,
odkuda su starinom Grabovci,
kažem tebi, da su Ercegovci

podaleko od Polja Roškoga,
a starinom roda gospodskoga:
od Lazara Grabljanović kneza,
velikoga bana i viteza,

od koga se rodiše junaci,
vitezovi kano i Bošnjaci,
koji puno s Turcim bojak biše,
prija nego Bosnu osvojiše.

A kad Turci Bosnu osvojiše,
pod arač je teški položiše,
osvojiše i Ercegovinu,
Kosarića lipu banovinu,

ter Grabovci arače davaju,
cara dvore ter mu se klanjaju.
Al u vrime rata od Kandije
goji majka silne mejdandžije,

šest junaka, sivi sokolova,
Grabovaca, mladi vitezova.
Kad li njima krila narestoše,
silenoga cara odbigoše.

Uskočiše silne mejdandžije
na početku rata od Morije
pod krioce dužda mletačkoga,
Latinina, kralja čestitoga.

Vitežki su oni vojevali
i junaške glave odsicali,
ovo bihu zmije na krajini,
mrki vuci u ravnoj Cetini.

Države su turske porobili
i varoše ognjem opalili;
svitle sablje krvce napojiše,
mnogo oni plino zapliniše.

Kad Gabelu princip uzimaše,
ter se pod njom krvca prolivaše,
Grabovci su pod Gabelom bili
i na mejdam Turkom izlazili.

Jedan biše silni Marijane:
on izlazi Turkom na mejdane,
četiri je mejdana odnio
i vitežki Turke pridobio.

Drugi biše Marko arambaša,
koga fali sva krajina naša,

na mejdan je i on izlazio,
svitlu sablju krvce napojio.

Ali ova bratja izgiboše,
pod Gabelom kada vojevaše,
sam ostade Grabovac Antone,
od junaka mlađan kapetane.

Vitežki je i on vojevao,
s krajišnicim glave odsicao,
uzimao kule i čardake,
zazivao na mejdan junake.

U Cetini silni junak biše
ter se Đaka imenom zoviše,
ne bijaše takog zulumčara
u svoj zemlji čestitoga cara.

To Grabovac podnit ne mogaše,
već na mejdan njega pozivaše.
Udriše se dva mlada konjika,
dva na glasu silena vojnika.

Udriše se ter se izkrviše,
al Grabovac bolji junak biše,
Turčinu je glavu odsikao
i poštenje veliko stekao.

Posli toga Ante vojevaše,
Cetinjanim glave odsicaše;
vojujući on je ranjen bio,
još i livo oko izgubio.

Kada na Sinj Turci udariše, -
sto iljada, kako pero piše, -
i Grabovac u gradu bijaše,
ljute rane Turkom zadavaše.

Kada na grad juriše činjaju
ter Sinjani glave odsicaju,
i Grabovac okrvavi ruke
sikuć mlade krajišnike Turke.

Nad topčijam biše topčibaša,
kako smira, začudi se paša:
u čador je njegov udario,
kapidžiju mlada pogubio.

Posli toga boja žestokoga,
koji biše rata Malenoga,
govorio Grabovac Antone,
od Cetine mladi kapetane:

»Rodbinu mi Turci zarobiše
i četiri brata pogubiše,
oli ću ji lipo osvetiti
oli moju glavu izgubiti.«

Pak podiže mlade Cetinjane,
na krajini vitezove zvane,
ter porobi Livno, polje slavno,
dugo, lipo, široko i ravno.

I pogubi zmaja žestokoga,
zulumčara, pobro, velikoga,
po imenu Ugarković Alu,
rusu mu je odsikao glavu.

Drugoga je živa ufatio,
dosta lipa plina zaplinio,
ter mu dužde dade za junaštvo
u Cetini plaću i serdarstvo,

svitlo perje, od zlata medalje,
ravne zemlje, zelene livade,
i njegovu rodu i plemenu,
u Cetini ravnoj odgojenu.

Govorenje od stare i plemenite kuće Kačića.

Kačići od puno su vikova u Dalmaciji, kako se štije u Luciju i u životu svetoga Arnira. Bihu u vrime kralja ungarski velici i puno mogući, zapovidajući u gradovim od Dalmacije kakono knezovi, a u nika vrimena namisto bana zapovidaše banovinam kakono bani, navlastito Juran, Nikola, Kajalisio, Koloman, Brenkon, Saracen, Domaldo, Petar, Primislav, Osorio, Dragan, Stanoje, Vukmir, Ivan i ostali mnogi, koje ako želiš znati, štij Lucija i ostale pisaoce dalmatinske.

Niki od ovizi odoše u Ungariju na službu kralja ungarski i imadoše bogatstva i gospodstva aliti vladanja velika za službu, virnost i vitežstvo, koje činjahu. Ma posli nikoliko vrimena zavadiše se ovi Kačići, koji stahu u Ungariji, s jednom visokom, mogućom i puno plemenitom kućom, koja se Zagari zvaše, i dogodi se po nesrići, da Kačići pobiše gospodu rečene kuće, koji događaj bi uzrok od njiova bižanja iz Ungarije u Dalmaciju. Kralj ungarski, poznajući njiova dostojanstva, dade jim kakono knezovom Vranu u Kotaru, misto plemenito, ali nezdravo, i to bi uzrok, da se dile iz Vrane: jedan otiđe u Zadar, drugi u Šibenik, a dva u gornje Primorje, gdi uziđaše kašteo, koga zazvaše Gradac, a drugi na Trpnju više mora na glavici, koga se zidovi i sada gledaju cili.

Posli toga sagradiše fušte ter počeše Pulju robit, koja biše u ratu s kraljem ungarskim. Ali znadući rodbina one gospode ungarske, koje Kačići pobili bihu, da su se na Gracu ustanovitili, dođoše na Rike, sagradiše ormanice, koje oružavši zajedriše put Graca, i ne budući u to vrime Kačića doma, upališe jim kuću, povedoše žene, dicu i odniše, što nađoše. Ali malo posli toga događaja, budući došli s ormanicam svojim Kačići i videći zlo učinjeno od Ugričića, otiđoše za njima u potiru i našavši ji kod Baške Vode, gdi veselo blaguju, udariše na nje jedni s kopna, drugi s mora, ter ji sve poraziše, žene, dicu i ostalu čeljad povratiše, osvojivši još i njiove ormanice i sve,

što u njima biše.

Od jednoga brata muški porod ne ostade, a od drugoga, imenom Vrsajka, ostade sin, Baran imenom. Baran četiri imade sina, to jest Vukašina, Vukića, Andrijaša i Barana. Ovi se podiliše među se, ter Vukašina zapade na dio Brist, Lavčanj i Podjezerje, Vukića Podaca, a ostale donje Primorje do Vrulje, kako se štije u staromu arboru aliti cablu Kačića, iz koga sam sve ovo govorenje virno izvadio. Ako li je komu mučno virovati, neka se potrudi štiti rečeni arbor u kancelariji makarskoj. I znadući, da su mnogi od ovoga plemena željni znati njiove prašukundide, dakle za izpuniti njiovu želju evo stare Kačiće na svitlost mećem, koji se u rečenom arboru nahode. Moj je trud, moja muka, moji prašukundidi: narugat mi se niko nejma.

Stari Kačići iz Lovčanja.

Vukašin, unuk Vrsajkov, a sin Baranov, četiri imade sina, to jest: Vukmira, Grubišu, Radonju i Radoja. Od Vukmira rodi se Mikleuš, i ovi četiri imade sina, to jest: Ivana, Stipana, Grgura i Radića. Od Ivana rodi se Jurić; od Jurića Radoš, Nikolica, Grgur i Ivan, koji se prozvaše Jurićevići od Jurića rečenoga.

Od Stipana, drugoga sina Mikleuševa, izađe Grgur; od Grgura Stipić aliti Stipe, od koga se prozvaše Stipići oni, koji se od njega porodiše.

Od Grgura, trećega sina Mikleuševa, izodi Nikola i Novak; od Novaka Mitar, Jure i Ivan.

Od Radića, četvrtoga sina Mikleuševa, rodi se Ravsav aliti Radosav; od Radasava Peko, Ivan, Tadija i fra Jure; i od rečenoga Peke prozvaše se Pekići.

Stari Kačići iz Brista.

Vukašinov sin drugi biše Grubiša, od koga se rodi Bartuo; od Bartula Žarko i Marijan; od Žarka Mikleuš; od njega Nikolica i

Franić; od Nikolice Šimun, fra Luka, koji bi provincijalom, Jura, Grgur, Pava, Perić i fra Bartuo, biskup makarski na 1616. Ovi se od Žarka rečenoga prozvaše Žarkovići.

Od Marijana, brata Žarkova, rodi se Mijo i Radivoj; od Mije Grgur; od Grgura Ivan, i ovi se zazva Miošić od Mije, njegova dida.

Od Radivoja, brata Mijina, rodi se Aleksa; od Alekse Grgur; a koji se od njega rodiše, zazvaše se Aleksići.

Treći sin Vukašinov bi Radonja; od njega Novak; od Novaka Sladoje i Vladisav; od Sladoje Marijan; od Marijana Stipan, koji se prozva Sladojević; i od ovizi izlaze - Bartulovići na Sućurju, koji se prije zvahu Kačići Sladojevići.

Od Vladisava, brata Sladojina, izodi Radisav i Stipan, a od Radisava Jakov i Vladisav.

Četvrti sin Vukašinov biše Radoje; od njega Stipan; od Stipana Tadija i Nikola.

Ovo su stari Kačići iz gornjega Primorja, i ovi najposlidnji bili su na svitu oko godišta Gospod. 1624 - malo više, malo manje.

Stari Kačići od Kotišine u donjem Primorju.

Drugi sin Baranov, unuk Vrsajkov, a brat Vukašinov, biše Vukić, koji se namisti u Kotišini, i od njega se rodi Juko i Ivan; od Juke Vukić; od Vukića Šimun; od Šimuna Bariša. I od ovizi izlaze Terzići.

Treći sin Baranov, a unuk Vrsajkov, bi Andrijaš, koji se u Kotišini nastani; od njega se rodi Rado i Perić; od Rade Andrijaš; od Andrijaša Pava i Šilje; od Šilje Toma i Šimun. Ovi se prozvaše Šiljići.

Od Perića, drugoga sina Andrijaševa, izlazi Bariša, Stipan i Marko; od Bariše fra Petar, biskup makarski na 1661, Lovre, Andrijaš, Radoš, fra Ivan i fra Pava.

Od Stipana, drugoga sina Perićeva, rodi se Jure, rečeni Klarević; od Jure Filip i Stipan, koji se prozvaše Čavelići.

Stari Kačići od Makra

Četvrti sin Baranov, a unuk Vrsajkov, bi Baran, od koga izodi Marko; od Marka Stipan; od Stipana Jakov i Jure; od Jakova Ivić; od Ivića Stipan, Jakov i Marko; od Stipana Juro i Ivan; a od Jakova Andrijaš, ter se od njega prozvaše Andrijaševići.

Od Jure gori rečenoga, praunuka Baranova, rodi se Tadija; od Tadije Mitar; od Mitra Ivan i Tadija; od Tadije Gašpar. I ovi se prozvaše Mitrovići, koji se i sada nalaze u Vrbovskoj.

Ovo je, moj štioče, cablo od stari knezova Kačića, i nemoj se čuditi, da ji je ov'liko, jer su odavna; a da ti svoje pleme moraš ovako skupit, puno bi veće nabrojio ljudi, nego ji je u ovomu cablu.

Od ovizi opet odoše jedni u Ungariju na službu kralja ungarski ter imadoše gospodstva velika i diplomu od Masimilijana, u kojoj kao gospodi staroj bosanskoj i ungarskoj pokazuje čast i poštenje potvrdivši sva njiova stara uživanja i mećući ji iznova u broj ungarske gospode, a rečenu diplomu dade Miji i Gašparu, bratu njegovu.

Sve kuće od ovoga plemena drže svetoga Ivana za svoga branitelja, ma različito: jer ovi u gornjem Primorju slave ga na rišćansku sjutradan po latinskomu Vodokrstju, u koji dan dolazi rišćanski Ivan dan, a oni u donjem Primorju slave ga na latinsku po našemu Božiću. Imadu u Podaci svoju vlastitu crkvu pod imenom svetoga Ivana i u njoj četiri greba, od koji su gospodari Miošići i Aleksići, koji na drugom mistu nejmadu svoji greba od starine izvan u rečenoj crkvi. Biskupi od Kačića plemena, što se znati more, bihu ovi: Valentin, Saracen, fra Bartuo iz Brista, fra Petar iz Makarske i dom Antun iz Makarske, arcibiskup splitski.

U Bristu stade Vukašin, od koga su svi Kačići iz gornjega Primorja, a u rečenomu mistu od starine bihu ove kuće: kuća Bilopavlovića, od koje izađoše Šarići, Vežići, Levrići i Kuluzovići. Dođoše Bilopavlovići od Biloga polja iza Mostara u vrime bosanskoga

razasutja i sagradiše u Bristu crkvu svete Mare, od koji se lipa pisma piva ter ovako počimlje:

Svu noć sjala jasna misečina,
u po noći krvav daždic nađe,
car porobi Bilopavloviće
i zarobi dva gospodičića,
Mirka jedno, a Milinka drugo ec.

Svu pismu ne mećem, jer je i dica pivaju.

Druga kuća biše Ostojića, koja dođe u Brist iz Broćna, ali se sada od nje ne naodi niko po krvi muškoj.

Treća Pećarevića, koja je starinom iz Grnčenika, mista privileđijanoga. Pećarević zvaše se Zoranović koji bi plemić bosanski, i ova kuća biše puno bogata u stara vrimena, kako svidoče karte biskupa Žarkovića. Bihu od ove kuće sudci i ljudi vrsni, kakonoti Ivaniš, odabran od zbora za sudca sućuranskoga na 1676, i ostali mnogi prije njega.

Crnobor, pridivkom Borić, dođe u Brist od Zavojana na 1610. Bi od ovoga plemena silni junak, koji rata od Kandije vojeva i turske odsica glave, imenom Filip Crnobor oliti Borić.

Marušić dođe iz Desana; ako je svoje Marušiću iz Broćna, tor se zovu starinom Miloradovići.

Pisma od starih knezova Kačića

Kako i za koju svrhu dođoše iz Ungarije u gornje Primorje.
Prikazana prisvitlomu gospodinu knezu Ivanu Kačiću, rečenomu
Bartuloviću, iz Sućurja, države hvarske

Svadiše se knezovi Kačići
i Zagari bani Ugričići,
svadiše se ter se i pobiše,
al Kačići Ugre pogubiše.

Evo pobre, tuge i žalosti:
sve se skoči malo i veliko,
da pogube knezove Kačiće,
jer smakoše bane Zagariće.

Dobra im je srića doskočila
ter je njima u potribi bila:
zahvališe kralju ungarskomu,
pobigoše k moru latinskomu.

Jedan ide k Zadru bijelomu,
drugi ode gradu Šibeniku,
dva odoše u gornje Primorje
ter stadoše ukraj sinja mora.

Više mora gradić sagradiše
ter mu Gradac ime postaviše;
sagradiše fušte ormanice,
porobiše Pulju i Napulju.

Drugi oni gradić sagradiše
blizu Trpnja više mora sinja:
i sada se gledaju zidovi,
gdi su stali Kačići knezovi.

A kad čuše mladi Ugričići
da se bihu knezovi Kačići
u Primorju lipo namistili
i kaštele tvrde sagradili,

svoje brze konje osedlaše
i na Rike brzo dojezdiše,
oružaše brze ormanice,
zajedriše gori pod Primorje.

Prija zore oni udariše
i Kačićâ dvore porobiše.
Sve se ovo zgodilo bijaše,
jer Kačićâ doma ne bijaše.

Zarobiše momke i divojke,
Vrsajkovu dicu i ljubovcu,
bijele mu dvore upališe,
nebrojeno blago odnesoše.

Zavezoše krajem pod Primorje
pivajući i popivajući.
Al je malo vrime postajalo,
glas dopade Kačiću Vrsajku:

»Zlu ga, kneže, igru zaigrao,
Ugričići zorom udariše,
bijele ti dvore upališe,
zlatokosu ljubu odvedoše,

odvedoše malo i veliko,
odnesoše blago nebrojeno.«
Kad je kneže riči razumio,
po Primorju četu pokupio

pak zaveze doli pod Primorje,
za Ungarcim u potiru trče.
Brzo ih je kneže dostigao
i na Baškoj Vodi zatekao

gdi blaguju i s mirom hladuju,
oko vode rujno vino piju.
Silovito na nje udario
i sve ih je pod mač okrenuo.

On osvoji brze ormanice,
oslobodi dicu i ljubovcu,
sve povrati robje zarobljeno
pak se vrati k dvoru bijelomu

pivajući i puškarajući,
šemluk čineć i vince pijući.
Sve se ovo zgodilo bijaše,
kad Primorje Ugriće dvoraše.

Pisma od grada Šibenika, kako dođe poda nj paša bosanski samo trideset iljada vojske i bi razbijen na 1646; također od Vodičana, Vrpoljana i Krapnjana, kako isikoše Turke pod selom Vodice na 1645.

Knjigu piše starac Mjelovane
ter je šalje u Kotare ravne,
a na ruke Bogom pobratima,
od Karina starca Radovana:

»Spominješ se, starče Radovane,
kadno vojska na Šibenik dođe
u početku rata od Kandije
i prid njome bosanski vezire?

Penje paša bile čadorove
na Danilu više Šibenika,
Derviš-pašu prida se dozivlje,
ovako je njemu besidio:

Izaberi najbolji junaka
šest iljada mladi krajišnika
ter opali varoš oko grada
do kaštela svetoga Ivana.

Kad je Derviš pašu razumio,

jedva toga biše dočekao
ter izbira po vojsci junake,
sve najbolje pišce i konjike.

Pak otiđe gradu Šibeniku,
ali mu je loša srića bila,
dočeka ga vojska principova,
prid njome su aždaje glavari:

Posidarac, od Kotara kneže,
i kavalir Surić don Stipane,
od Žegara Mitroviću Janko
i delija Smiljanić Ilija.

Prid ostalim mladim krajišnicim
od bijela Šibenika grada
šibeniška bijahu gospoda
od našega slavnoga naroda,

od Makarske Deli-Markoviću,
a od Skadra Kruta kolunele;
svim junacim lipo upravljaše
silni vitez Foško đenerale.

Prid varošem Turke dočekaše,
na nje živi oganj oboriše.
Maleno je vrime postajalo,
pobigoše Turci vitezovi,

a za njima mladi krajišnici,
Kotarani i Šibeničani,
i ostala vojska principova

ter ji siku, nigda ne pristaju.

Ali Turkom dobra pomoć dođe:
sađe s vojskom bosanski vezire,
ter se silne vojske udariše
više bile sela Mandaline.

Stoji jauk ranjenih delija,
stoji viska turski bedevija,
grmljavina silnih lumbarada
iz galija dužda mletačkoga.

Deset uri s Turcim bojak biše,
s obi strane mnogi izgiboše,
ali dobi vojska principova
i potira od Bosne vezira.

Tu ne biše mlada krajišnika,
koji turske ne odsiče glave,
svoju sablju ne napoji krvce
pod bijelim Šibenikom gradom.

Spominješ se, starče Radovane,
malo prije čuda i većega,
kadno paša niz Kotare prođe
i š njim vojske dvadeset iljada?

Za njime se četa otisnula,
mala četa, trista Vodičana,
a toliko od Krapnja delija,
do Vrpoljca i od Jadretovca.

U busiji Turke dočekaše,
na nje živi oganj oboriše;
mnoge turske odsikoše glave,
ter se i sad od junaka slave.

Otolem se natrag povratiše
pivajući i popivajući.
Zdravo četa u Vodice dođe,
al ji paša sa svom vojskom nađe.

Na Vodice Turci udariše,
sa svih strana juriš učiniše:
Vodičani vitežki se brane,
Turkom ljute zadavaju rane.

Vazdan Turci juriše činiše,
al maleno selo ne uzeše,
jer ga brani malo i veliko
žene, starci, dica i divojke.

Pade mrtvih iljadu Turaka,
sve najbolji na glasu junaka,
kod Vodica ukraj sinja mora
kao gusta isičena gora.

Ne čudim se gradu Šibeniku,
jer je ono soko na krajini,
već Vodicam, selu ukraj mora,
kako se je Turkom obranilo

brez nikakve moći ni pomoći,
brez galija i brez lumbarada.
I da si mi zdravo, pobratime,
od Karina starče Radovane!«

Pisma od grada Splita, kako dolaziše poda nj Turci na 1646. izvađena iz istorija Jerolima Brusona.

Vojsku kupi Sejdijiću paša
po svoj Bosni i Ercegovini,
po Kotaru, Lici i Krbavi
velikoga rata od Kandije.

Kada li je sakupio biše,
zove paša age i spaije,
alaj-bege, odže i kadije,
kapetane i mlade serdare,

ter je njima tiho besidio:
»Svitujte me, po izbor gospodo!
Ali ćemo na Split udariti
al na Trogir u Kaštelim ravnim?

Ali bismo pošli k Šibeniku
za osvetit naše vitezove,
kojino su skoro izginuli
pod bijelim gradom Šibenikom?

Al bi moju podignuo vojsku
niz Kotare g Zadru bijelomu?«
Veli njemu Atlagiću beže:
»Amet-paša, mili gospodare!

Ne odimo gradu Šibeniku,
Šibenik je nesrićan po Turke:
skoro su poda nj dolazili,
al su svoje glave pogubili.

Niti vodi silnu vojsku tvoju
niz Kotare Zadru bijelomu,
jer da dođe sva sila careva
još i glavom Otmanović care,

ne bi njega osvojiti moga,
da ga bije dvanajest godina,
kamo li će tvoji krajišnici,
Ercegovci i Bošnjaci Turci!

Već odimo k Splitu bijelomu,
di je rana konju i konjiku,
ravno polje, zelene livade,
žive vode, vino i šenica.

U njemu su bogati trgovci
i gospoda puno plemenita,
a gospoje kano Talijanke
lipa struka i u pasu tanke.

A kada li Split grad osvojimo,
otićemo niz Kaštele ravne
do Trogira, grada bijeloga;
lasno ćemo osvojiti njega,

jer mu ne će dobra pomoć doći
od mladoga bana đenerala:

nahodi se u Kotoru gradu
sa svom vojskom dužda mletačkoga.«

Kada ga je paša razumio,
silenu je vojsku podigao
ter otiđe s vojskom na Latine,
brzo dođe k Splitu bijelomu.

Ne da Turkom ni dahnuti paša,
već udari na varoš od grada;
varoš ne da ni gledati na se,
jer iz njega živi oganj siplje.

Brane njega vitežki gospoda,
varošani i mladi građani.
Tu bijaše zmaje od dvi glave,
po imenu Trtaljić vojvoda,

koji turske glave odsicaše
na mejdanu, pobre, junaškomu;
drugi biše Posidarac kneže,
od Kotara na glasu viteže.

Na Turke su juriš učinili,
uz polje jih ravno potirali;
mnoge turske odsikoše glave
kod Mrljana, visoke planine.

Ufatiše pašina sinovca,
po imenu mlada Asan-bega,
al mu rusu glavu odsikoše
ter je meću gradu na bedene.

Al je malo vrime postajalo,
dođe pomoć Splitu bijelomu;
pet velikih od boja đemija,
pune praha i teška olova

i junaka dužda mletačkoga
od Kotara i od Šibenika,
i prid njima Gonzaga principe,
od oružja mlađan đenerale.

Ugleda se na sinjemu moru
osamdeset tanki ormanica,
ter se bile kano labutovi
izpod Brača, otoka slavnoga.

Jidre šajke k Splitu bijelomu,
jade daju paši bosanskomu.
Kada ji je paša ugledao
on se kruto biše poplašio

ter podiže svoje vitezove
i pobiže uz to polje ravno.
Kada Turci na Solin dođoše,
na Sućurac selo udariše.

U za čas su po se udarili,
pod njime su mnogi izginuli.
U Sućurcu vitezova biše
od Kaštela, kako Bruson piše,

ljutih zmija, ognjenih junaka,
kojino se ne boje Turaka:
izpod sela iztiraše Turke,
oteše jim oružje i ćurke.

Pisma druga od grada Šibenika, kako dođe poda nj paša Tećelija samo pedeset iljada vojske i ne može ga osvojiti na 1647.

Još ne biše sunce počinulo,
dođe knjiga caru čestitomu
od mladoga paše Ibraima.
Knjigu štije, a uzdiše teško.

Pita njega ljuba sultanija:
»Što je tebi, mili gospodare?
Al je Poljak na te udario,
al je Adžam Bagdat osvojio?«

Govori joj care gospodare:
»Prođi me se, sultanijo moja!
Nit je Poljak na me udario,
nit je Adžam Bagdat osvojio,

ali mi je tugovat nevolja,
jer evo mi bila knjiga dođe
od mojega paše bosanskoga,
po imenu mlada Ibraima,

da je moja vojska izginula
pod bijelim gradom Šibenikom,
a nejmadem virna kapetana,
koji bi me osvetio lipo.«

To je čuo Memed Tećelija
pak je caru tiho besidio:
»Sultan care, mili gospodare,
daj mi vojske pedeset iljada.

Ja ću poći gradu Šibeniku,
na silu ću osvojiti njega;
osvetiću krvcu prolivenu
pod bijelim gradom Šibenikom.

Dovešću ti živa đenerala
i gospodu grada Šibenika,
a kadune, njiove ljubovce,
ljubiće ji odže i adžije.

Još ti, care, tvrdu viru dajem:
pogubiću Franu Posidarca
i silnoga Surić don Stipana,
kavalira od ravna Kotara,

od Makarske Deli-Markovića,
Arbanasa Krutu kolunela,
kapetane i mlade serdare,
koji tvoju isikoše vojsku.«

Kad je care njega razumio,
sve mu dade, što je zapitao,
silne vojske pedeset iljada,
i otiđe g bilu Šibeniku.

Sobom vodi dvajest lumbarada,
a toliko ognjeni pitara.
Kad je doša na polje Petrovo,
onde penje bile čadorove.

Ne diže se za trijest danaka,
dok mu dobro ne počinu vojska;
kada li je ona počinula,
podiže se gradu Šibeniku.

Al je malo postajalo vrime,
viknu vila s Kamenar-planine
ter dozivlje mlada providura,
po imenu Tomu Kontarina:

»Zlo ga lega i zoricu zaspa,
ali ne znaš al ne haješ za se:
eto na te paša Tećelija
i š njim vojske pedeset iljada!«

Kontarinac vili odgovara:
»Ne budali, vilo posestrimo!
Ne bojim se paše Tećelije,
dok je meni tvrdi Šibeniče

i kašteo svetoga Ivana
više bila Šibenika grada.
I prija su poda nj dolazili,
al ga nisu osvojiti mogli.

Ne će ni sad, vira ti je moja,
jer imadem plaćenih soldata

za četiri iljade vojnika,
a toliko mladi krajišnika,
Kotaraca i Šibeničana.

I prid njima Franu Posidarca,
od Kotara kneza velikoga,
Smiljanića, Janka Mitrovića
i viteza Surić don Stipana.«

Ištom Toma tako besideći,
al to ide paša Tećelija:
penje čador više Šibenika,
oko njega mladi alaj-bezi.

A topčije tope namistiše:
dva velika puno glasovita
pram kaštelu svetoga Ivana,
ter ga biju kano i gromovi,

a ostale šibe i lumbarde
pram bijelu Šibeniku gradu
od istoka i zapada sunca,
biju njega, nigda ne pristaju.

Peti danak juriš učiniše
na kašteo svetoga Ivana
i trčaše Turci brez pristanka
od večera ter do bila danka.

Osvojit ga oni ne mogoše,
jer ga brane Nimci i Latini,
a Kotarci juriš učiniše,

izpod njega Turke iztiraše.

Kada li je danak osvanuo,
opet Turci juriš učiniše,
al kašteo svetoga Ivana
ne da njima ni gledati na se.

A Kotarci i Šibeničani
siku Turke, ni broja se ne zna.
Mnoge oni odsikoše glave,
ter ji meću gradu na bedene,

neka vidi paša Tećelija
mrtve glave svojizih delija.
Kada li je danak osvanuo,
udariše bubnji i svirale,

alaj-bezi sablje povadiše,
janjičare na grad natiraše,
ali svoje pogubiše glave
na jurišu grada Šibenika,

ter ji siku mladi krajišnici,
a biju jih šibe i lumbarde
iz kaštela svetoga Ivana,
iz galija dužda mletačkoga,
iz đemije Mijagustovića.

Ali Turci nigda ne pristaju
juriš čineć od jutra do mraka:
tu izgibe vojska principova,
turska, pobre, ni broja se ne zna.

Kad to vidi Toma Kontarine,
od duždeve vojske providure,
on napisa listak knjige bile
ter je šalje g Zadru bijelomu,
a na ruke Foškul đeneralu.

U knjizi je njemu besidio:
»Đenerale, mili gospodare,
ovo ima dvadeset danaka,
da se s Turcim bijem brez pristanka.

Ne dadu mi nigda počinuti
ni mi dadu s mirom blagovati:
ako li ja kadgod i počinem,
u čem odim, u tomu i spavam.

Šalji pomoć gradu Šibeniku,
kojino je u nevolji teškoj:
mnoga mi je vojska izginula
bojak bijuć s carevim delijam.«

Biše bana bolest obrvala
srdebolja, velika nevolja.
Kad je bilu knjigu razumio,
prida se je sluge dozivao

ter je njima besidio bane:
»Nosite me u galiju tanku,
da iđemo g bilu Šibeniku,
kojino je u nevolji teškoj.«

Virne sluge bana poslušaše,
u galiju tanku unesoše.
Bog mu dade vitra maestrala,
ter zajedri gradu Šibeniku

i š njim mnoge od boja đemije,
ormanice i brze galije.
Kad su bili blizu Šibenika,
zagrmiše sileni topovi

iz galija dužda mletačkoga
i đemija, velikih brodova,
a Šibenik lipo odgovara
i kašteo svetoga Ivana,

ter se tresu brda i doline
oko bila Šibenika grada.
Čudio se paša Tećelija,
čudio se ter je besidio:

»Odkad sam se od majke rodio
i na bedru sablju pripasao,
ja ne vidi ognja žestokoga
ni većega ni čemernijega,

što na bilu gradu Šibeniku, -
iz neba ga strile udarale!
Kada Bagdat bili osvojismo,
ovakoga ognja ne bijaše.«

A kad li je sunce počinulo
i mrkla se noćca ufatila,

diže paša svoje vitezove
ter pobiže natrag brez obzira.

Kad je došla na polje Petrovo,
onde penje bile čadorove.
A kad svoju on pribroji vojsku,
al mu nejma polovicu vojske.

Plače paša i suze prolije,
bradu guli, u prse se bije,
na ruku se naslonio biše
ter ovako tužan besiđaše:

»Što me nije puška udarila
pod bijelim Šibenikom gradom!
S čim ću doći caru čestitomu
i muftiji, odži velikomu?«

Pisma od Beča.[4]

Rano rani Tećelija bane,
bile knjige piše na sve strane.
Jednu šalje Erdeljiću banu
i gospodi od zemlje hrvatske:

»Erdeljiću, od Hrvata bane,
evo ima puno godin' dana,
odkada smo kralja izgubili
od našega slavnoga naroda,

a dvorimo kralja tuđinina,
po imenu cara Leopolda.
Kamo naša uživanja stara?
Di je slava ungarske gospode?

Već je vrime, da se probudimo
i našega kralja okrunimo,
koji će nas milovati lipo
kano majka sinove jedine.

Evo nauk Tećelije bana:
odbignite bečkoga cesara
ter za kralja okrunite mene
u Požunu, gradu bijelomu.

Ja imadem dosta lipa blaga:
sakupiću moje Ugričiće,
osvojiću bijele gradove,
sve do Beča i okolo njega.

Daću vami polja i livade,
lipa sela, bogate varoše
i bijele kule i gradove,
štono vam je didovina stara.

Ako li me poslušat ne ćete,
podignuću ungarske katane,
porobiću hrvatske države
do Ljubljane, grada bijeloga.

Nuder ludo ne gubite glave,
već se mojoj kruni podložite,
kakono se skoro podložiše
vitezovi ungarski knezovi.«

Drugu biše knjigu napisao
ter je šalje caru čestitomu:
»Sultan care, svita gospodare,
evo tebi dobre glase kažem.

Za kralja su mene učinili
Ugričići, moji vitezovi,
al se bojim dušmanina tvoga
Leopolda, cara nimaškoga.

Već te molim, moj čestiti care,
da sakupiš silnu vojsku tvoju,
ja ću moje mlade Ugričiće,
Erdelj ravni i svu Ungariju.

Otićemo g Beču bijelomu,
lasno ćemo osvojiti njega,
Đermaniju i svu Italiju
baš do Rima, grada bijeloga.

Sad je vrime, moj čestiti care,
da osvetiš tvoje janjičare
i pogubiš dušmanina tvoga
Leopolda, cara nimaškoga,

koji ti je puno dodijao,
janjičare tvoje isikao.
Dospivajuć klanjam ti se lipo
ter ti ljubim skuta i kolina.«

Odpisuje Erdeljiću bane
i gospoda od hrvatske strane:
»Ne budali, momče silovito,
mlado, zdravo, puno ponosito!

Drugomu se kralju ne klanjamo
neg cesaru, starcu Leopoldu,
kojino je mila majka naša,
kako znade i dobrota vaša.

Prija ćemo glave pogubiti
nego tebe za kralja poznati,
koji nejmaš vire ni zakona,
već Kalvina štuješ kano Boga.«

Odpisuje Memed, care silni:
»Slugo virna, Tećelija bane!

Ne će proći dva miseca dana,
doće tebi pomoć sa svih strana.«

Što je reka, poreka se nije:
silenu je vojsku sakupio,
od Bagdata do Carevi vrata
sve pokupi po izbor junaka:

Palestinu i Ažiju ravnu,
Romaniju i svu Bulgariju,
Arbaniju i Macedoniju,
slavnu Bosnu i Ercegovinu,

Karavlašku i Karabogdansku,
Tatariju do Bendera grada,
Slavoniju, Liku i Krbavu,
Kotar ravni i sinjsku državu.

Kada li se vojska podignula
priko lipe zemlje Ungarije,
pribrojit je niko ne mogaše,
dočekat je niko ne smiđaše.

Ode vojska g Beču bijelomu
pivajući, konje igrajući.
Prid njome su paše i veziri,
ljuti zmaji cara čestitoga:

silni vitez veliki vezire,
po imenu Karali Mustapa;
vezir-paša od grada Budima,
po imenu deli Ibraime:

Ogli Oda, paša od Sofije,
Amet-aga, veliki ćehaja;
Karamemed, paša od Alepa,
Ćorbeg, paša od Misira grada,

Ćidir, paša od Bosne ponosne,
Mustap, paša od Ercegovine,
i teftedar cara čestitoga,
po imenu efendi Asane;

Osman-paša, vezir od spahija,
topčipaša od svitla oružja,
Ali-paša od Karamanije,
Omer-paša od Karaizara;

Mustaj-beže, aga janjičarski,
Amet, paša grada Temišvara,
Ćor-beg vezir, paša od Damaska,
Ali-paša od Bursije grada;

Ogil-Amet, paša od Agrije,
Osman-Ogli, paša od Ćutaja,
Asan, paša od grčke države,
Emir-paša od Edena grada;

Islan vezir, paša nikopoljski,
od Marasa silni Amet-paša,
Ali-paša od grada Ancira,
od Bolika paša Useine.

Ostale ti pivati ne mogu,
jer bi pisma odveć duga bila.
Al poslušaj, moj mili brajene,
da ti kažem tuge i čemere!

Turska vojska kuda prolazaše,
on'da kuga morija moraše:
staro siku, malu dicu kolju,
a divojke vode u sužanjstvo.

Dok su došli do Beča biloga,
sto iljada roblja zarobiše,
malo manje glava odsikoše:
tako, pobre, mudri ljudi pišu.

Maleno je vrime postajalo,
Leopoldu bila knjiga dođe
od Lorene duke velikoga;
u knjizi je njemu besidio:

»Svitla kruno, veliki cesare!
Eto na te sva sila careva,
prid njome je veliki vezire,
po imenu Karali Mustapa.

Biži, starče, kuda godir znadeš,
nemoj ludo izgubiti glave.«
Kad je cesar knjigu progledao,
od žalosti biše proplakao.

Pak dozivlje kneza Staremberga,
ovako je njemu govorio:

»Staremberže, od starine kneže,
ti si meni vazda viran bio.

Pridajem ti krunu i cesarstvo,
Beč bijeli i moje pristolje;
uzmi vojske, koliko ti drago,
brani grada kano svoju glavu.

A ja iđem od grada do grada
iskat pomoć od stara i mlada.
Ne plaši se, moj sivi sokole
brzo će ti dobra pomoć doći.«

Kad li se je nocca ufatila
biži cesar iz bijela grada,
sobom vodi dicu i ljubovcu,
sluge svoje i dvorane mlade.

U Beču se izdajica nađe
ter dokaza Tećeliji banu:
»Zlo ga lega i zoricu zaspa,
uteče ti cesar Leopoldo!«

Kad je bane razumio glase,
skočio se na konja viteza,
za cesarom u potiru trče,
al ga bane dostignut ne može,

jer uteče goricom zelenom,
zdravo dođe Lincu bijelomu.
Na putu mu loša srića biše,
pustaije iz gore udriše.

Oteše mu srebrne tanjure,
zlatne kupe, s kojim pije vino;
ni to njima dosta ne bijaše,
već crkovnu odoru oteše.

Malo toga vrime postajalo,
glas dopadu starcu Leopoldu:
»Biž', cesare, eto Ugri na te,
nit ćeš ostat ni odniti glave!«

Kad je cesar glase razumio,
prija zore biše uranio
ter pobiže priko Đermanije
podaleko u grad Pasaviju.

Ali evo jada i gorega:
sve do Beča Turci osvojiše,
opališe Tatari varoše,
oboriše kule i gradove.

Dimovi se do neba digoše
od Budima do Beča biloga,
a kad bi se noćca ufatila,
svakoga bi tuga obujala

gledajući ognjene plamene,
di se dižu gori u visine
od onoga ognja paklenoga
oko Beča, grada bijeloga.

Te žalosti Bečani gledahu,
gorko cvile, suze prolivahu,
al ji tiši Staremberg viteže,
silni junak, od starine kneže:

»Ne bojte se, Bečani građani,
ne će Turci nauditi nami;
metnimo se u Božije ruke,
lasno ćemo pridobiti Turke.

Za Isusa mi bojak bijemo
i za njega krvcu prolijemo,
za našega dobroga cesara,
za rodbinu i za otadžbinu.«

Ištom vitez tako besideći
i družinu svoju slobodeći,
vidiše se pišci i konjici,
a barjaci kano i oblaci
oko Beča, grada bijeloga.

Koliko je polje naokolo,
po njemu se drugo ne viđaše
nego pišci, konji i konjici,
čadorovi i alaj-barjaci.

Srpnja danak trinajesti biše,
kada pod Beč Turci dojezdiše.
Čador penje veliki vezire
pram bijelu dvoru cesarovu.

Kafu pije, bilu knjigu piše

ter je šalje mladu đeneralu
Starembergu, od Beča glavaru;
turski piše ter mu jako priti:

»Đaurine, bečki kapetane,
nevirniče, Boga odmetniče,
kuda ćeš sada, na koju li stranu?
Božja srdžba evo pade na te

i na tvoga kralja nevirnoga
Leopolda, cara nimačkoga,
koji biži od grada do grada,
da uteče sržbu Memedovu.

Al ovo mu tvrdu viru dajem:
nek se krije kud je njemu drago
po planinam i gustim dubravam,
nit će uteć ni odniti glave.

Tebe, bane, i tvoje građane
ponukujem kano i sinove,
da bacite te orle krstaše
od dvi glave, zlo uzdanje vaše,

a metnete careve barjake
na bedene Beča bijeloga.
Čekaću vas po bijela danka,
jer je vezir vaša mila majka.«

Knjigu štije bečki đenerale,
knjigu štije, a na nju se smije.
Odgovori Mustapi veziru

s crnim prahom i teškim olovom.

Kad to vidi Mustapa vezire,
poče kopat tvrde meterize
i namišćat goleme topove
oko Beča, grada bijeloga.

Sa svih strana živi oganj daje
ter ga bije, nigda ne pristaje:
ore kule, dvore cesarove,
probijaju od grada zidove.

Beč bijeli lipo odgovara,
ne boji se silenoga cara,
živi oganj iz njega sipaše,
na alaje Turke razgonjaše.

Ali Turci nigda ne pristaju,
već pod gradom lagum podkopaju:
tri velika, puno strahovita
užegoše na dvadeset i tri.

Potrese se polje naokolo,
Dunaj voda, drvlje i kamenje,
Beč bijeli, visoke planine,
dim se diže gori u visine.

Janjičari juriš učiniše,
z golim sabljam na grad udariše,
u gradu ji vojska dočekala,
na Turke je oganj oborila:

granatiri s ognjenim granatam,
a puškari s prahom i olovom,
vitezovi sabljam i kadaram
a građani z drvljem i kamenjom.

Izgiboše Turci janjičari,
al bijela ne uzeše grada,
već sramotni natrag pobigoše,
izbijeni, ljuto izranjeni.

Ne prođoše dva bijela danka,
tri laguma Turci užegoše:
stade vika u gradu junaka,
silni Turci na grad udariše.

Od zorice ter do mrkle noćce
ne pristaše na juriš trčati;
al udari Seren đenerale
ter potira Turke janjičare.

Potira ji niz to polje ravno
ter ji siče, nigda ne pristaje:
mnoge turske odsiječe glave,
opošteni cesarovce mlade.

Svega jula ne pristaše Turci
jade dajuć Beču bijelomu,
lagumdžije lagume žegući,
janjičari juriše čineći.

Ali ovo velike nevolje!
Na četiri agusta miseca
velik Turci lagum užegoše
ter široka vrata učiniše.

Udariše tada janjičari,
silne baše i sejmeni Turci,
sa svi strana pišci i konjici
kano mrki iz gorice vuci.

Ali njima loša srića biše,
jer ji s ognjem Nimci iztiraše:
osta mrtvi carevi delija
oko grada ni broja se ne zna.

Ovo opet ognja i gorega!
U po noći udariše Turci,
peti danak agusta miseca,
to će reći naški kolovoza.

Sinu svitlost po Beču bilomu,
i po Beču i okolo njega,
u po noći kano i u podne
od onoga ognja paklenoga.

Šarampove osvojiše Turci,
na nje meću zelene barjake:
ali Turci teško izgiboše,
a veće ji rane dopadoše.

Siče Turke Lezle đenerale,
po imenu kneže Aleksandro;

istira ji iz bijela grada
ter ji tira niz to polje ravno.

Kada li se natrag povratiše,
svaki nosi glavu od junaka,
al pogibe Lezle đenerale.
Ej viteže, pokojna ti duša!

Još ti, pobre, lipše čudo kažem:
skočio se Daun đenerale,
u po noći udari na Turke
ter vitežke okrvavi ruke.

To na sedam kolovoza biše,
kad se niko boju ne nadaše.
Zdravo se je natrag povratio,
janjičare mnoge pogubio.

Ali ko će sili odoliti,
ko l' gradove bile obraniti?
Turska vojska pod zemljicom staše
ter se na grad bili naslonjaše.

Sastaše se i Turci i Nimci,
da bi mogli skupa večerati,
jedan drugom vince dodavati.
Sad promisli tuge i žalosti!

Ječi zemlja pod bijelim gradom,
lagumdžije lagum podkopaju
ter građanom teške jade daju,
čekajući te smrti nenadnje.

Govorio Staremberže kneže:
»Ko pridade bilu knjigu moju
svitlu banu, duki od Lorene,
daću njemu sto žuti dukata.«

Svi junaci mukom zamuknuše,
ali ne kti Mikalović Jure,
mlado momče srca junaškoga,
već je njemu junak besidio:

»Piši knjigu, mili gospodare,
ja ću poći duci od Lorene
posrid vojske cara silenoga,
govoriću turski i arapski.«

Kad je njega razumio kneže,
piše knjigu, suzam je poliva,
ter je šalje banu od Lorene.
Ovako se s njime razgovara:

»Đenerale i privedri bane,
oli ne znaš ol ne haješ za nas:
od Turaka živit ne možemo
ni braniti Beča cesarova.

Evo ima pedeset danaka,
da ga biju Turci brez pristanka:
s jedne strane bumbe i lumbarde
ore kule i polače bile;

z druge strane lagum podkopaju;
s treće strane juriš ne pristaje.
Izgiboše moji đenerali,
kapetani, mladi obrstari.

Da ti znadeš, moj privedri bane,
kakvi jesu konji u Turaka!
Da ji ljutim uzdam ne uztežu,
skočili bi gradu na bedene.

Turci nami ljute jade daju,
brez pristanka beden podkopaju.
Odi s vojskom što god prija moreš,
jer 'vo smo ti u nevolji teškoj.«

Odpisuje duka od Lorene:
»Ne brini se, mlađan đenerale!
Ne će proći ni nedilja dana,
doće tebi pomoć sa svih strana.

Na dvanajest setembra miseca
udariće bubnji od istoka
Ivaniša, kralja poljačkoga,
i š njim vojske trideset iljada.

Drugi će ti udariti bubnji
od zapada, gdi počiva sunce,
moji bubnji, moja vojska silna,
trijest iljad po izbor Nimaca.

Treći će ti bubnji udariti
od sivera duke Bavijere,

i š njim vojske dvadeset iljada,
ali je to ognja žestokoga!«

Ištom u grad bila knjiga dođe,
potrese se drvje i kamenje:
živi lagum Turci užegoše,
tvrdi beden u lagum digoše.

Velika se otvoriše vrata
u širinu dvadeset lakata:
britke sablje Turci povadiše,
sa svih strana na grad udariše.

Evo, brate, boja velikoga,
evo rata, ognja žestokoga!
Tu se siku pišci i konjici,
tu se bodu silni kopjenici.

Ljute kose kosci donesoše
ter po poli Turke izkosiše:
tu se brani malo i veliko,
popi, fratri, žene i divojke.

Biju Turke drvljem i kamenjem,
vrilom vodom, paklom raztopljenim;
tu se kolju nožim i andžarim
a biju se teškim buzdohanim.

Skulari se junaški podniše:
silovito na Turke udriše,
jedni siku, jedni bodu Turke
ter krvave svoje bile ruke.

Tad izgibe vojska cesarova,
ali turska ni broja se ne zna;
bila grada Turci ne uzeše,
guleć brade natrag pobigoše.

Kad li se je noćca ufatila,
građani se penju na visine,
k nebu meću ognjene plamene
iz zvonika svetoga Stipana.

Na glas daju duci od Lorene
tužno stanje Beča bijeloga,
lipo njima odgovara bane
od nimaški visoki planina.

Od pomoći zlamenja davaše
ter građane duka slobođaše,
da se brane za malo danaka
od onizih nevirni Turaka.

Kad li dođe danak dvanajesti,
ugleda se vojska cesarova
na planini svetog Leopolda,
silna vojska duke od Lorene,
u crljeno biše obučena.

Druga se je vojska ugledala,
sva u bilo, pobre, obučena,
dvajest iljad' silenih junaka
i prid njima duka Bavijera.

Treća se je ugledala vojska,
u zeleno sva je obučena,
silna vojska kralja poljačkoga
Ivaniša, zmaja ognjenoga.

Sinu bečko polje naokolo,
oko njega visoke planine
od oklopa i od oklopnika,
od pušaka, kopja i sabalja.

Đenerali viće učiniše,
kako će se udarit na Turke.
Desno krilo oni odrediše
velikomu kralju poljačkomu,

a da njemu pomoćnici budu
mladi vitez erceg od Saksena
Lavemburgo, zmaje od dvi glave,
i Rabata bane đenerale,

još dva kneza na glasu viteza:
Madžarija Palfi đenerale
i Gundula, vitez glasoviti,
Dubrovčanin puno plemeniti.

Ovi bilu slavni đenerali
pod barjakom kralja poljačkoga,
koji vojskom njegovom vladahu
i pod Bečem glave odsicahu.

Livo krilo određeno biše
velikomu banu od Lorene,

pomoćnike njemu postaviše
silne lave, orle od dvi glave:

od Badena slavnoga ercega,
ljutu zmiju Lezlu đenerala,
Ljubomirka i Merci barona,
Kroji bana i Taf đenerala.

Na vas dundar bani odrediše
dvi aždaje od zemlje nimaške:
Bavijeru, bana velikoga,
i Sasona, ercega slavnoga.

Dadoše jim dobre pomoćnike
jedanajest mladih đenerala,
a da njima lipo zapovida
svitli bane, princip od Valdeka.

Tri se silne uputiše vojske
niz planinu svetog Leopolda.
Kad su sašli na to polje ravno,
đenerali u red postaviše
silne vojske, da se biju s Turcim.

Boj zametnu Parela principe,
a za njime Lezle đenerale;
sa svim krilom udari na Turke
silni vitez erceg od Lorene.

Kralj poljački udario biše
z desnim krilom na dvanajest paša,
na Mustapu, velikog vezira,

i na mlade Turke janjičare.

Udri dundar duke Bavijere
na vas dundar cara silenoga.
Evo boja, evo ognja teška,
evo, pobre, mejdana vitežka!

Od praha se ništa ne viđaše,
od topova ništa ne čujaše,
po svem polju krvca tecijaše,
u Dunaj se vodu salivaše.

Tu se biše od jutra do podne,
još se ne zna, čiji mejdan biše.
Kad to vidi duka od Lorene,
udri konja srebrnim mamuzam,

umiša se u vojsku carevu
z golom sablom u desnici ruci,
a za njime sve krilo njegovo,
ter potira Turke vitezove.

Malo posli duka Bavijera
razbi dundar cara silenoga.
Kralj poljački u potribi biše,
janjičari jer mu se opriše.

Ne može ji s mista pomistiti
nit ji može junak pridobiti,
ali njemu dobra pomoć dođe
od Lorene i od Bavijere.

Udariše jedino na Turke,
potiraše mlade janjičare
ter jih siku do mrkloga mraka,
al uteče Mustapa vezire.

Ostaše mu ognjeni topovi,
čadorovi, bubnji i svirale,
ostade mu azna i zaira,
mrtve vojske pedeset iljada,

Biži vezir od grada do grada,
jedva duhat u Biograd dođe:
onde mu je gora srića bila,
rusa mu je glava odsičena.

Pisma principa Euđenija, kako razbi cara Mustapu na Tisi rata bečkoga.

Da je tebi poslušat, cesare,
što govori Otmanović care:
»Nejma lipa lova brez sokola
ni brez cara žestokoga boja!

Ode vojska g Beču bijelomu
tri stotine iljada delija
i prid njome Mustapa vezire,
da osvoji Beč u Đermaniji.

Beč bijeli Turci ne uzeše,
Đermaniju malo i vidiše,
već pod Bečem izgiboše teško,
izgubiše poštenje viteško.

Ode vojska g bilomu Budimu,
da obrani njega od Lorene,
koga teško obsidnuo biše
i na juriš često udaraše.

Al Budima obranit ne može,
već izgibe silna vojska moja
od Lorene, duka nevirnoga,
krvolije naroda turskoga.

Iđe vojska do grada Osika,
da ga brani od sile nimaške,

al ga ona obranit ne može,
već izgibe ukraj Drave vode.

Di se godir vojske udariše,
moji Turci vazda izgiboše.
Ne ostade grada, ni varoša
u svoj ravnoj zemlji Ungariji,

što ne uze duka od Lorene
i nevirni princip od Badena!
Već ne mogu toga podnositi,
ja ću poći š njima bojak biti.«

To govori, na noge se skače,
pak podiže silnu vojsku svoju
ter otiđe priko Romanije
do lijepe zemlje Ungarije.

Razbi vojsku bana Veterana,
cesarova mlada đenerala,
i uze mu Lipu na krajini,
a upali Titul, varoš bili.

Još je care tiho besidio:
»Da iđemo k Petru Varadinu,
na silu ću osvojiti njega
i svu ravnu zemlju Slavoniju.«

Veli njemu Tećelija bane:
»Poslušaj me, mili gospodare!
Ne odimo k Petru Varadinu,
mučno ćemo osvojiti njega.

U njemu je zmaje od dvi glave,
mlado momče princip Uđenio:
straho me je, isiće ti vojsku,
jer je princip roda junaškoga.

Već odimo Erdelj osvojiti
i po njemu bijele gradove!«
Mustapa je njega poslušao,
na Erdelj je vojsku podignuo.

Kad je doša na Tisu vodicu,
čini care na vodi ćupriju
od svojizih šajka ormanica,
dok je svoju pribrodio vojsku.

Kada li se vojska pribrodila,
kod Tise se umeterizila.
To je čuo princip Uđenio
ter otiđe cara pozdraviti.

Diže vojsku puno ognjevitu,
četrdeset iljada junaka,
i poveze silene topove
pad otiđe uz to polje ravno.

Kad je doša blizu turske vojske,
svoje lipo razredi vojnike:
z desnim krilom udario biše
na ćupriju, da ne uđu Turci,

a s livim je krilom udario
na meteriz cara silenoga.
Dvi se jake udariše vojske
ukraj Tise nasrid polja ravna.

Tu se živa vatra prosipaše,
do neba se dimovi digoše:
Turci zovu sveca Muhameda,
a krstjani ime Isusovo.

Nimci ginu, ali naprid iđu;
Turci viču, al natrag uzmiču.
Turčin veli: »Jao moja majko!«
Nimac veli: »Stan', počekaj, Turko!«

Meterize prve osvojiše
pak na druge snažno udariše.
Ovde, pobre, žestok oganj biše
i mnoga se krvca prolivaše.

Osvojiše i meteriz drugi
pak na treći snažno udariše:
potiraše Turke janjičare
do čadora cara čestitoga.

Evo, brate, ognja žestokoga
nimačkoga i janjičarskoga!
Janjičari svoga cara brane
jer nimačke odsicaju glave.

Mnogo vrime š njima bojak biše,
ali i njih Nimci pridobiše:

potiraše Turke janjičare
i sejmene niz to polje ravno.

Evo, brate, plača od Turaka!
Na Tisu ji riku natiraše:
što od sablje tada uticaše,
ono Tisa voda proždiraše.

Dvajest i šest iljada Turaka
osta mrtvi na polju junaka
izvan onih, što se potopiše
i u Tisi rici ostadoše.

Tu pogibe veliki vezire,
sedamnajest paša i vezira
i velikih aga janjičarski,
alaj-bega ni broja se ne zna.

Al uteče na konju Mustapa
ter pobiže niz to polje ravno,
jedva duhat u Temišvar dođe
samo svoji pet virnih delija.

Ostaše mu veliki topovi,
osamdeset i tri strahovita,
čadorovi i alaj-barjaci,
srebro, zlato i brez broja novci.

Ostade mu i pečat od zlata,
na veziru viseć oko vrata.
Teško babam, kud sejmeni prođu,
a sejmenom, kad na Tisu dođu!

Evo poče srića i junaštvo,
Uđenija slavno veličanstvo:
razbi cara, uzvisi cesara, -
mili Bože, plemenita dara!

Ide s vojskom u Bosnu ponosnu,
robi, pali sela i varoše:
sva se Bosna poplašila biše,
prida nj niko izać ne smidoše.

Nit je čuti puške ni lumbarde,
nit je vidit konja ni konjika,
još ni pišca careva vojnika,
sve pobiže u goru zelenu.

Koliko je pusto Sarajevo,
šer bijeli, gnizdo trgovačko,
svega ga je princip osvojio,
sa četiri strane užegao.

Vojska mu se u skerlet obuče,
sve bogatstvo iž njega izvuče
pak se vrati k ravnoj Slavoniji
pivajući, konje igrajući.

Tad krstjani mnogi uskočiše,
silenoga cara odbigoše:
u Brodu se namistiše jedni,
u Sibinju i selu Kobašu;

u Požegu drugi otiđoše
ter požežki varoš naseliše,
bojak biše, glave odsicaše
pod kriocem bečkoga cesara.

Često oni u četu iđahu,
plino gone, tursko robje vode.
I sada su na glasu junaci
ter se zovu delije Posavci.

Slidi pisma prva od vitezova ungarski i hrvatski, koji u stara vrimena turske odsicaše glave, izvađena iz različiti istorija štampani, počamši od godišta gosp. 1441 do godišta gosp. 1641.

Prikazana prisvitloj gospodi zagrebskoj za srčene ljubavi vikovičnju uspomenu.

Rano rani starac Mjelovane,
rano rani, bilu knjigu piše
ter je šalje Vuku Ličaninu,
od starine prijatelju svomu:

»Gaić Vuče, od starine kneže,
glasoviti na sablji vjeteže!
Od tebe se pjevaju popijevke,
jer si mnoge pogubio Turke.

A čuo sam od babajka moga,
da si, kneže, roda vjelinjega.
Nuder pitaj vijelu posestrimu,
ne bi li ti kazala junake

Slavonije, Like i Krbave,
slavne Bosne, vjetežke države,
srbske zemlje i od Ungarije,
Dalmacije i od Bulgarije,

jer je meni korba dodijala
od mojega draga pobratima,
po imenu starca Radovana,
barjaktara od Kotara ravna,

da junaka nisam izpjevao,
kad sam od nji pjesmu zapjevao.
Kaži mi ji, Vuče Ličanine,
da junake pjevam od starine!«

Odpisuje Vuče Ličanine:
»Čudim ti se, starče Mjelovane!
Prošlo ti je sto godina dana,
a junake ne znaš od mejdana.

Ta, čuo si Sibinjanin Janka,
ungarskoga bana i junaka,
od koga se pivaju popivke
po svoj zemlji turskoj i slovinskoj,

jer je veće posika Turaka,
nego imaš ti u bradi dlaka.
Na boju je Janko ostario, Na 1441.
trijest puta cara predobio.

A čuo si i njegova sina
Matijaša, kralja ungarskoga,
kako turske glave odsicaše
i gradove bile uzimaše.

On porobi Bosnu, zemlju ravnu, Na

1458.
i osvoji po Bosni gradove,
punokrat je s Turcim bojak bio
i vazda ji biše pridobio.

Boj je bio s nimačkim cesarom,
dobi njega i Beč mu osvoji;
još pridobi kralja poljačkoga
i porobi njegove države.

Mnogi kralji na nj su udarali,
ali su se brzo pokajali:
bolji junak od babajka biše,
pridobit ga nitko ne mogaše.

Di li ti je, starče Mjelovane,
Franđipane, od Rvata bane,
koji turske vojske razbijaše
i junačke glave odsijecaše?

Kamo li ti Gereb đenerale,
Kojino se pjeva na sve strane?
Nu poslušaj sile od junaka,
što učini bane od Turaka,

kad rvatsku zemlju porobiše,
deset iljad robja zarobiše Na
1483.
ter ji vode u Bosnu ponosnu
pivajući, konje igrajući.

Ali Turkom loša sreća biše,

jer Rvati na nje udariše,
a prid njima Gereb đenerale
i Brnardin bane Franđipane.

Udariše ter ji isjekoše,
mlado robje natrag dovedoše:
biše s pašom sileni Turaka
sedamnajest iljada junaka.

Opet Turci vojsku sakupiše
i rvatsku zemlju porobiše,
al je njima loša sreća bila,
dva su bana na nje udarila:

jedan biše Derenčićeu bane,
a drugi je Brno Franđipane.
Isikoše careve delije
ukraj Une, vodice studene.

Pet iljada glava odsjekoše
izvan oni, što se potopiše;
ufatiše iljadu Turaka, Na 1492.
pet stotina suviše junaka.

Na glasu je Kolonić Nikola,
vicebane Senja bijeloga,
junaci ga u pjesmi spominju,
kad goricom zelenom putuju,

jer je često na vojsku odio
ter je tursku zemlju porobio:
junaške je glave odsicao, Na 1494.

u Senj tursko robje dovodio.

Još ti kažem dva silna junaka,
kojino se ne boje Turaka,
dva rvatska bana i plemića,
koji bihu srca Kraljevića:

jedan biše Mišljenović Marko, Na 1505.
a drugi je Karlović Ivane.
Oba turske glave odsicaše, Na 1522.
oba sablje krvce napojiše,

Ali poslušaj, starče Mjelovane,
što učini Krste Franđipane:
pod Jajcem je Turke isjekao, Na 1525.
izpod bila grada iztirao.

Junak biše Krste Franđipane -
viruj meni, starče Mjelovane -
kano vjetez Marko Kraljeviću
i delija Miloš Kobiliću.

Suleman je vojsku sakupio
ter je tvrdi Kisek obsidnuo, Na 1532.
bio ga je trinajest nedilja
i učini trideset juriša.

Al ga care osvojit ne može,
već izgubi silnu vojsku svoju,
jer ga brani senjski kapetane,
po imenu Jurćiću Nikola.

Ovo junak sileni bijaše,
zlatno krilo na njem trepećaše,
opošteni senjske vitezove,
sve rvatske bane i knezove.

Kaže meni vijela posestrima
ljuta zmija Petra Keglevića,
od Rvata bana i plemića,
da je sjeka Turke krajišnike,

prid junacim na vojsku odio
i carevu zemlju porobio, Na
1538.
dogonio plino nebrojeno,
dovodio robje nekršćeno.

Čuo jesi, starče Mjelovane,
što učini Bakić Petre, bane:
prid ungarskom vojskom vojevaše
ter Saksonu jade zadavaše.

Oslobodi bečkoga cesara
od Saksona, duke velikoga,
njegovu je vojsku isjekao
podaleko u zemlji nimačkoj. Na
1547.

Mjelovane, zlo vino popio
i u gusle mukle udario!
Ta, kamo ti Zrinović Nikola,
od Rvata bane i vjeteže,

koga slavi ravna Ungarija,
Slavonija, Lika i Krbava,
jer je turske vojske razbijao,
na stotine glave odsijecao?

Kamo li ti Lenković Ivane,
silni vitez, od Rvata bane,
koji biše srca Jankovića,
a desnice Marka Kraljevića?

Ko isiječe pod Segetom Turke,
Ali-pašu i vojsku njegovu,
nego bane Zrinović Nikola Na 1556.
i delija Lenković Ivane?

Ko isiče kod Rakovca Turke
za četiri i veće iljada
nego junak Lenkoviću bane Na 1557.
i delija Alapiću Janko?

Ko potira Turke krajišnike
ter ji stiže blizu Vinodola Na 1558.
nego vitez Alapiću Janko,
ter ji siče bolje nego Marko?

Ko isiječe silene junake,
krajišnike pješce i konjike
od Bijaća i od Kostajnice Na

1565.
nego vitez Alapović Janko?

Još ti, pobre, lipe glase kažem:
podiže se Sokolović-paša
z dvajest i šest iljada Turaka
ter porobi Liku i Krbavu.

Ali mu je loša sreća bila:
na nj udari Erdeljiću Petre,
od Rvata bane i viteže,
ter potira Sokolović-pašu

i njegovu vojsku silovitu.
Tu gospoda mnoga izgiboše, Na
1565.
mladi bezi, silni alaj-bezi,
ine vojske ni broja se ne zna.

Al da znadeš, starče Mjelovane,
što učini Panović Ivane:
on malenu četu imadiše,
ali često Turke razbijaše.

Pali turska sela i varoše,
plino goni, mlado robje vodi; Na
1564.
kud njegova sablja dopiraše,
on'da crna krvca tecijaše.

Elek Vjede silni junak biše,
kako vijela posestrima piše,

od Rvata vjetez, đenerale,
koji siječe Turke na sve strane.

Kupi bane svoje vjetezove
ter osvoji po Lici gradove, Na 1579.
pali sela i bile varoše,
siče Turke, to je po nje loše.

Još ti kažem Juru Križanića,
koji biše srca Smiljanića,
jer na vojsku često odlazaše,
robje fata, glave odsicaše.

U tursku je zemlju odlazio
i varoše ognjem opalio,
Drežnik tvrdi on je osvojio, Na 1578.
krajišnike pod mač okrenuo.

Zmija biše Kislin đenerale,
kojino se slavi na sve strane,
jer je tursku zemlju porobio,
bosanskoga pašu pridobio.

On isiče pod Ostrošcem Turke,
do ramena okrvavi ruke; Na 1580.
slaviće se do sudnjega danka
od Rvata, sileni junaka.

Kada Sisak Turci podsidoše,

osvojit ga oni ne mogoše,
jer ga brani pope dom Nikola,
Mikačića roda vitežkoga,

koji puno posiče Turaka
krajišnika, najbolji junaka;
svoje bile on posveti ruke, Na 1592.
jer istira izpod grada Turke.

Opet Turci Sisak obsidoše,
a prid njima Asan-paša biše,
ali mu je loša sreća bila,
na njega je vojska udarila

Edeljića, bana rvatskoga,
kojino je roda junačkoga.
Razbi pašu, isiče mu vojsku, Na 1593.
opošteni svu zemlju rvatsku.

Što od sablje njemu uticaše,
ono Kupa voda proždiraše:
utopi se Asane vezire,
još i njegov bratac kapetane

i mlad netjak cara silenoga
Sinan-paša roda junačkoga.
Poznadoše siloviti Turci,
što će reći Rvati junaci!

Drugoga ti kažem Jankovića,

po imenu Pavla Lenkovića,
đenerala, rvatskoga kneza,
na oružju silnoga viteza,

koji turske vojske razbijaše
ter jim ruse glave odsicaše:
Rvaćane podiže junake
ter osvoji kule i čardake.

Petriniju biše osvojio
i krajinu tursku porobio:
robi zemlju cara silenoga
sve do Jajca, grada bijeloga.

Ko osvoji bilu Kostajnicu
nego vitez Lenkoviću Pavle?
Ko upali varoš pod Biaćem?
Upali ga Lenkoviću Pavle.

Ko isiče Turke krajišnike
nego vitez Lenkoviću Pavle?
Ko privede Vlahe u krstjane
nego vjetez Lenkoviću Pavle?

Al poslušaj, starče Mjelovane,
da ti kažem i druge mejdane!
Kad Rvati naglo udariše,
ter kod Kupe Turke isikoše,

tu se nađe vitez od krajine,
knez i junak silni od starine,
po imenu Mrnavčević Vuče,

Na 1594.

koji Turke oko Kupe tuče.

Namira ga biše namirila
na junaka Badanković-Bega:
z brijetkim se sabljam udariše,
ali Vuče bolji junak biše,

jer pogubi konja i konjika
jednim mahom, careva vojnika. Na
1627.
Istim mahom dvi glave odsiče
silni junak Mrnavčević Vuče.

Veliko je pleme Dražkovića,
rvatskoga na glasu plemića,
jer porodi bane i knezove,
na oružju silne vitezove,

koji caru puno dodijaše
i njegove vojske razbijaše,
a najveće Dražković Ivane,
slavni vitez, od Rvata bane,

koji robi Liku i Krbavu,
u to vrime carevu državu. Na
1641.
On isiče Turke na sve strane,
a najveće mlade Kladušane.

Svoj gospodi od rvatske strane
prekazuje starac Melovane
ovu pjesmu na čast i poštenje,

za njiovo veće uzvišenje!

Pisma najposlidnja od slavne Bosne

Prikazana ocu poštovanomu fra Boni Beniću, štiocu bogoslovcu i kustosu rečene provincije,
od starca Milovana

Probudi se, Bosno, zemljo slavna,
kojano si zaspala odavna,
ter mi kaži bosanske junake,
na oružju vitezove jake,

neka mogu i njih zapjevati,
čast i diku slavnoj Bosni dati!
Ali Bosna lipo odgovara,
Milovana ter žestoko kara:

»Jer si, brižan starče, poludio,
putujući pamet izgubio?
Kad si pjevâ pjesme od junakâ,
najveće si pjevâ od Bošnjakâ.

Ko je bio Marko Kraljeviću,
ko li vitez Miloš Kobiliću?
Ko bijaše Relja Bošnjanine,
Omućević junak od starine?

Ko je bio Brankoviću Vuče,
ko l' starinom Kastriotić Jure,
ko li junak Zrinoviću bane,
ko l' delija Kosarić Stjepane

nego mladi starinom Bošnjaci,
ol Bošnjaci oli Hercegovci,
koji bihu bosanska gospoda
od slavnoga mojega naroda?

Otklem biše Senjanin Ivane
i delija Makar kapetane,
otklem li je Novak i Radivoj
i delija Tomiću Mijate

već od Bosne i Hercegovine,
Kosarića stare banovine?
I ostali uskoci junaci
svi su, starče, starinom Bošnjaci.

Ko bijaše Janko Mitroviću
i Ilija serdar Smiljaniću,
ko li biše Surić don Stipane
i kavalir Janković Stojane

već uskoci starinom Bošnjaci,
ol Bošnjaci oli Hercegovci, -
i ostali kotarski serdari,
kapetani, alaj-barjaktari?

Otklem biše starina Nakića,
Sinobada i mlada Radnića,
već od Bosne i Hercegovine!
Viruj meni, starče, doistine.

Otkolem je Vučkoviću Zeče
i kavalir Grčić dom Ivane,
otklem li su ostali serdari
i na glasu cetinski glavari

neg od Bosne i Hercegovine,
vitezovi zvani od starine?
Ko je bio Marko Sinovčiću,
silni vitez Petre Kulišiću

neg Bošnjaci, starinom junaci,
Hercegovci ol mladi Ungarci?
Otkolem je Deli-Markoviću,
silni junak Rade Miletiću

neg uskoci mladi Hercegovci,
a starinom svi jesu Bošnjaci!
Ko bijaše Nikoliću Bajo,
ko li vitez Ivanović Marko

nego mladi starinom Bošnjaci,
ol Bošnjaci oli Hercegovci!
Što li pjevaš Posavce junake,
to ti pjevaš starinom Bošnjake.

Otkuda su Domazetovići,
ljute zmije kano Jankovići,
već starinom od Bosne knezovi,
na oružju silni vitezovi,

kojino su svuda vojevali,
još i turske glave odsicali

od Kandije rata žestokoga
pod barjakom cesara bečkoga?

A kamo ti paše Atlagići,
Atlagići i Kulinovići?
Di su tebi Duratbegovići,
Duagići i Sokolovići?

Kamo tebi sile Bakotići,
Kosarići i Filipovići?

Di su tebi Kopčići junaci,
Ljubovići di su Hercegovci,
Sulagići i Mesiovići,
Lopužići i Vazlinovići

i ostali poizbor junaci
Hercegovci ol silni Bošnjaci,
Dalmaciju koji porobiše,
na stotine glava odsicaše?

Kamo tebi Kuna Asan-aga,
koji mnogo odnese mejdana?
Di je junak Poprženoviću,
na oružju Marko Kraljeviću?

Kamo li ti Babiću Asane,
di li ti je Lopužić Ćemane?
Kamo tebi Cukarinovići,
Nožinović i Nadžakovići?

Di je tebi Firdusović beže,
Topalović di ti je viteže?
Kamo li ti Zlojić Omer-aga,
di li ti je Šarić dizdar-aga?

Di su sile Tataranovići,
Duratović i Tabakovići,
koji svuda čete četovaše,
na stotine glava odsicaše?

Svi su ovo starinom Bošnjaci,
ol Bošnjaci oli Hercegovci,
kojino se tada isturčiše,
kada Bosnu Turci osvojiše, -

i ostali bez broja junaci,
vitezovi starinom Bošnjaci,
koji vlaške odsicaše glave
veće neg je u Primorju trave.

I da si mi zdravo, Milovane!
Boga moli, ostavi mejdane;
sve je ništa, sve će u prah poći,
grihe plači, valja k Bogu doći.

Najposlidnji razgovori starca Milovana s bratom štiocem

Proštij pomljivo!

I. Znadem da će niki mrziti na pisme moje nahodeći u njima ljude od svake vrste i zanata, ali da ih hoće procinjivati i razgledati onako kako ih starac Milovan gledâ i razmišljâ, ne bi našâ među njima toliku različnost, dali bi ih vidili u zanatu slične i jednake. I neka me čisto razumiš, moj štioče poštovani, kažem ti bistro i otvorito da moja svrha nije bila iziskivati od koga je ko roda i plemena, koga je dila i zanata, nego je poglavita moja misâ i svrha bila posli králjâ i gospode znati i svitu prikazati ko je junak bio, je li glave turske odsicao i koliko je koji odsikao. Nahodeći se dakle mnogi od ovoga rukodila i zanata, premda u drugim stvarmam neslični i nejednaci, u moje ih pisme metnuh i svitu pokazah. Nikomu dakle to nejma mrsko biti ni sramovat se gledajući svoje stare u broju ljudi od svake vrste, kakono se ne sramuju cesari, kralji, principi ni gospoda plemenita stati u jednomu gradu u komu su od svakoga zanata ljudi, zli i dobri, pošteni i nepošteni. Ako li je pak komu sa svim tim mrsko, neka se očituje: brzo ću, ako Bog dopusti, iste pisme prištampati te ću ga lasno izvrći. Ali da može promisliti kako smo svi od jednog oca i matere rođeni, tu bi ispraznu misâ od sebe daleko bacio.

II. Hvale se niki (kako čujem, ali malo virujem) da će mi činiti pjesme porugljive. Mogli bi lasno kad bi htili, ali virovati ne mogu, jer uzroka neće naći, zašto oli su u mojim pismam njihovi stari oli nisu: ako su u pismam, to će mi vratiti zlo za dobro starca Milovana pogrđujući, koji njih hvali i uzvisuje; ako li se u mojim pismam ne nahode, ja kriv nejmam biti što oni junaci nisu bili. Ako li su bili taki, jer starcu Milovanu ne pokazaše svoje karte s pečatom od vladalaca utvrđene kadno se s guslam skitaše od Skadra do Zadra,

od Mostara do Kotara? Jeda cine da će ih s kapam u ruci moliti da njihove stare zapijeva junake? Vaisto nije ta prilika ni pomisliti. Nejmadu pak uzroka mrziti na pjesme Milovanave, jer su mnogi spored njihovim starim pohvaljeni, zašto bi se ukazali samoslavci, što ne stoji dobro; niti Milovan toga može učiniti, jer je njemu po naravi svakoga hvaliti i slaviti, ne samo prijatelje, quia etiam ethnici hoc faciunt, negoli jošter i one koji ga i danas zlo gledaju kako je nikim po naravi tuđe poštenje, čast i slavu u zemlju zakopavati. Ako li se pak kogod ne dostoji svoje stare vitezove gledati u mnoštvu ljudi različitih, neka se vari u pritilini samoće svoga veličanstva: ja mu dobru sreću nazivam i molim da se prođe siromaha Milovana, stara, bolesna i nevoljna, koji ne misli zla ni tičici u gorici. Je li se pak kogod naoštrio protiva njemu zapjevati, bilo mu u sto dobrih čâs! Ali neka znade da će mu siromah Milovan na onu staru crnogorsku otpjevati koliko umio bude; ako li mu brzo brada padne, kako se boji da hoće, da ako se kogod nađe od sve Dalmacije, Kroacije, Ungarije, Bulgarije, Rašije i Skenderije, koje kraljevine puno je slavio, a najveće privedroga dužda mletačkoga, ter ga lipo osveti i viteški otpjeva.

III. Dajem ti, moj štioče, na znanje da ja ovi trud nisam činio za ljude koji latinski i talijanski jezik posiduju, jer oni znadu iste i puno veće stvari nego sam ih ja u moje knjige postavio. Samo dakle ovo učinio jesam za službu onih ljudi koji izvan slovinski drugim jezikom govoriti ne znadu, niti se mislim radi toga slaviti pod imenom istorika, jer je to jizbina ljudi sveznanaca kojim ja nisam vrstan sluga biti. Mnoge stvari jesam iz knjiga izvadio, mnoge iz diploma, dukala i atestata, kako se štije u početku mojih knjiga, a nike po svidodžbi mudrih i velikih ljudi koji su veće štili nego ja i kojizim se virovati ima brez sumlje svake. Ako li pak kogod virovati nektio bude, ni zato se odsuditi neće. Sa svim tim primalo ćeš stvari naći koje nisam oli iz knjiga štampanih oli iz karata autentikanih izvadio.

IV. [Spominje da će se u knjizi naći mnogo pogrešaka jer je loše složena, ali on tome nije kriv.]

V. Mučno će ti bit virovati da su naši vojnici tako lasno turske glave odsicali, ali imaš znati da navlastito rata Bečkoga tako je na nje pokaranje božije bilo došlo, da su ih iste žene i dica sići mogle,

kakono je prija toga, navlastito rata Ciparskoga, došlo bilo pokaranje na kršćanluk, u koja vrimena turski osinj kršćane bijaše; daklem se tomu, moj prijatelju, čuditi nejmadeš, quia dextera Domini fecit virtutem.

SVRHA

Bilješke

[1] Iz predgovora prvom izdanju *Razgovora*.

[2] Iz predgovora drugom izdanju *Razgovora;* posveta je upućena knezu Luki Ivanoviću.

[3] Iz predgovora drugom izdanju *Razgovora*.

[4] Pjesma pripovijeda o turskoj opsadi Beča 1683.

Rječnik

Objašnjena su samo ona imena i geografski lokaliteti koji nisu općepoznati ili se kod Kačića zovu drugačije nego je danas uobičajeno.

abdest (tur.) - obredno pranje
Adžam - Perzijanac
aga (tur.) - gazda, veleposjednik
al, hal (tur.) - nesreća, nevolja
alaj (tur.) - skupina, mnoštvo
alaj-barjak (tur.) - svečana zastava
alaj-beg (tur.) - zapovjednik
Aleksandro - Aleksandar Veliki; Kačić ga smatra Slovincem
Alep - grad u Siriji
Ancir - Ankara
arač, harač (tur.) - izdatak
aramija, haramija (tur.) pljačkaš, razbojnik; vojnik
aranzada (tur.) - kopile
arbor (lat.) - rodoslovno stablo
atestat (lat.) - pismena svjedodžba, potvrda
azna (hazna) (tur.) - blagajna
aznadar (haznadar) (tur.) - blagajnik

bakovit - bikovit, neuškopljen
balija (tur.) - muslimanski seljak
Ban Zrinović - Nikola Šubić Zrinjski (1508-1566), glasoviti branitelj Sigeta
Barlecio - Barlezio, Marino (Barletius) (1450-1521) - latinistički povjesničar iz Albanije, bio prijatelj Jurja Kastriotića Skenderbega, napisao nekoliko djela iz kojih je Kačić crpio podatke
Basilije - Vasilije II, bizantski car (976-1025); porazio je 1014.

bugarsko-makedonskoga cara Samuila.
bedevija (tur.) - kobila
bedrica - korice mača
beg (tur.) - plemić
Bodin - zetski kralj (1082-1108.)
Bohemija - Češka
borija (tur.) - truba
Bruson - Brusoni, Girolamo (1614-1686) - talijanski književnik, povjesničar i polihistor
Bursija - Burza, grad u Maloj Aziji

cablo - stablo

čardak (tur.) - dvorac
čauš (tur.) - časnik

ćato (tur.) - pisar
ćehaja (tur.) - pomoćnik, zastupnik
ćekva - tikva
ćispet (tur.) - odjeća
ćitap (tur.) - knjiga
ćorda (tur.) - sablja
ćurak (tur.) - kožuh

Daci - Dačani, preci današnjih Rumunja
Dibrensko polje - polje u današnjoj zap. Makedoniji (grad Debar)
dimsuz, dinsuz (tur.) - bezvjerac
discant mulieres (lat.) - neka se žene uče
divan (tur.) - vijeće
divit (tur.) - pernica
diždum (tur.) - vjerojatno dizgin: stremen
dova (tur.) - molitva
Drinopolje, Jedrina, Jedrene (Edrene, Hadrijanopolis) - grad u europskom dijelu današnje Turske
drvo - brod, lađa (uz uobič. značenje)
duka (tal.) - dužd, knez

dukala (tal.) - pismena odluka mletačkog dužda
Dulcinj - Ulcinj, grad na moru u Crnoj Gori
dundar (tur.) - gomila, četa
dundar (tur.) - odred, vojska

džabana, džebana (tur.) - municija, spremište za municiju

đaurin (tur.) - nemusliman, kršćanin
đemija (tur.) - brod
Đenua - Genova

elčija (tur.) - poslanik
Ermeni - Armenci
Euđenije - v. ***princip Euđenije***

Ferdinand I Napuljski (1423-1494) - kralj Napuljskog kraljevstva (1458-1494); tijekom njegove vladavine Turci su nakratko zauzeli grad Otranto u Italiji
feredža (tur.) - ženski ogrtač
Franđipani - Frankopani
Friul - Friulija, pokrajina u sjev. Italiji
fušta (tal. fusta) - mala gusarska galija

grjoce - vrat (demin. od ***grlo***)

hal (al) (tur.) - nesreća, nevolja
hazna (azna) (tur.) - blagajna
haznadar (aznadar) (tur.) - blagajnik
hodža (odža) (tur.) - muslimanski svećenik
holost - oholost

ibrik (tur.) - srebrena ili bakrena posuda, služi za lijevanje vode ili kave
Illustrissimo invictissimoque principi (lat.) - presvijetlom i nepobjedivom knezu
iraja (tur.) - isto što i raja: podanici, kršć. kmetovi

Ivan Kapistran (1386-1456) - talijanski franjevac, propovjednik i vojskovođa; svetac katoličke crkve; sudjelovao u obrani Beograda zajedno s Janosem Hunjadijem 1456.

jaspra - srebrni novac
Jedrina - v. ***Drinopolje***
Jove - Jupiter, vrhovni rimski bog
Jure Kastriotić, tur. ***Skenderbeg*** (1014-1468.), alb. plemić i proturski borac; najveći albanski nacionalni junak. U mladosti bio je na turskom dvoru, islamiziran; nakon bitke kod Niša 1443. okrenuo se protiv turaka i vratio katolicizmu. 25 godina uspješno branio Albaniju od turskih napada, koji su je nanovo osvojili tek nakon njegove smrti.

kabgadžija (tur.) - kavgadžija. svadljivac
kadara (tur.) - vrsta sablje
kadija (tur.) - sudac
Kandija - otok Kreta (naziv prema istoimenom gradu)
kapidžija (tur.) - vratar
Karintija - Koruška
Karnija - Kranjska
Karšija - grad Kars u sjeveroistočnoj Turskoj (nekoč glavni grad Armenije)
katalan (tur.) - gusar
katana (tur.) - turcizam madžarskoga podrijetla: vojnik
kaurin (tur.) - nemusliman, kršćanin
Korvin, Matija (Kralj Matijaš) (1458-1490) - hrvatsko-ugarski kralj; narodna ga predaja pamti kao dobrog i pravednog vladara
Kostadin - Konstantin XI. Paleolog, posljednji bizantski car (1449-1453); pao u obrani Carigrada.
Kroja, Krojan - grad u Albaniji u bliz. Tirane (danas ***Kruje***)
kubašlija (tur.) - kapa od svile
kumbara (tur.) - granata
kumbardžija (tur.) - bacač granate, grenadir

Lacedemon - Sparta, Lakademon

lagum (tur.) - mina
lantina (tal.) - poprečna greda uz jarbol na koju je vezano jedro, bum
Leopold - Leopold I, austrijski car (1657-1705)
Lepanto - mjesto na Peloponezu, gdje ke savezn̈ička kršćanska mornarica na dan svete Justine 7. X. 1571. porazila tursku flotu; nakon te bitke turska mornarica nije više nikad predstavljala značajniju silu
Linc - Linz, grad u Austriji

mađinluk (tur.) - čaranje, vračanje
Maras - grad u Maloj Aziji
mejdan (tur.) - boj
meteriz (tur.) - opkop
meteriziti se (tur.) - ukopati se
Misir grad - grad Kairo u Egiptu
Morija, Moreja - poluotok Peloponez u Grčkoj
Moskovija - Rusija
Muač- Mohač
muftija (tur.) - najstariji muslimanski svećenik u okrugu
munara (tur.) - minaret

Napulja - Napuljsko kraljevstvo (obuhvaćalo je jug Italijei Siciliju)
nava, nav (tal.) - veći drveni brod
negve (mađ.) - okovi, lanci
Nikopolje - Nicopolis, grad u Maloj Aziji

obrstar (njem.) - pukovnik, vojskovođa
odža (hodža) (tur.) - muslimanski svećenik
orjadski (tur.) - sirotinjski
ormanica (tur.) - ratni brod
orsag (mađ.) - država
Osik - Osijek
Ostoja Kristić - bosanski kralj Ostoja, vladao s prekidom između 1398. i 1418; ***Stipan Jablanović*** - bosanski kralj Stjepan Ostojić (1418.-1421.)

otar - oltar

Padua - Padova
papaz (tur, od grč. pappas - otac) - svećenik, pop
Pasavija - Passau, grad u juž. Njemačkoj
paša (tur.) - visoki dostojanstvenik u rangu generala
Pavlimir - legendarni dukljanski vladar spomenut u *Ljetopisu popa Dukljanina*
Petar Varadin - Petrovaradin, grad i utvrda nasuprot Novog Sada, nekad pogranična utvrda prema Turcima
pifar (tal.) - svirala
pišac - pješak
Pomeranska - Pomeranija, Pomorje, danas sjeverna Poljska
poručanstvo - zalog, jamstvo
Princip Euđenije, princip Uđenio - Eugen Savojski (1663-1736), austrijski vojskovođa, istakao se u protuturskim ratovima nakon 1683.
Privedri - prijevod titule mletačkog dužda ***serenisimo*** (prejasni)
providur (tal. ***provveditore***) - mletački visoki činovnik, pokrajinski namjesnik (također i ***proveditur***)
Pulja - Apulija, pokrajina u južnoj Italiji
pustaija, pustahija (tur.) - hajduk

Radoslav - po *Kronici popa Dukljanina* zetski vladar
Rašija - Raška, Srbija
Recija - rimska provincija otprilike na teritoriju današnje Švicarske
Romanija - Bizant, Istočnorimsko carstvo

Sagredo, Giovanni (1617-1682) - talijanski diplomat, povjesničar i književnik
Sakseni - Saksonci
Salonik - Solun (grč. Thessaloniki)
Samuel - Samuilo, bugarsko-makedonski car (976.-1014.), vođa pobune protiv Bizanta
samur ćurak (tur.) - kaput podstavljen samurovinom
Saraceni - Arapi, muslimani uopće (Kačić ih naziva i *Turci Saraceni*,

isto kao i Perzijance *Turci Perzijanci*)
saratič - daska
Sarmacija - Sarmatija, stari naziv za kraj između rijeka Visle i Volge (prema Sarmatima, koji su tamo živjeli na poč. naše ere)
Scitija - Skitija, nizina sjeverno od Crnog mora (naziv prema Skitima, nomadima koji su tamo obitavali u antici)
sejmen (tur.) - janjičar pješak
serdar (tur.) - zapovjednik, vojskovođa; u Dalmaciji u doba Mletačke vlasti počasna titula koja se dobivala zbog zasluga stečenih u borbama s Turcima
Sibinjanin Janko - u našoj nar. pjesmi ime madž. vojvode Hunyadi Jánosa (Ivana) (1387-1456.), slavnog proturskog borca, rodom iz Sibinja u Rumunskoj
Sigečica - Sisak (lat. ***Segestica***)
Sipont - Sipentum, rim. grad na jadranskoj obali Italije, kod poluotoka Gargano
Skenderija - Albanija (prema Skenderbegu)
sobet (tur.) - razgovor, sijelo
spaija, spahija (tur.) - posjednik
Stirija - Štajerska
Strogon - grad Esztergom u sjev. Mađarskoj

šemluk, šenluk (tur.) - veselje, zabava

Tećelija - Imre Thököly, mož Jelene Zrinjske, vođa mađarske protuhabsburške pobune 1678.
teftedar (tur.) - ministar financija
telar, telal (tur.) - javni objavljivač
terzija (tur.) - krojač
Tiran polje ravno - polje u Albaniji oko grada Tirane
Tješimir - legendarni dukljanski vladar spomenut u *Ljetopisu popa Dukljanina*
topčibaša, topčipaša (tur.) - zapovjednik artiljerije
Travis - Treviso, grad u sjev. Italiji
Tribunj, Tribinj - Trebinje
tutija (tur.) - zalog

Uđenio - v. ***princip Euđenije***

vezir (tur.) - ministar, guverner
Vidam - Udine, grad u Italiji
Vladimir - dukljanski knez s kraja X. stoljeća
Vlauš - Vladislav
Vrana u Kotaru - mjesto Vrana u Ravnim Kotarima kod Zadra (u blizini Vranskog jezera)

zaira (tur.) - hrana
Zenta - Zeta
zulumčar (tur.) - nasilnik, tiranin

Bilješka o autoru

Andrija Kačić Miošić

Brist kraj Makarske, 1704. – Zaostrog, 15. prosinca 1760.

Andrija Kačić Miošić hrvatski je svećenik i pisac koji djeluje u razdoblju prosvjetiteljstva, autor iznimno čitane pjesmarice *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*.

Rođen je 1704. u Bristu kraj Makarske, kao Antun Miošić. Ime je promijenio u Andrija zaredivši se, a prezime Kačić dodaje imenu od 1751, želeći time pokazati svoje porijeklo od te stare i ugledne obitelji. Na školovanje odlazi 1716. u zaostroški samostan čiji je gvardijan Kačićev ujak Šimun Tomašević. Daljnju naobrazbu stekao je, pretpostavlja se, u Osijeku, možda i u Budimu, nakon čega se vraća u Šibenik. Od 1730. do 1735. učitelj je u samostanu u Zaostrogu, a potom deset godina predaje na Generalnom teološkom zavodu u Šibeniku. Pet godina nalazi se u Sumartinu na Braču gdje je od 1747. do 1749. i predstojnik samostana. Posljednje desetljeće života provodi u Zaostrogu baveći se intenzivno književnim radom, gdje i umire 1760. godine.

Prvo Kačićevo tiskano djelo rezultat je njegovih predavanja u sklopu nastave iz filozofije dok službuje u Šibeniku, objedinjenih u knjizi *Elementa peripatethica* (1752) u kojoj izlaže učenje srednjovjekovnog filozofa Johna Dunsa Scotusa. Kačić u djelu spominje svoje slične

radove iz područja logike, fizike i metafizike, ali o njima nema sačuvanih podataka.

Drugo i najvažnije Kačićevo djelo *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* prvi je put objavljeno 1756., a drugo, znatno prošireno izdanje 1759. godine. Sastoji se od epskih pjesama, većinom u desetercima po uzoru na narodne pjesme, i kronikalnih proznih zapisa koji su kompilirani iz raznih kronika. Kačić obrađuje teme iz povijesti južnih Slavena, s posebnim naglaskom na borbu protiv Turaka, gdje opisuje različite bitke, bilježi turske napade i veliča podvige sudionika protuturskih ratova (ponajviše albanskog narodnog junaka Juraja Kastriotića Skenderbega i mađarskog junaka Jánosa Hunyadija, odnosno Sibinjanina Janka). Radi se o djelu prosvjetiteljskog usmjerenja, namijenjenom podučavanju hrvatskog puka o vlastitoj slavnoj prošlosti i tradiciji.

Djelo je postalo iznimno popularno i do 1826. godine objavljeno je ukupno sedam puta. Odigralo je značajnu ulogu u standardizaciji hrvatskog jezika u 19. stoljeću.

Treće i posljednje Kačićevo djelo je *Korabljica*, objavljeno 1760. godine. Prvi dio knjige govori o zbivanjima od nastanka svijeta do Isusova rođenja, a drugo je niz kasnijih povijesnih događaja do Kačićevog vremena. Čitanost *Korabljice* bila je također velika te je do 1889. tiskana sedam puta.

Pišući hrvatskim jezikom i koristeći narodni govor te formu narodne pjesme, Andrija Kačić Miošić približio se onom sloju hrvatskog društva slabijeg obrazovanja i najviše pogođenog političkim i ratnim prilikama svoga doba. Kačićeve preporodne nakane naišle su na pozitivan odjek na puno širem prostoru od prvobitno ciljanog (dalmatinskog), a njegove su se pjesme doživljavale kao narodne i nastavile prenositi čak i usmenom predajom.

Tekst prema:

- Andrija Kačić Miošić: *Razgovor ugodni* (izbor), Konzor, Zagreb, 1996.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel. (besplatni): 0800/285252
(0800/BULAJA)

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Oblikovanje naslovnice: Zvonimir Koščak

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Andrije Kačića Miošića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, napomene, bilješka o piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-251-0

© 2013. Bulaja naklada d.o.o.